

C.J.L. Almqvist
Samlade Verk 21

Det går an
Hvarför reser du?

I denna pdf-fil stämmer inte alla
radbrytningar med den tryckta utgåvan,
däremot stämmer alla sidbrytningar.

SAMLADE VERK 21

C.J.L. Almqvist

Det går an
Hvarför reser du?

(1838 års versioner)

Texterna redigerade och kommenterade
av Johan Svedjedal

SVENSKA VITTERHETSSAMFUNDET

Huvudredaktör: *Bertil Romberg*
Biträdande huvudredaktör: *Johan Svedjedal*
Redaktionskommitté:
Gunnar Broberg, Sven-Göran Malmgren, Per Rydén,
Per A. Sjögren, Barbro Ståhle Sjönell,
Margareta Westman, Tore Wretö

Almqvists Samlade Verk utges i samarbete med Almqvistsällskapet.
Denna volym har utgivits med ekonomiskt stöd
från Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet.

Parallellt med Samlade Verk
(som är den kompletta, vetenskapliga utgåvan)
utger Gidlunds förlag en moderniserad urvalsutgåva
under titeln Almqvists Skrifter.

Abstract

Almqvist, C.J.L., *Det går an. Hvarför reser du?* (1838 års
versioner). Texterna redigerade och kommenterade av Johan
Svedjedal.

Stockholm: Svenska Vitterhetssamfundet, 1993 (Samlade verk, 21)
(*It Can Be Done. Why Do You Travel?* Edited by Johan Svedjedal,
Department of Literature, University of Uppsala.)

Carl Jonas Love Almqvist (1793–1866)
was one of the leading Swedish authors of fiction as well as
a controversial radical in the religious and political debate.
Svenska Vitterhetssamfundet publishes his *Collected Works*
in 51 volumes.

© Johan Svedjedal & Svenska Vitterhetssamfundet
Stockholm 1993
Formgivning: Krister Gidlund
Distribution: Almqvist & Wiksell International
Printed in Sweden by Smegraf tryckeri, Smedjebacken 1993
ISBN 91 7230 049 3

Innehåll

Inledning	7
DET GÅR AN	19
HVARFÖR RESER DU?	109
Varianter och kommentarer	119

Inledning

Det går an förelåg i tre versioner under Almqvists livstid. Den första, färdigställd 1838, inhiberades och har aldrig tidigare utgivits. Den andra utkom på L.J. Hiertas förlag år 1839 och var den version som föranledde den stora polemik som kallades ”Det går an-fejden”.¹ Den tredje versionen, som ingick i *Törnrosens bok* år 1850 (imperialoktaven, vol. 3), är den man i allmänhet följt i senare utgåvor av verket.² *Hvarför reser du?* förelåg i två versioner under Almqvists livstid. Den första versionen drogs in 1838 tillsammans med *Det går an* och den andra utgavs tillsammans med *Det går an* och en rad andra verk 1850. I senare utgåvor av *Hv arför reser du?* har man följt 1850 års version. De versioner av de bägge verken som trycks i denna volym utges här alltså för första gången.

Det går an är ett av Almqvists viktigaste verk. Berättelsen blev en omdebatterad bokhandelssuccé, den bidrog till att avgöra hans framtid som skribent och har senare blivit en slitstark litterär klassiker, omtryckt femtio gånger fram till 1988.³ Med all rätt har berättelsen setts som det konstnärliga krönet på hans period som realist och liberal.⁴ Det är en sommarlätt idéberättelse om ett förälskat pars resa in i äktenskapsutopin, men samtidigt gav Almqvist några rapp åt kyrkan, en av de institutioner som han ansåg förkvävde människors lyckomöjligheter. Grunden för ett äktenskap, menar Sara Videbeck och Almqvist med henne, kan aldrig vara vigseln – för vigseln är bara en yttre rit. Ett äktenskap ska istället konstitueras enbart av kärleken, den ömsesidiga attraktionen och omsorgen. Om denna inre förutsättning finns så behövs inga yttre riter som binder och gör människor olyckliga.⁵ Jämsides

med denna kritik av vigselns sakrament finns en skarp satir mot kyrkan och dess präster – kyrkoherden i Ulricehamn G.A. Sundborg är alltför förtjust i umgängesliv, arrendatorn och prästen J.E. Hörstadius alltför mån om pengar. Sitt raserande av kyrkan börjar Almqvist på sätt och vis symboliskt när han redan i första meningen berättar att Riddarholmskyrkans torn nyligen förstörts av en blix.

Men *Det går an* är framför allt en kvinnoaksberättelse, ett led i Almqvists livslånga engagemang för kvinnornas sak. Kritiken mot kyrkan vävs samman med tankar om hur kvinnornas tillvaro skulle reformeras. För Almqvist var det främst kvinnorna som skulle vinna på att samvetsäktenskapet ersatte vigseln; utan det livslånga äktenskapets fjättrar kunde de friare välja sin livsväg. Dessutom var berättelsen en appell för näringsfrihet, på en gång för den framryckande medelklassen och de yrkesmässigt kringskurna kvinnorna. Sara Videbecks klander mot skråtvånget hade sin verklighetsbakgrund i de problem som mötte tidens fria företagare, särskilt kvinnorna. Frågan om näringsfriheten skulle behandlas på 1840 års riksdag och i Sara Videbeck visade Almqvist på de frihetsmöjligheter som fanns i att leva som självförsörjande yrkeskvinna. Sara är, som Karin Westman Berg uttryckt det, ”framtidens kvinna i samtidens villkor”.⁶

Det går an skulle självfallet inte väckt sådant uppseende om inte alla dessa idéer berättats så skickligt och rättfram. Alltsammans är ett elegant och otvunget mästarnummer, förberett i årtal av den svenska litteraturens främste trollkarl. För *Det går an* är lika mycket epokgörande i sin kärleksfulla realism som i sin politiska djärvhet. Här vimlar av platser och personer hämtade ur verkligheten; man känner vågskvalpet, sommardofterna, prasslet av löv och skakningarna i vagnen som för det samtalande kärleksparet fram mot deras jordiska himmelrike i ett litet nyskurat tvåvåningshus i Lidköping. Resebeskrivningen är så detaljerad att man utan besvär kan pricka in deras resa på kartan.⁷ Berättelsen är sceniskt komponerad; över hälften är repliker eller citerade tankar. Läsaren följer visserligen i allmänhet händelseförloppet via Alberts sinnen och reflexioner, men Albert är främst en ställföreträdare för de män som ska omvändas till Sara Videbecks åsikter och intresset fokuse-

ras mest på henne. Nyfikenheten på detta ”mellanting” fångar in läsaren i början och intresset vidmakthålls då hon utvecklar sin äktenskapssyn – vartill kommer spänningen om paret ska lyckas förverkliga sin utopi. Skildringen av Sara är nyanserad. Till berättelsens bärande idéer passar hennes saklighet och hennes gudsförtröstan, liksom att hennes äktenskapsskräck förklaras med hennes familjebakgrund och att hennes tankar är överfulla av yrkets angelägenheter. Men Sara har också många smådrag som går utöver dessa idéfunktioner: man behöver bara tänka på hennes lokalpatriotism, hennes rädsla att åka ensam eller hennes ovilja att pigan i Arboga ska upptäcka att paret inte sovit i samma säng. Den vardagliga detaljrikedomen och den vardagliga spänningen bidrog säkerligen till det genomslag berättelsen fick. Den innebar ännu ett genombrott för det realistiska berättandet i Sverige. Men i verklighetsskildringen vävde Almqvist in en rad symboler och ledmotiv – man kan nämna ångbåten Yngve Frey, tagelringen och glasrutan.⁸

I pendangen *Hvarför reser du?* – en dialog i jaktstottsmiljö som snabbt förvandlas till en monolog av Richard Furumo – utvecklar Almqvist den resandets filosofi som genomsyrar *Det går an*: om man ser livet ”som en resa blott” slipper man fångas i vardagslivets trivialiteter och tyngd. Här diskuteras också den idealrealistiska estetik som präglade *Det går an* och många andra av hans berättelser från denna tid. Att skildra verkligheten får inte bara innebära att man torrt beskriver de yttre fenomenen. Den verklighetsskildrande författaren måste ha blicken öppen för det gudomliga i tillvaron. Den störste konstnären är Gud och det är hans skapelser som de mänskliga konstnärerna har att avbilda.⁹ Samtidigt utvecklar Almqvist en tanke som vävdes in i *Återkomsten*, tryckt i *Törnrosens bok* (duodesen, vol. 8, 1838): som författare vill han skildra alla samhällsklasser, inte bara bondeklassen eller de högre klasserna. Man finner också spår av Almqvists demokratiska ”nöjesfilosofi”, tanken att livets och konstens uppgift är att skänka människan nöje, oavsett vilken samhällsklass hon kommer från.¹⁰

Tillkomst och mottagande

Under 1830-talet hade Almqvists missnöje med sakernas tillstånd ladats upp, både personligt och politiskt. Han vantrivdes som lärare och rektor på Nya Elementarskolan i Stockholm och gjorde en serie utbrytningsförsök för att finna ett nytt yrke. Almqvist lät prästviga sig 1837 och sökte den Norbergska professuren i estetik och moderna språk i Lund 1838. Under slutet av 1830-talet utvecklade Almqvist också sin radikala institutionskritik, tanken att mänskliga institutioner som stat, kyrka och äktenskap saboterar människors möjligheter att fritt söka sin lycka. Det var i en stämning av uppbrott som *Det går an* och en rad andra verk skrevs.

Det går an skrevs förmodligen sommaren 1838; när Almqvist låter Yngve Frey avgå till Strängnäs och Arboga följer båten en rutt som den i verkligheten bara tog den 1 och 3 juli 1838 (resten av sommaren gick den bara till Strängnäs och Västerås).¹¹ Inga förarbeten, manuskript eller korrektur finns bevarade. Inte heller uttalar sig Almqvist om verket i några brev förrän under hösten. I 1838 års version sägs att resan påbörjas den 19 juli, vilket är Saras namnsdag. Det har fått en del forskare att anta att Almqvist börjat skriva berättelsen denna dag. Men det verkar mer sannolikt att dagen och namnet snarare valts av symboliska skäl. I hustavlan var ju Sara alla gifta kvinnors förebild.¹² Och Sara är dessutom den första namnsdagen i fruntimmersveckan, som *Det går an* alltså huvudsakligen utspelas under. Det är inte heller känt när Almqvist skrev *Hvarför reser du?*, men möjligen var han sysselsatt med verket sommaren 1837. I ett par brev använder han nämligen snarlika formuleringar som i jaktslottdialogen. Till P.D.A. Atterbom skrev Almqvist den 13 september 1837 om hur han umgicks med både bondfolk och herrskap och såg sitt resande som ”de egentligaste dramatiska studier”. Liknande tankar och formuleringar finns i ett brev till J.A. Hazelius, daterat samma dag.¹³

De tidigare volymerna av *Törnrosens bok* hade alla satts på Hörbergs tryckeri i Stockholm, och *Det går an* och *Hvarför reser du?* sattes med samma stilsort och satsyta. Förmodligen planerade Almqvist att utge de

bägge verken i en volym av *Törnrosens bok* och sända ut den tillsammans med de fyra volymer (8–11) som utgavs till jul 1838, innehållande *Återkomsten*, *Araminta May*, *Urnan*, *Kapellet*, *Palatset*, *Skällnora kvarn*, *Friherrinnan*, *Godolphin*, *Svenska fattigdomens betydelse* och *Skaldens natt*. Undertiteln till *Det går an*, ”En Vecka”, korresponderar ju också mot undertiteln till *Kapellet*, ”En Dag”. Även *Europeiska missnöjets grunder*, vars sättning påbörjades i december 1838 hos Hörbergs, förefaller Almqvist ha övervägt att utge samtidigt. Om alla dessa verk hade utgivits i ett svep skulle de kunnat tematiskt stödja och förklara varandra. I dem framlade ju Almqvist de radikala tankar han finslipat under 1830-talets andra hälft.¹⁴

Utgivningen av *Det går an*, *Hvarför reser du?* och *Europeiska missnöjets grunder* uppsköts emellertid av försiktighetsskäl. Hösten 1838 visade Almqvist *Det går an* för flera av sina vänner. Eftersom han just då sökte den Norbergiska professuren i Lund avrådde vännerna honom från att publicera berättelsen som de ansåg så radikal att den äventyrade hans chanser. Redan i september 1838 kallade Malla Silfverstolpe i sina läseanteckningar berättelsen för en ”novelle som skall bevisa hans satser om Äktenskap – och ej bevisar tycker jag”.¹⁵ I Skåne – dit Almqvist rest den 4 september – läste P.G. Ahnfelt stycken ur *Det går an*, och avtvang Almqvist ett löfte att skjuta upp utgivningen ”tills hans ansökningsfråga vore afgjord”, som det heter i Ahnfelts memoarer.¹⁶ Också Janne Hazelius förespråkade försiktighet i ett brev från den 19 oktober 1838: ”Men *Det går an*, den, käre Du, går icke an förr än du blifvit pastor eller professor”.¹⁷

Almqvist lydde vännernas råd och inhiberade utgivningen av det band av ”*Törnrosens bok*” som innehöll *Det går an* och *Hvarför reser du?*. Han avbröt också sättningen av *Europeiska missnöjets grunder*, som våren 1839 avancerat till det andra arket.

I Almqvistlitteraturen heter det ofta att Almqvist ”makulerade” upplagan av *Det går an* och *Hvarför reser du?*. Men det är tveksamt om verken någonsin nådde längre än till korrekturstadiet. Enligt Carl Snoilsky, som själv ägde ett exemplar av 1838 års edition, hade ”blott ett par” exemplar bevarats av den.¹⁸ (Ett exemplar finns nu på Kungl. Bib-

lioteket.) Med tanke på att trycket är ganska slarvigt – verken innehåller ett par dussin tryckfel, det första redan i öppningsmeningen på *Det går an* – (tryckfelen förtecknas i Varianter 1) – kan man faktiskt misstänka att verken satts och tagits ut i korrektur, men aldrig tryckts i någon större upplaga. Det finns inte heller några belägg för att Almqvist skulle haft fler än något eller ett par exemplar av *Det går an*; som framgått medförde han ett eget exemplar till P.G. Ahnfelt i Lund. Inhiberingen av boken kan alltså ha bestått i att man plockade ned uppsatt text, inte i att man förstörde en tryckt upplaga.

När *Det går an* i december 1839 utkom på Lars Johan Hiertas förlag hade berättelsen omarbetats på åtskilliga punkter. Ortografi och interpunktion hade ändrats på ca 1.200 ställen – av allt att döma ofta som en normalisering från det nya förlaget (eller sätteriet) – och ordvalet på ca 400 ställen. (Ändringarna för-tecknas i Varianter 1 resp. i Varianter 2.).¹⁹ Det var den största omarbetning som Almqvist gav berättelsen; från 1839 till 1850 års version ändrades ordvalet endast på ett femtiotal ställen.²⁰

I 1839 års version ingick berättelsen inte längre i *Törnrosens bok* (även om den på titelsidan angavs vara skriven ”af författaren till Törnrosens bok”) och *Hvarför reser du?* hade lyfts bort. Berättelsen hade indelats i åtta kapitel, vart och ett med ett motto. Den hade även fått en ny undertitel, ”En tafla ur lifvet”, och en ingress som förklarade att detta inte var någon tendensberättelse utan ett ”rön”, endast skildringen av ”en händelse blott”. Till denna utgivarfiktion fogade Almqvist i berättelsen några noter, vilka skulle understryka att *Det går an* var en verklighetsskildring. Med dessa ändringar ville Almqvist förmodligen distansera sig från Saras och Alberts åsikter: *Det går an* skulle framläggas som ett rön, en skildring ur verkligheten, inte som ett tesdrivande tendensstycke.²¹ I linje med den strävan ligger de ändringar som syftar till en exaktare verklighetsskildring, exempelvis vad gäller beskrivningen av ångbåten Yngve Frey och Strängnäs. Språkligt finns dessutom en strävan mot korrektare former i 1839 års version. Almqvist tonade ned talspråkliga inslag och strök några slängiga formuleringar. Också här skönjs en strävan att mildra chockverkan av berättelsen, men Almqvist

hade också skäl att granska språkriktigheten extra noga eftersom han låg inne med en ansökan till den Norbergiska språkprofessuren i Lund.²²

Vad gäller *Hvarför reser du?* är skillnaderna inte så stora mellan 1838 och 1850 års versioner. Ortografi och interpunktion har ändrats på ett fyrtiotal ställen och ordval på ett tjugotal. (Ändringarna förtecknas i Varianter 1 resp. i Varianter 2). Dessutom förlängdes stycket i 1850 års version med ett parti som ledde över till *Det går an*.

Forskning

Det går an är ett av Almqvists mest genomforskade verk och i denna översikt nämns bara de viktigaste bidragen.²³ Verkets texthistorik utreds av Johan Svedjedal (1988–89) och ändringarna mellan 1838 och 1839 års versioner undersöks av Karl Gustav Ljunggren (1940) och Johan Svedjedal (1985). Analyserna av berättelsen bygger annars alltid på 1850 eller 1839 års versioner.

Berättelsens idéinnehåll och konsekvenserna av utgivningen för Almqvist diskuteras i monografier över honom av Arvid Ahnfelt, Albert Lysander, Algot Werin, Henry Olsson, Kurt Aspelin (1979, 1980), Bertil Romberg (1977), Johan Svedjedal (1987) och Stig Jägerskiöld. Polemiken kring berättelsen har utretts av Karl Warburg, Stig Hellsten, Arne Melberg (1978) och Eva Borgström; Warburg behandlar också berättelsens litteraturhistoriska bakgrund och Hellsten dess teologiska förutsättningar. Gunnar Qvist utreder näringsfrihetsfrågan i berättelsen och Karin Westman Berg fördjupar den analysen, samtidigt som hon analyserar berättelsens kvinnobild och dess idébakgrund. Den politiska och estetiska bakgrunden – institutionskritiken och idealrealismen – kartläggs av Kurt Aspelin (1979, 1980).

Det går an har också ägnats en rad berättartekniska analyser. Fredrik Böök visar att ångbåten Yngve Frey kan ses som ett klassamhälle i miniatyr, en analys som senare fördjupas av Jacob Branting. Per Olov Svedner utreder den symboliska och realistiska tekniken, Sigbrit Swahn tendens och symbolik och Hans Hagedorn Thomsen ser berättelsen

som en roman om konstnären Almqvist. Bertil Romberg analyserar i tre studier (1970, 1973, 1977) komposition, berättarhållning och synvinkelsteknik; Lars Melin utreder de komiska stilmedlen i berättelsen; och Johan Svedjedal (1985) undersöker berättarens hållning, spännings- och nyfikenhetstekniken. Idémönstren i berättelsen har vidare utretts av Jon Smidt och Birgitta Holm. Stilanalyser har gjorts av Karl Gustav Ljunggren (1940, 1941) och Anne Marie Wieselgren.

Hvarför reser du? behandlas i de ovan nämnda monografierna över Almqvist av Ahnfelt, Lysander, Werin, Olsson, Aspelin (1980), Romberg, Svedjedal och Jägerskiöld. Stycket behandlas också i några analyser av Almqvist som resenär, de viktigaste av Ester Bruswitz och Arne Melberg (1985).

Noter

¹ Polemiken kring 1839 års version av *Det går an* behandlas främst i Karl Warburg, ”’Det går an’. Dess litteraturhistoriska förutsättningar. Striden om dess tendens”, *Ord och Bild* 17(1908), s. 15 ff, 89–108; Stig Hellsten, *Kyrklig och radikal äktenskapsuppfattning i striden kring C.J.L. Almqvists ’Det går an’* (1951), passim; Arne Melberg, *Realitet och utopi. Utkast till en dialektisk förståelse av litteraturens roll i det borgerliga samhällets genombrott* (1978), s. 87 ff.

² Johan Svedjedal, *Almqvists Det går an och konsten att överleva. En texthistorik* (1989) (Litteratur och samhälle 1988–1989:1/2), s. 38 ff; jfr s. 26–34.

³ Svedjedal 1989, s. 44 ff.

⁴ Se Algot Werin, C.J.L. *Almqvist. Realisten och liberalen* (1923), s. 5 och passim.

⁵ Almqvists äktenskapssyn utreds utförligt i Hellsten 1951, s. 125–215.

⁶ Kvinnosynen och näringsfrihetsfrågan i *Det går an* utreds i Karin Westman Berg, *Studier i C.J.L. Almqvists kvinnouppfattning*, Göteborg 1962 (Kvinnohistoriskt arkiv, 3), s. 219–327. Jfr Gunnar Qvist, *Kvinnofrågan i Sverige 1809–1846. Studier rörande kvinnans näringsfrihet inom de borgerliga yrkena*, Göteborg 1960 (Kvinnohistoriskt arkiv, 2), s. 135 ff.

⁷ Se Ruth Hamrin-Theorell, ”Det går an – nu och för hundra år sedan”, *Svenska turistföreningens årsskrift* 1948, s. 192 f.

⁸ Beskrivningen bygger på i stort sett alla de verk om *Det går an* som presenteras nedan i forskningsöversikten.

⁹ Almqvists idealrealism behandlas utförligast i Kurt Aspelin, ”Poesi i sak”. *Eстетisk teori och konstnärlig praxis under folklivsskildringarnas skede*, Stockholm 1980 (Studier i C.J.L. Almqvists författarskap åren kring 1840, 2), s. 47–85.

¹⁰ Se Johan Svedjedal, *Almqvist – berättaren på bokmarknaden. Berättartekniska och litteratursociologiska studier i C.J.L. Almqvists prosafiktion kring 1840*, Uppsala 1987 (Skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala, 21), s. 67–77.

¹¹ Karl Gustav Ljunggren, ”Ändringarna i Almqvists ’Det går an’”, *Vetenskaps-societeten i Lund Årsbok* 1940, s. 82 f.

¹² Westman Berg 1962, s. 300.

¹³ Brevet till Atterbom tryckt i C.J.L. Almqvist, *Brev 1803–1866*. Ett urval med inledning och kommentar av Bertil Romberg, Stockholm 1966, s. 116–18 (citatet, s. 116). (Orig. i Uppsala universitetsbibliotek, G 8 g.) Brevet till J.A. Hazelius är bara bevarat i fragment. Slutet är tryckt i Almqvists Brev, s. 118–21, medan början finns bevarad i avskrift på Kungl. Biblioteket (Ep A. 5a). (Orig. i UUB, X 251 14.)

¹⁴ Kurt Aspelin, ”*Det europeiska missnöjet*”. *Samhällsanalys och historiespekulation*, Stockholm 1979 (Studier i C.J.L. Almqvists författarskap åren kring 1840, D. 3), s. 86 ff.

¹⁵ Malla Silfverstolpes Dagböcker, memoarer, läseanteckningar, m.m. [Mikrofilm.] Rulle 8. Läseanteckningar mars 1826–1849 januari, s. 425 (UUB, Rudb. sign A 29). Även kritik i hennes dagbok (4, s. 203).

¹⁶ P.G. Ahnfelt, *Studentminnen. Anteckningar och tidsbilder från hemmet, skolan, universitetet och församlingen*, D. 1, 2 uppl., Stockholm 1882, s. 218.

¹⁷ KB Ep. A. 7.

¹⁸ Ur Snoilskys uppgifter om sin boksamling, citerade i C.M. Carlander, *Svenska bibliotek och exlibris*. Anteckningar, 4:1, 2., omarbetade och tillökade uppl., Stockholm 1902, s. 296. Jfr J. Viktor Johansson, *Försvar för boksamlaren. Fyra uppsatser om böcker*, [2.,] omarbetade och utvidgade uppl., Stockholm 1958, s. 132.

¹⁹ Ändringarna i ordval (och en del ändringar i ordformer) mellan 1838, 1839 och 1850 års versioner förtecknas i Algot Werins edition av 1850 års version i C.J.L. Almqvist, *Samlade skrifter. Första fullständiga upplagan, med inledningar, varianter och anmärkningar*. Under red. av Fredrik Böök, [16]: Imperialoktavupplaga, band 3, utgivet av Algot Werin, Stockholm 1922, s. 553–571.

²⁰ Svedjedal 1988–1989, s. 15 ff.

²¹ Omarbetningarna som realismgrepp, Svedjedal 1985, s. 21 ff.

²² Sambandet mellan strävan till korrektare språkformer och den Norbergiska professuren, Ljunggren 1940, s. 99.

²³ En forskningsöversikt finns i Svedjedal 1985, s. 16 ff.

Litteratur omnämnd i forskningsöversikten

- Ahnfelt, Arvid, *C.J.L. Almqvist, hans lif och verksamhet*, Stockholm 1876
- Aspelin, Kurt, ”*Det europeiska missnöjet*”. *Samhällsanalys och historiespekulation*, Stockholm 1979 (Studier i C.J.L. Almqvists författarskap åren kring 1840, D. 1)
- , ”*Poesi i sak*”. *Estetisk teori och konstnärlig praxis under folklivsskildringarnas skede*, Stockholm 1980 (Studier i C.J.L. Almqvists författarskap åren kring 1840, D. 2)
- Borgström, Eva, ’*Om jag får be om ölost.*’ *Kring kvinnliga författares kvinnobilder i svensk romantik*, Göteborg 1991
- Branting, Jacob, ”Angående ’Det går an’ ”, *Dagens Nyheter* 4 febr. 1956
- Brusewitz, Ester, ”Almqvist som resenär och diktare”, *Ord och Bild* 29(1930), s. 241–256
- Böök, Fredrik, ”Ångbåten Yngve Frey i ’Det går an’ ”, *Stockholms Dagblad* (söndagsbil.) 2 mars 1919
- Hamrin-Theorell, Ruth, ”Det går an – nu och för hundra år sedan”, *Svenska Turistföreningens årsskrift* 1948, s. 169–193
- Hellsten, Stig, *Kyrklig och radikal äktenskapsuppfattning i striden kring C.J.L. Almqvists ’Det går an’*, Stockholm 1951
- Holm, Birgitta, ”Romanteori och kvinnlig romantradition. Ett abstrakt resonemang med ett konkret exempel”, *Kvinnolitteraturforskning: teorier och begynnelse*. Rapport sammanställd av Karin Westman Berg, medredaktör Gabriella Åhmansson, Uppsala [1979], s. 1–27
- Jägerskiöld, Stig, *Oskuld och arsenik. C.J.L. Almqvist i den europeiska krisen 1848–1851*, Stockholm 1987
- Ljunggren, Karl Gustav, ”Några språkdrag och stildrag hos C.J.L. Almqvist”, *Vetenskaps-societeten i Lund Årsbok* 1941 (tr. 1942), s. 3–45
- , ”Ändringarna i Almqvists ’Det går an’ ”, *Vetenskaps-societeten i Lund Årsbok* 1940, s. 77–99
- Lysander, A[ilbert] Th[eodor], *C.J.L. Almqvist: karakters- och lefnadsteckning*, Stockholm 1878
- Melberg, Arne, ”Almqvist, resenären”, i förf:s *Fördömda realister. Essäer om Cederborgh, Almqvist, Benedictsson, Strindberg*, Stockholm 1985, s. 51–67
- , *Realitet och utopi. Utkast till en dialektisk förståelse av litteraturens roll i det borgerliga samhällets genombrott*, Stockholm 1978
- Melin, Lars, ”Humorn i C.J.L. Almqvists roman *Det går an*”, *Nysvenska studier* 62(1982) (tr. 1984), s. 106–131
- Qvist, Gunnar, *Kvinnofrågan i Sverige 1809–1846. Studier rörande kvinnans näringsfrihet inom de borgerliga yrkena*, Göteborg 1960 (Kvinnohistoriskt arkiv, 2)

INLEDNING

- Romberg, Bertil, *Att läsa epik*, Lund 1970 (Skrifter utgivna av Svenskläraryöreningen, 138)
- , *Carl Jonas Love Almquist*, Boston, cop. 1977 (Twayne's world authors series, 401)
- , ”Om Almquists romankonst”, *Vetenskapssocieteten i Lund Årsbok* 1973, s. 30–53
- Smidt, Jon Kristian, ”Går det an? – Att läsa en klassiker historiskt-kritiskt”, *Litteratur i bruk. En antologi om litteratur och undervisning* sammanställd av Per Erik Ljung och Jan Thavenius, Stockholm 1978
- Swahn, Sigbrit, ”Almqvists intentioner i ’Det går an’”, *Edda* 68(1968), s. 308–320
- Svedjedal, Johan, *Almqvist – berättaren på bokmarknaden. Berättartekniska och litteratursociologiska studier i C.J.L. Almqvists prosafiktions kring 1840*, Uppsala 1987 (Skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala, 21)
- , *Almqvists Det går an och konsten att överleva. En texthistorik*, Uppsala 1989 (Litteratur och samhälle 1988–1989:1/2)
- , ”C.J.L. Almqvists ’Det går an’ (1839) och konsten att övertyga”, *Tidskrift för litteraturvetenskap* 14(1985):4, s. 15–37
- Svedner, Per Olov, ”Realistiskt och symboliskt i Det går an”, *Perspektiv på Almquist. Dokument och studier* samlade av Ulla-Britta Lagerroth och Bertil Romberg, Stockholm 1973, s. 178–199
- Thomsen, Hans Hagedorn, ”C.J.L. Almqvist: Det går an”, *Edda* 73(1973), s. 1–11
- Warburg, Karl, ” ’Det går an’. Dess litteraturhistoriska förutsättningar. Striden om dess tendens”, *Ord och Bild* 17(1908), s. 1–20, 89–108.
- Werin, Algot, *C.J.L. Almqvist. Realisten och liberalen*, Stockholm 1923
- Westman Berg, Karin, *Studier i C.J.L. Almqvists kvinnouppfattning*, Göteborg 1962 (Kvinnohistoriskt arkiv, 3)
- Wieselgren, Anne Marie, *Carl-Johans-tidens prosa. Språkliga studier i texter från den moderna prosaberättelsens framväxttid*, Lund 1971 (Lundastudier i nordisk språkvetenskap, A.21)

Det går an.

En Vecka.

TORSDAGS morgonen den 19 Julii strömmade mycket folk öfver Rid-darholmsplanen i Stockholm, och gjorde sig icke en gång besvär att åse och beklaga den stolta kyrkan till venster, som, olycklig men ännu herr-
lig, ej längesedan genom åskeld förlorat sitt skyhöga torn. Folket skyn-
dade öfver Rid-darholmsbacken ned till Mälarstranden, der ångbåtarne
lågo. Alla hastade de till Yngve Frey, lupu in öfver landgången med
snabbhet, ty tiden till afresan var redan slagen, och ångkaptenen kom-
menderade "fremmande från bord!"

De fremmande togo derföre ett kortvulet afsked af sina bortresande
vänner och återgingo på stranden. Landgången drogs in och ångbåten
lade ut. Efter några minuter var den långt borta på vattnet.

"Förgäfves! det är för sent, min fru!" muttrade en och annan resan-
de skalkaktigt mellan tänderna, då ett åldrigt fruntimmer sågs komma
ned på Rid-darholmsstranden och med näsduksviftningar och häftiga
åtbörder gaf tillkänna, att hon var en passagerare, som borde med. Ing-
en slup fans tillreds vid landet, och ångbåten sjelf var kommen midt för
Owens, ja, sköt pilsnabb förbi garnisonssjukhuset.

Dock väckte det en viss, ehuru hastigt öfvergående rörelse hos de
resande, då de hörde ett par halfva utrop: "Moster! Moster!" ifrån en
ung passagererska på fördäcket, hvilken tycktes för skam skull icke
vilja ropa högt, men som man dock förstod på ett ledsamt sätt hafva
blifvit skild från en sin släkting, troligen ett påräknadt och för henne
angeläget resesällskap.

Men man är ofta så egoistisk, att man glömmer sin nästa; och folk,
som köpt biljetter till salong, akterdäck och skans, fråga ej särdeles efter
hvad som händer pöbeln derframme på fördäcket. De "bättre" resande

utgjordes denna gång af äldre herrar, nästan allesammans med ledsamma ansigten. De åtföljdes af fruar och barn, icke just små barn, men i den gängliga åldern, då naiveteten förgått, och ännu icke efterträds af känsla och förnuft. Alla sådana menniskor äro högst egoistiska, och det af begripliga skäl. De der väl ”uppfostrade” barnen äro vanligen så ur stånd att hjälpa sig sjelfva, att de i hvarje ögonblick ropa på hjälp: än har kängbandet lossnat, än en handske fallit i sjön, än äro de hungriga, än törstiga, och hela världen står för dem i olag. Deras mödrar hafva således mycket besvär, utom all möda de måste göra sig med sina egna kroppar för att komma upp och ned i de trånga ångbåtstrapporna; och familjefäderne, slutligen, de söka väl uppmuntra sig med snusning och tidningsläsning, men äfven detta tyckes knappt förslå. De kunna ej egna mycken uppmärksamhet åt andra, emedan de hafva nog att syssla med sitt eget upprätthållande, sina fruar, sina barn; och framför allt måste de med stor omtanka öfverlägga hvad de må våga förtära om bord, för att icke bli alldeles kaput: allt af den naturliga orsaken, att då själens rena glädje, som är det bästa läkemedel emot kroppens opassligheter och svagheter, saknas, är man ständigt åtkomlig för hvad som helst, och mår gerna illa både af hvad man äter, och af hvad man låter bli att äta. Många herrar här hade ännu lemningar af choleraan i minnet. Icke underligt då, att hvar och en blott tänkte på sig sjelf, och med ett allvar i åtbörderna, som skulle hafva anstått en romersk senator, öfverlade, begrundade, rådslog, och slutligen, så vidt möjligt var, afgjorde planen för sin mat och öfriga viktiga omständigheter under resan.

Om ibland salongspassagerarne befunnits någon mansperson af yngre och ogift slag, så hade en sådan förmodligen haft tid att tycka synd om den stackars personen på fördäcket, som blifvit skild ifrån sin moster; åtminstone hade han utgrundat huru hon såg ut, och frågat hennes namn.

Denna gång egde ibland det ”bättre” folket på Yngve Frey ingen dylik mansperson rum. Men ibland fördäckspassagerarne befann sig en lång och vacker Underofficerare – ja, utan förbehåll sagdt, en Sergeant – som, antingen af penningförhinder eller andra orsaker, på denna resa icke frågat efter att vara bättre än däckpassabel. Hygglig och städad,

samtalade han dock med en och annan af salongsfamiljernas medlemmar. Han afvisades icke af dem: ty hans mustascher voro mörka, uppböjda och nästan sköna; hans tschakot nätt nog för att icke misshaga fruarna; och en viss manlighet i väsendet gjorde, att de eljest förnäme och stele herrar-fäderne tilläto sig gå in i samtal med en person, som tycktes medföra ett tyst löfte om att ej stanna inom underofficersgraden, utan med tiden beträda, om ej en kaptens eller majors, dock en löjtnants bana.

Den unge, hyggelige sergeanten hade på fördäcket varseblifvit henne, som skilts ifrån sin moster, och det väckte hans uppmärksamhet, att hon vid afresan stått i en liten nätt fruntimmershatt af hvit kambrick, men efter en stund låtit hatten försvinna af hufvudet, visande sig i stället nu med en silkesschalett öfver hjessan, såsom ”jungfrur” brukas. Frågades alltså: var denna passagererska mamsell eller jungfru? och, i hvilketdera fallet, huru kom det sig, att hon bytt om hufvudbonad?

Sergeanten, intresserad för henne genom hennes första missöde, började allt mer och mer hålla sig på fördäcket – dit han också rättvist hörde – och öfvergaf allt mer och mer samtalet med salongsnoblessen. Mig förefaller, sade han till sig sjelf, att denna vackra flicka är mamsell – ifrån någon landsort troligen – och befinner sig på väg att fara hem, åtföljd och skyddad af en äldre släkting, men som af sin kaffekopp hindrades att i tid nedhinna till ångbåten. Då detta mötte, bortlägger flickan hastigt utseendet af mamsell, genom hattens aftagande, så att hon må undvika det oskickliga i att resa utan beskydd; och med schalletens påsättande gör hon sig i stället till jungfru, i likhet med de öfriga 4 à 5 jungfrurna här framme på fördäcket, hvarefter hon som sådan kan resa fram, hela Mälaren åtminstone, utan förtal, fast utan moster.

Grundligt tänkt eller icke, fäste sig likväl sergeanten vid detta lilla uppträde. Det förekom honom alltid oafgjordt, om flickan vore bättre eller sämre folk i sig sjelf; hon var emellertid ganska nätt och snygg i sin mörkblå kapott. Den stora silkesduk af fint, ljusrött, nära hvitt siden-tyg, med några smala, gröna ränder här och der, hvilken hon knutit under hakan, och öfver sin kam i nacken smakfullt ordnat till huckle – eller, som det fordom kunde hafva hetat, *slöja* – behagade sergeanten,

och kom honom icke att längta tillbaks efter kambrickshatten. Han gick ned till kaptenen för att hemta upplysning om hennes namn. Efter en stunds ögnande på passagerarlistan, befans hon heta Sara Videbeck och vara glasmästardotter ifrån Lidköping. En ovanligt omständlig under rättelse på en ångbåtspassagerarelista! Men den kom sig deraf, att hon hade pass med sig – som annars ångbåtsresande sällan medföra – och att hon egt ordningssinne nog, att åt kaptenen under resan aflemna sitt pass, till all möjlig säkerhets vinnande för sin person.

Sergeanten satt i många tankar nere i matsalongen – märk matsalongen! det är den, dit äfven fördäckspassagerare, åtminstone de af tillräckligt mod och hurtigt utseende, få intränga vid matstunderne. Det var nu ungefär frukosttid; eller kunde lätt bli det, ifall man requirerade en portion. Sergeanten tänkte så här: En glasmästardotter ifrån Lidköping – det är en småstad, långt, långt bort ifrån Stockholm. En mamsell? på sätt och vis, ja. En borgardotter, dock af ringaste borgarklass. Ett intagande och märkvärdigt *mellanting!* Landtflicka icke, bondflicka alls icke – men icke heller riktigt af bättre klass. Hvad skall en sådan egentligen anses för? hvad kallas? Det är någonting outgrundligt i denna mellansort. Låt se – tag hit en biffstek!

Frukosten utgjorde en skicklig paus i sergeantens irrande och outredda tankegångar. När biffsteken slutats, fortfor han för sig sjelf: Minnsann, för tusan fan, det är just som jag. Hvad är par exemple jag för en? Icke soldat. Icke officer. Icke sämre folk, och icke riktigt bättre heller. Låt mig se – djefvulen – tag hit porter!

Efter portern steg sergeanten upp, strök sina mustascher i krokur, spottade djupt in i venstra salongshörnet, och betalade sin frukost. Hm! tänkte han, Sara Vid- Vid- har ingenting ätit på morgonen. Jag har lust gå upp på däck och märka till, om hon kan talas vid, eller bjudas? om hon par exemple kan dricka? – Sergeantens tankegångar (nu som förut litet irrande) slöto sig icke heller denna gång, utan upplöstes i en paus. Stöflarne besågos och funnos blanka, tschakot'en renborstad och galant. Med två elastiska skutt uppför trappstegen var den unga, ”slanka” krigaren snart åter på däck, såg sig om, och tog sigte på fartygets förstäf.

Det första hans ögon der föllo på, var en samling dalkullor, stående

framför de förut omtalade 4 à 5 jungfrurna (bland hvilka ett chairt hufvud också höll sig), samt slutligen ett par beckiga machinister. Sergeanten nalkades. Han hörde dalkullorna utbjuda tagelringar, svarta, hvita, gröna, röda, med namn och minnesord konstigt inlindade. De ville att jungfrurna skulle köpa, men jungfrurna voro barska och prutade. Henne, med chaira hucket, hörde sergeanten icke just pruta, men han såg henne med mycken noggrannhet välja ibland tagelringarne, och slutligen fästa sig vid en slät, svart och hvit, utan all inskrift. Dalkullan sade sitt pris, 6 skilling. Det chaira hufvudet nickade bifall, hvarpå en liten börs – en pung, stickad af grönt silke – upptogs ur kapotten, och ett silfvermynt visade sig inne i handen, liggande helt nätt ofvanpå handsken, couleur de lilas. Silfvermyntet var af Sveriges minsta sort – 12 sk. ”Kan du gifva mig tillbakars 6 skilling på denna härne?” sade en angenäm röst, med en vestgötabrytning af det vackrare slaget, och en liten skorrning på *r*. – Sex sk. i löst? inföll dalkullan, ach, söta jungfru, det har jag visst inte, men köp så gerna två ringar af mig, så går det jemt till 12 sk. Köp! köp!

”Ne-nej men!” hördes ifrån det chaira hufvudet. Sergeanten, som stod bakom och blott såg nacken, hade ej annat märke på att svaret kom ifrån henne, än att den vackra, raka nacken litet böjdes framåt härvid.

Sergeanten steg nu muntert fram och sade: ”tillåt, mamsell Vid- (han hejdade sig) – tillåt, hm, att jag köper de der två tagelringarne af den stackars dalkullan.” Han lade en 12-sk. i dalkullans hand, och tog utan vidare omständigheter de begge svart-och-hvita ringarne, som kulan höll upp i luften framför jungfrurna, i hopp om handel. Den chaira såg litet förundrad upp på militären. Men han, icke brydd, tog genast den ena ringen, som hon förut hade valt; gaf henne den och sade: ”Var det icke denna, som mamsell Sar- hm – var det icke just den här, som behagades? var så god, tag och behåll den. Jag sjelf behåller den andra.”

Flickan såg på honom med – som han tyckte – ganska vackra ögon. Ringen, som han sträckte henne, tog hon väl i häpenheten, men då han förmodade hon skulle sätta den på fingret, som hon sjelf ärnat den åt, märkte han, att hon i stället, utan att säga ett ord, drog sig sakta bort till relingen och släppte ringen i sjön.

”Prosit sergent!” sade han till sig sjelf, då han varseblef denna rörelse. ”Det vill så mycket säga, som att jag är ordentligt afbiten! – Bravo junker! hvarföre skulle jag kalla henne mamsell, då hon anlagt huckle och ville vara okänd? – man kallar en sådan Du, snarare, om så skall vara – och hvarföre bjuda en obekant flicka en ring? – och det på ett däck! – fy, skoek! Albert!”

Han gick till den motsatta relingen och kastade den andra tagelringen, som han redan satt på sitt eget finger, äfven i sjön. Dervid spottade han på salutkanonen, som låg här nära vid. Så gick han ett slag öfver däckets fram till skansen, och när han åter nalkades fördäcket, ville det sig, att han kom midt emot den chaira okända, som stod och såg på machineriets rörelse.

”Ser du, sade han och höll fram sina händer, jag har också kastat min ring i sjön. Det var det bästa vi kunde göra.”

Först ett skarpt mätande ifrån topp till tå, straxt derefter likväl ett knappt märkbart, men ganska godt leende, en fint sprittande mine, var hennes svar. – ”Är ringen i sjön? åh då!” tillade hon.

Jag hoppas en gädda har redan slukat honom, sade sergeanten.

”Min tog en stor aborre.”

När nu – återtog sergeanten och böjde hufvudet – gäddan slukar aborren, som jag hoppas snart sker, så komma ändock de begge ringarne att ligga – – under samma – – hjerta! – – Det sista uthviskades med en öm dragning på orden, men som alldeles misslyckades för sergeanten. Flickan vende sig tvert bort utan att svara, och blandade sig med de öfriga jungfrurna.

”Prosit junker!” sade han till sig sjelf. ”Afbiten på ny stat! Och hvarför tala om hjerta? och på däck! Men ett fägnar mig, hon misstykke icke att jag vågade ett du till henne. Fördenskull och alltså, aldrig mamsell mera.”

Han gick ner i matsalongen och handlade sig en cigarr, den han ock påtände, kom ånyo upp, satte sig med hög och fri uppsyn på sin koffert, drog långa rökmoln ur cigarren och såg superb ut.

Han märkte den behagliga glasmästartottern flere gånger gå sig liknöjdt förbi, stundom jemkande på den chaira silkesknuten under ha-

kan, och tummande de gentila halsdukspetsarne, som föllo ned öfver bröstet. Hon talade lifligt med de andra jungfrurna, och syntes högst ogenerad.

Cigarren, likt mycket annat i verlden, tog slut. Sergeanten kastade den lilla stumpen, hvare ännu eld satt qvar, bort ifrån sig, med afsigt att få honom i sjön. Men stumpen var så lätt, att den blott hann ett stycke fram på däckets, låg der och rykte. Vips kom en fot, med den allra nättaste, blanka känga på sig, och trampade ut honom, så att han slocknade tvert. Sergeanten höjde sina ögon ifrån foten upp till personen, och såg den chaira. Hennes ögonkast mötte hans. Sergeanten skyndade upp ifrån sin koffert, gick fram till henne med en artig bugning och sade: ”Tack, söta jungfru! min cigarr förtjente väl icke röras af jungfruns vackra fot – men – ”

En kall och afvisande mine var svaret, hon vände honom ryggen och gick.

”Så må fan ta henne” – med den tanken hoppade sergeanten rodnande och förstämd ned utför trappan till matsalongen. Här kröp han in i det mörkaste hörn, passande för sömn eller betraktelser. Anfäktad, Albert! tänkte han, och strök luggen ur pannan. Jag kallade henne jungfru – det fördrog hon lika litet som då jag förut skällde henne för mamsell – Rackartyg!

Han var icke ensam i salongen, och talade derföre hvarken högt eller halfhögt. För att dock hastigt visa både sig sjelf och de öfriga sitt mod, ropade han strängt och barskt till mamsellen vid luckan: smörgås med salt kött på! och det genast!

Skänkjungfrun kom fram med det begärda på en bricka. ”Drag åt helvete med sina smörgåsar! har jag icke begärt en på franskt bröd!”

Lydig och beskedlig gick hon med brickan tillbaks och afsatte sina knäckebrödsmörgåsar vid skänken.

”Ett glas haut-brion, mamsell! och låt mig vänta mindre!”

Glaset slogs uti och sattes på brickan, jemte en ny smörgås på ett helt franskt bröd.

”Är jag gjord att gapa öfver ett helt bröd, tror hon? I Stockholm har man det vettet att klyfva franska bröd, och breda smör på hvardera

halfvan!”

Skänkjungfrun gick åter tillbaks, tog en knif och började klyfva smörgåsen.

”Jag ber – satans – var så god och tag ett nytt franskt bröd, klyf det, och bred smöret på hvardera insidan, var så god. Der sitter ju smör ren på utsidan? Tag ett nytt bröd! Hvad man får vänta! Anfäkta – kasta bort alltihop, jag är icke hungrig.”

Mamsellen vid skänken mumlade litet hvasst om förnäma resande. Detta tyckte sergeanten icke alldeles illa om, gick fram och betalade smörgåsarne. Jag har beställt dem, sade han, se här pengar.

”Man är orolig i magen – jaja men!” yttrades af en svartklädd passagerare. Sergeanten vände sig om, såg kragar, och igenkände det bleka, men skinande ansigtet med de begge ljusblå, trinda fågelögönen på kyrkoherden i Ulricehamn.

Aha, ödmjuka tjenare! det är ju herr kyrkoherden Sund- stadd utan tvifvel på nedresa?

Jaja men.

Jag far ock till Westergötland, men det betyder icke hem för mig, utan bort, sade sergeanten, och grep mekaniskt sin stora, klandrade, men betalade smörgås på hela brödet, gapande öfver densamma hurtigt.

Så går det, sade kyrkoherden, den ena reser upp, den andre neder. Jag skall till Ulricehamn.

Ja, och – (sergeanten tömde sitt haut-brions-glas, som stått och väntat på brickan).

Så länge en har helsan är det helsosamt att så der fara fram och åter, anmärkte kyrkoherden.

Åh, det går, ja – (sergeanten sväljde nu det sista af sin beställning).

Lemnar herr sergeanten Stockholm på lång tid?

Jag har tre månaders permission. Får jag lof att bjuda ett glas, herr kyrkoherde? hvad befalls? porter? eller portvin?

Jaja men, magen är orolig på Mälaren. Om det så skulle vara, posito portvin! eller porter!

Sergeanten befallde fram beggedera, och kyrkoherden, ur stånd att kunna afgöra företrädet, drack ur begge två; slutande med den varmaste

och gästfriaste inbjudning till den unga militären, att påhelsa Ulricehamn och Timmelhed, för att taga sin skada igen.

Sergeanten bugade sig, betalade vinet, och sprang ånyo upp på däck med muntrade sinnen.

När han såg sig om på kusterna, förbi hvilka ångbåten strök, märkte han den nu vara nära att anlöpa Strengnäs. Den stora domkyrkan synes för segelfarare redan på långt håll, och dess majestätiska torn beherrsakar Sörmlandsnejderna vidt och bredt. Först då man kommer närmare, upptäcker man en skara små röda trädhus, osymmetriskt hopgyttrade under kyrkan, och endast det rödrutigta gymnasii- och skolhuset till venster gör genom sin höjd ett afbrott ifrån de öfriga liderformiga rucklen. När man slutligen anländer till den gamla söndriga bron, och stannar, så säger man till sig sjelf: "detta är Strengnäs".

Passagerare, som titta upp ifrån landningsbryggan, hafva icke en hamn, en plats framför sig, ej heller en reel gata, utan en backe; och de flesta husen äro oartiga nog att vända gaflarna åt en. Icke dessmindre, och emedan ångbåten dröjer en halftimme, går man i land. Man mötes väl icke här, som i Södertelje, af kringlor; dock, om man klifver försigtigt, då man sätter sin fot på bryggan, ser sig före och icke stiger ner sig i hålen mellan de murkna plankorna, så kan man med lifvet komma upp till staden.

Detta var hvad som inträffade med sergeanten och med en till. Då han nemligen stod på fördäck och såg landgången utläggas, märkte han ett litet stycke ifrån sig det chaira hufvudet med tindrande ögon se upp emot den lilla staden. Hastigt rann honom sjelf frimodighet in – han beslöt undvika alla de der farliga orden jungfru, mamsell, och öfverhufvud hvarje titel.

"Ett ord!" – sade han, vändande sig otvunget till henne – "ett ord! vi gå i land – kom! här på ångbåten är nu bråksamt, de skola langa in ved och hafva annat krångel för sig. Nere i matsalongen är ock ruskigt – det är obehagligt att äta der, för – jag vet häruppe i Strengnäs ett mycket hyggligt och bra ställe – frukost tycker jag skulle kunna smaka nu efter en så lång fasta?"

Hon lät honom utan omständigheter taga sig under armen; gick öf-

ver landgången, slöt sig nära till honom på den äfventyrliga bron; och – nu stodo de i Strengnäs.

”Hvad jag tycker om den här lilla staden,” sade hon otvunget och kastade omkring sig glada blickar – ”det är helt annat än Stockholm!”

När man kommer närmare in, är det verkligen rätt hyggligt, genmälte sergeanten.

”Se – se – fortfor hon – ach – jag andas – men – åja – jojo – Lidköping är ändå vackrare! – kom – låt oss gå hitåt; se det der huset i gränden med hvita luckorna!”

Den unga militären, förtjust öfver att i hast och nästan emot förmodan höra sin bekantskap vara en språksam människa, började sjelf finna Strengnäs ganska treffligt. I sjelfva verket är det så också. Allt är utan anspråk. Man kommer upp ifrån sjön och beträder idel krokiga, smala gränder eller gator, som slingra sig öfver backar. Den sturska raketten synes icke till i detta samhälle. De små husen äro gamla, vänliga; och man finner dem snart icke blott hafva gaflar, utan äfven långsidor med täcka fönster på, och till och med portar, der man känner sig hågad att stiga in. Här är icke tecken till förnämt, hvarken af den högadliga riddarhus-sorten, ej heller af det penningadliga hos ett rikt och stolt borgerskap, ej heller det ur-förnäma, som finnes hos den sjelfständiga delen af bondeståndet och visar sig i dess sätt att vara – nej, här ses allenast det medborgerliga af anspråklösaste slag. Man tror alla husen tillhöra skutskeppare, glasmästare, borstbindare, fiskare.

Klart är, att härmed förstås allenast det Strengnäs, som möter den från sjön uppstigande passageraren, och omgifver honom innan han kommer så långt som till domkyrkans upphöjda, trädbevuxna kulle, i hvars grannskap biskopshuset och ett par hus till antyda en högre verld. Men sergeanten, med sin glasmästarflicka under armen, hade ännu icke gått åt höjderna. De hade icke en gång gått till torget. De hade, till följe af hennes utrop om det lilla huset med hvita luckorna, stannat i den märkvärdiga Strengnäs-labyrint af små krokiga gator och hus, som befinna sig emellan sjostranden och torget. Här förde han sitt sällskap in på en gård, hvarest en hög trappa med målade ledstänger ledde upp till sjelfva husets ingång, liksom det blott bestått af en öfre våning, och

ingen inunder. Flickan andades som i sitt eget hem; ehuru hon ofta tillade, att Lidköping var ännu vackrare.

De gingo in öfver farstuvisten och kommo i ett stort, välskuradt rum med skänk uti. Det var således ett slags värdshus, begrep Sara Videbeck. Sergeanten gick fram till en snygg och gladlynt person, som innanför disken torkade tallrickar. Låt oss få ett af smårummen här – det der till höger – eller det der till venster – likagodt – och frukost. – Hvad fins?

Hallon och grädda.

Något stadigare?

Stekta morkullor – färsk lax –

Låt så vara; men låt det gå fort. Och – (hviskade sergeanten, i det han förde in sin bekantskap i det venstra smårummet, men i dörren fortfor att tala till människan med tallrickarne) – ett par glas körsbärsvin!

När de begge trädt in i det lilla rummet, och för treflighetens skull – i fall flere skulle inkomma i salstugan – stängt dörren; tog Sara Videbeck af sig silkesschaletten och visade ett hufvud, prydt med mörkbrunt, glänsande hår, väl benadt, utan löslockar vid tinningarne (sergeanten påminde sig, att de försvunno medsamma som kambrickshatten), men ett par egna likväl, och ganska nätta, sittande bakom hvardera örat. Äfven handskarne – couleur de lilas – afdrog hon, och blottade tvenne små hvita, fylliga händer, som aldrig tycktes hafva sysselsatt sig med groft arbete; men kunde tåla den anmärkningen att vara litet breda, försedda med fingrar, som, ehuru innerligt behagliga och prydda med små gropar upptill i lederna, dock voro en smula tjocka af sig. Att dessa fingrar aldrig spelat luta, rört tangenter, fört penslar, eller vändt om blad i fina böcker (hvertill fordras smala, smidiga fingerändar), det tog sergeanten för afgjort; ännu säkrare var, att de aldrig fört spaden, mockat, bultat kok eller dylikt; deremot lemnade han osagdt, huruvida de icke i sina dar knådat kitt, ty kitt gör hvitt och mjukt skinn. Så pass om händerna. Personen i öfrigt var annars alls icke kort eller trind, utan ganska smal och snarare litet långväxt.

Flickan satt icke förlägen på tu man hand med sin sergeant. Hon bröt af en liten lavendelqvist ur en kruka i fönstret, gnuggade emellan

händerna, och luktade sedan på sina finger med välbehag. Sergeanten, för att ej vara sysslolös, bröt af ett blad geranium och gjorde dermed för sin del på samma sätt.

”Ett vackert och just ett nätt rum! utbröt hon. Ja, och se en så galant dragkista? Är det valnöt, tro, eller ek? nej, det är visst poleradt päronträd – kan det vara apel?”

Sergeanten, som aldrig varit hemmastadd i snickarverkstäder, kunde häruppå icke gifva besked. Men i stället vände han sig till ett annat föremål och utbrast: Minsann! bred, förgylld ram kring spegeln! men det är nu aflagdt – bör vara mahognyram.

”Mahognyram? Åh då! jag vet hvad som är bättre – att göra sjelfva ramen kring spegeln af glas med! af smalt klart kronglas, strimlor, som bli öfver sedan man skurit rutorna. Sådant sätter man ihop till hela ramar, och lägger måladt papper under – det blir vackra ramar. Se då så är det så, att man speglar sig i sjelfva spegeln, men på ramen ser man för sitt nöje skull, och man kan lägga hvad sorts papper man vill inunder; det kan bli riktigt täckt. Har – har – har – icke sett det?”

Hon kom härvid i litet bryderi hvad hon skulle kalla honom. Men just nu inkom det beställda: en mjellhvit, ehuru icke fin servet lades på bordet, och derofvanpå sattes nytorkade tallrickar.

Men tänk, om de resa ifrån oss med ångbåten?

Å nej, svarade sergeanten. Dessförinnan skall skjutas signal; och sedan skottet afbrunnit, hinna vi alltid ned till stranden.

Hon, som inburit anrättningen, var nu åter utgången, och dörren stängd. Sergeanten tog sitt glas körsbärsvin i hand och sade: skål på resan!

Sara Videbeck tog utan omständigheter det andra glaset, klingade med sin värd, nickade fryntligt och sade: skål!

Ett ord, så godt som två, innan vi dricka, inföll sergeanten. Det är hinderligt och förargligt att icke veta hvad man skall kalla hvarann – och sedan så – jag vill aldrig göra någon ledsen, ond, eller stött – och – par exemple skulle vi icke kunna kalla hvarann – par exemple *du* – så länge vi äta åtminstone – eller –

”Du – ja det är så sagdt” – med dessa ord klingade hon ännu en gång,

saken var uppgjord, och körsbärsvinet dracks.

Sergeanten blef som en ny människa, sedan denna sten fallit ifrån hans bröst; han steg omkring i rummet, blef dubbelt otvungen, glad och förekommande. Men den vackra glasmästartottern deremot undergick ej ringaste förändring. Hon satt vid bordet, åt och tog för sig, visserligen på ett behagligt sätt, men någon högre grace syntes icke mycket i dessa åtbörder. Hon kallade sin nya bekante Du i hvart fjerde ord, utan allt hinder ifrån något slags blyghet eller förnämhet. Hon syntes oändligt hemmastadd.

Sergeanten, som, åtminstone i afseende på fasonerna, kände sig öfverlägsen, var af denna känsla desto lyckligare, och sade: bästa Sara, litet mer hallon? den här grädden är ju rätt god?

Präktig! tack! jag mins dernere vid Lunds brunn i fjolsomras –

Han gick ut och beställde mera hallon.

I detta ögonblick smällde signalskottet från ångbåten.

Se så! sade hon, steg upp och satte handskarne på sig. Gif hallonen återbud!

Bästa Sara, sitt! hallonen komma straxt, nog hinna vi dit ner till stranden –

Ne-nej! precis är bäst att vara. Fråga hvad det kostar? tillade hon, satte schaletten på sig, och drog upp en näsduk, hvarur börs-ändan framstack.

Hvad? inföll sergeanten.

Fort – fort! Hon gick nu sjelf förbi honom fram till disken i salstugan, och frågade hvad anrättningen kostat.

I R:dr 24 sk.

Här, kära mamsell! (hon upptog ur sin gröna silkespung) är 36 sk. för min räkning – det gör hälften – adjö, jungfru! nickade hon derefter åt uppasserskan, som inburit.

Nicken, både åt *mamsellen* och *jungfrun*, var vänlig, men af det öfverlägsna slaget, och tycktes innebära att hon icke synnerligen efterfrågade någondera sorten.

Sergeanten å sin sida bleknade, och ville framstamma, att det var han som hade bjudit, och han skulle prompt betala. Men Sara Videbeck

var redan i dörren, tiden tvang; han erlade sina 36 sk., bet sig i läpparne af förargelse och gick ut efter.

Då de kommit på farstubron och skulle stiga utför den långa trappan, gjorde hon en liten rörelse på armbogen, hvaraf kunde slutas, att sergeanten borde taga henne under armen. Det han också gjorde.

Tack, du! som förde mig till detta hyggliga ställe, yttrade hon halfhögt med den vackraste röst, och rörde hans hand med sin, liksom till en sakta klappning.

Intet att tacka för, menade han. Du betalade ju sjelf! tillade han tyst inom sig.

Jo, du skall hafva mycken tack: jag var rätt hungrig. Beskedligt och nått folk är det här hvart man vänder sig – och den här staden heter Strengnäs?

Ja. Jag skulle så gerna vilja föra dig upp till domkyrkan att bese de större delarne af staden; der har man vackra skuggrika träd att spatsera under.

Åh lappri – nej! vi måste ner till ångbåten. De vänta redan.

Under det de nu med muntra steg hoppade utföre trappan, och sedan genom de korsande gränderne gingo ned till stranden, vinkade Sara med välbehag åt alla de små knutarna, hon gick om, och, rätt som var, yttrade hon:

Huru vet du, att jag heter Sara? Jag skulle också vilja veta hvad du har till förnamn?

Albert, svarade sergeanten.

Alber – låt mig se – ja – det är riktigt – det har jag läst i almnackan, eller hur? Jo, så döptes också snickarålderman Ahlgrens son, som jag stod fadder åt i fjolsomras. Han är en rar gosse, blank i ögonen som emalj.

Du är ju hemma i Lidköping? och reser förmodligen dit nu? tillät sig sergeanten att fråga.

Försigtigt! klif försigtigt! sade hon, ty de voro just nu på den bräckliga bron. Men utan fara kommo de in öfver landgången och befunno sig ånyo i ångbåtens verld. Man kom ifrån land, hjulen började hvälfva sig omkring; rökmoln och ett doft då utgjorde den simmande drakens

afsked till Strengnäs.

Sergeanten hade bestämdt satt sig i sinnet, att han skulle visa sin bekantskap en artighet. Han gick derföre ned i matsalongen och begärde ett skålpund konfekt. Fans aldrig till salu på ångbåtar. Så för fan! fins här då apelsiner? det tycker jag ligger der framme i korgen. – Ja. – Godt, gif mig fyra.

Då han kom med sin frukt i handen, fann han däckat på följande sätt upptaget och ordnadt. Största delen af det bättre folket – herrarne, fru-
arne och barnen – hade gått ner i salongen: några par suto väl på akter-
däckat, men icke just i lifligt samtal, fast icke heller alldeles sofvande,
dock i full ouppmärksamhet på allt hvad dem sjelfve omgaf. Dalkullor-
na, längst fram vid förstäfven, hade nedlutat sig öfver de ringlagde tros-
sarne och slumrade. De 4 à 5 förut omtalade jungfrurna hade samlats
med ryggarne emot ett till hälften uppveckladt segel. Kaptenen var för-
modligen i sin hytt; han sågs icke på däck. Machinisterne gingo på i
ergastulum. ”Hvar är då min chaira?” frågade sig sergeanten.

Han upptäckte henne slutligen sittande på en liten grönmålad spjal-
soffa, som stod vid relingen i nischen bakom ena hjulöfverbyggnaden.
Sergeanten fann en så afskild plats ganska angenäm, gick dit med sina
apelsiner, satte sig bredvid henne och bjöd.

Hon nickade ett godt bifall, och tog upp sin börs.

Så för millioner hundra djeflar och sjutton granater! tänkte sergean-
ten, med blodet uppstigande i ansigtet: hon måtte väl icke nu bums och
kontant vilja betala mig för apelsinerna?

Så illa blef det heller icke; hon upptog ur sin virkade penningpung en
knif med pläterskaft, och afskalade med den en apelsin, som hon artigt
räckte åt Albert. Sedan afskalade hon en åt sig, skar i sex delar och
började låta sig väl smaka.

Tack, bästa Sara, sade Albert och emottog sin apelsin. Derpå begär-
de han och fick låna hennes knif till sönderstyckande af sin frukt. Han
besåg knifven med en viss undran; den var utmärkt trubbig, ja alldeles
rund i spetsen, utan att dock likna en bordsknif. I öfrigt var den ny och
temligen hvass på ena sidan; han brydde sig ej vidare derom, utan sade
efter en liten stund: nu, Sara, måste vi bli närmare bekanta, och du skall

säga mig hur nära släkt du är med din moster, hon der, som –

Icke kom med i morse? det blir ej svårt att säga, kan jag tro, hur pass nära jag är släkt med min moster.

Ja visst, men –

Ja, jag är rätt ledsen att hon icke hann med, stackars moster Ulla: hon har nu fått lof att taga sig egen skjuts, eller fara på Götheborgsdiligensen, och man får se hvarest vi kunna sammanträffa på vägen, om det alls sker. Kanske dröjer hon nu kvar i Stockholm, då det gick så der tvärt för henne vid sjelfva utloppet. Jag har en annan moster till, skall du veta, en ogift, heter Gustava; hon bor i Lidköping och ser om min sjuka mor, medan jag är bortrest. Men den här moster Ulla har länge varit Stockholmsbo, och hon skulle nu bara resa åt hemorten med mig för att litet ruska på sig; och det var dumt att hon skulle försöla sig, men det gör hon ofta, stackars moster Ulla. Jag var också ledsen för min egen räkning; det är alltid godt att hafva en moster, eller så, med sig när man färdas. Men jag var säker, det skulle icke slå felt att träffa någon resande ändå på vägen, som – ät sjelf, Albert! icke äter jag ensam upp alla de här –

Tack, sade han, glad att äfven få yttra ett ord. Färdas du ofta till Stockholm? Det är minsann en lång väg emellan Stockholm och Lidköping?

Jag har aldrig varit till Stockholm förr. Jag behöfde dit nu, för att falka på olja och diamanter, och bese det nyaste modet.

Sergeanten såg undrande på flickan, och teg. Olja? tänkte han. Jag måste helt och hållet hafva misstagit mig om hennes beskaffenhet. Hm. Det nyaste modet? Han mätte hennes figur från topp till tå – den var minsann också rätt elegant, nemligen i sitt slag. Slutligen yttrade han halfhögt: diamanter?

Ja, just diamanter, min herre! ha – ha – du tror kanske att flinta duger? Ne-nej men. Att slå eld med, liksom i ett gevärslås, det går flinta an till. Men se, den som vill skära glas, måste hafva diamant!

Hennes ögon öppnade sig och glimmade vid dessa ord liksom af en medfödd, hög sjelfkänsla. Hon syntes nästan stolt: ehuru stolthet aldrig annars visade sig i hennes skick, utom vid de tillfällen, då hon vände en

ryggen. Också sjönk hon genast ned till förtrolighet igen, då hon märkte Albert vara på vägen att i häpenheten tappa apelsinen. Hon tillade: vi hafva alltid tagit kritan från Götheborg annars, och kunde hafva gjort så med oljan ock; men min mor fick bref om, att den skulle fås för 12 sk. bättre per kanna i Stockholm, och så roade det mig att fara hitupp och höra efter, då jag hade en moster häruppe förut att bo hos. Men det nya modet, som de talade så vidt om i Lidköping, huru de nu uppe i Stockholm skulle hafva hittat på att färga glas till kyrkfönster, det bryr jag mig icke om. Icke har jag sett sådant i Stockholm; jag besökte med flit alla kyrkorna i den staden, och det var icke lätt arbete, ty de voro odrägeligt många, men der fans icke färgadt glas i en enda. Jag vet icke hvar den osanningen är kommen ifrån, om ej ifrån Upsala, der en assessor lär skola måla fönstren i ett altarchor. Jag ville eljest lära mig det, ty vi hafva många beställningar af kyrkfönster både till – ja – och ända ned emot Skara. Ty i Skara fins ingen menniska, som kan handtera glas, och jag viste det skulle bli en stor och artig förtjenst, om vi kunde färga glas på verkstaden. Vi skulle då vara de enda, så nära, som hade makt med det nya modet, och de skulle taga af oss, så fort något spräcktes i kyrkorna. Men likomdet; jag hör, att det modet brukas ingenstans, och då är det ock ingenting värdt. Diamanter fick jag rara, så jag är ganska nöjd med resan; och olja se'n –

Men hvartill i Guds namn brukar du så mycken olja?

Till kitt, vet jag! hvartill skulle väl olja här i lifvet annars vara?

Men hvarför reser icke din far sjelf i så viktiga och långväga affärer?

Åh min Gud! han är död för tio år sedan.

Det var en annan sak –

Och min mor, stackare, har stått för verkstaden sedan, med rättigheter som enka, förstås; men hon har på hela tu åren legat till sängs jemt, så jag kan säga, att det är jag som ensam stått före.

Men säg mig, vackra Sara, hur gammal är du då? ifall jag törs fråga – Tjugufyra år och litet till.

Hvad? är det möjligt? jag tog dig för aderton år. Sådana kinder – denna hy –

Ja, samma kinder hade jag vid aderton år. Man säger, att fiskalsdött-

rar, mamseller och fröknar gifva sig ut för yngre än de äro, såsom jag hörde de brukade vid Lunds brunn; men jag finner föga heder uti, att se gammal ut vid ett ungt åratat. Då håller jag vida bättre, att göra tvertom. Huru pass till åren är – om jag törs fråga?

Jag? vi äro nästan jemnåriga; jag är tjugufem år.

Och jag, som tog dig för en person om tjuvu år allenast, som ännu icke passerat graderna. Så frankt bär du dig åt.

Graderna? ja, kära du, för att vara uppriktig, dem har jag icke änn passerat, och kommer kanske aldrig så vida.

Hvad – hvad är du då för en?

Blott en underofficer.

Sådana har jag förr sett bland Skaraborgarne, och det var hederliga karlar. Jag mins vid Lunds brunn – der gingo dagdrifverskor till mamseller, och låtsade dricka helsovatten för ett och annat – då var der ock en svärm Westgötadals- och Skaraborgs-löjtnanter, kaptener, majorare, och dylikt som de kalla officerare, hvilka ock låtsade må illa och talade med mamsellerna. Men såg jag nånsin vid Lunds brunn några underofficerare, så var det alltid reela karlar med verkliga sjukdomar, och som icke drucko för nöjet.

Men hvad gjorde då du vid Lunds brunn, Sara? du, såsom frisk, hade väl blott rest dit att njuta af den sköna naturen?

Jag var der allenast en dag, och hade min profit af askar. Jag måste färdas dit för att se efter ett par af våra lärpojkar, som blifvit efterskickade att sätta i en hop rutor i brunnssalongen, som blifvit utslagna under en besynnerlig bollkastning, brunnsgästerna emellan, på den 4 Juli. Man är aldrig säker för pojkarne; de slå sönder varan; så förstå de ej heller att skära, eller handtera diamanten. Som det nu var ett betydligare arbete, for jag sjelf dit, och ångrar det icke. Hvad tycker du, Albert, jag satte i 56 smårutor, 22 af sämre grönt glas; och hör! – 34 af skönt taffelglas! Dessutom sålde jag tio glasaskar, sådana som endast vi göra på verkstaden, med guldpapper under till lister; och sex stora lanternor, som de skola hafva att lysa sig med, när de gå i källrarne efter selzervatten, och spa, och kreutzervimmel och slikt. Som jag säger, jag såg der endast två underofficerare, allvarsamma karlar med gikt, Westgöta-

dalare begge. Hur kommer det till att du kan vara underofficer, och är en så ung människa?

I Stockholm bruka de stundom yngre underofficerare – i synnerhet om – ja, ser du, jag är egentligen närmaste graden till officer – sergeant.

Schersant? nå bra, som det är. Fråga aldrig efter att bli officer, löjtnant, och dylikt skralt sällskap. Hvad göra de dagtjufvarne, annat än tala strunt med mamsellerna om dagarne, och om qvällarne med jungfrurna. Skräp! krås och kragar, tomma magar.

Paus.

Militären satt småskrämd vid åhörandet af sin öppenhjertiga väns talförmåga och dristiga utflygter. Han viste med sig sjelf, att han alltför gerna ville bli löjtnant, och hoppades vinna denna befordran genom sin hemliga släktskap med en viss stor familj i hufvudstaden; han viste också, att hans kassa för närvarande var godt nog försedd till den slags inspektionsresa öfver vissa egendomar, hvartill han under sin sommarpermission blifvit utsänd. Han ville derföre icke lämpa på sig de svärmordiga rimmen ”krås och kragar &c. &c.” Men neka kunde han icke, att det der glammet med mamseller och jungfrur emellanåt fallit honom i smaken. Han blickade derföre bestört på en Sara med så afgörande utlåtelse. Han besåg hennes ansigte; de glada, vänliga ögonen tycktes stå i motsägelse till hennes sista stränga tal; ja, när han betraktade de röda, fylliga, nästan skönt formade läpparne, med de jemna glimmande tänderna innanföre, och en stundom framskymtande tungspets af högrödt, fint slag – så kunde väl den tysta frågan förlåtas en man, som han: ”har då ingen i verlden kysst denna mun?”

Sara såg också honom i ansigtet, liksom han henne, och slutligen frågade hon med en skär, mild röst: hvad är det du ser så på?

Helt oförtänt och djerfvemang svarade han: Jag sitter och undrar, om ingen människa nånsin kysst den der munnen?

Ett hastigt öfvergående leende var hela hennes svar, och hon tittade bort öfver Mälarfjärdarne. I hennes blick syntes härvid ej det minsta koketteri, eller skimmer af elakhet: men å andra sidan icke heller något romantiskt, svärmiskt, himmelskt. Det var ett mellanting af oförklarligt slag. Alldeles icke fult, men också icke djupt vackert. Det var af det

slaget, hvarom man med en glad mine brukar yttra sig: Åh, ja det går an! Det är så der la la – men det går an.

Uppmuntrad deraf, att hon åtminstone icke afvisade honom, vände nacken till, eller gick sin väg, fortfor sergeanten: Jag skulle kunna säga dig mycket, bästa Sara, af samma slag som du sjelf omtalat att man brukar till mamseller och jungfrur – jag bekänner till och med, att jag icke är ovan vid detta tal. Men du har förklarat mig huru du hatar det: jag vill icke en gång tala om *hjerta*, efter jag mins förr i dag – och dessutom tror jag, upprigtigt sagdt, ditt hjerta vara af glas – och jag, *jag* eger ej i mitt våld den diamant, det enda vapen, hvarmed märke skulle kunna ristas i ett sådant –

Skall du stanna i Arboga, dit ångbåten kommer i afton, Albert? – Hon frågade detta med ett genomträngande ögonkast.

Jag? nej visst icke. Jag skall ned till Vadsbo härad, till vissa egendommar, och sedan kanske änn längre in i Westergötland.

Då åka vi tillsammans – (åter ett genomträngande ögonkast) – så kunna vi hafva två hästar för parvagn – och vi repartisera – och – ty jag ser, du har icke eget åkdon med dig – bondkärror äro elaka att åka på, och skjutspojkymlar vid sidan – det är icke mitt folk – de äro sällan rena.

Sergeanten sprang upp, och skulle väl hafva slutit henne i sin famn, om de icke varit på däck. (Hon har hjerta! tänkte han).

Sätt dig ned, Albert, så skola vi tillsammans roa oss med att räkna ut skjutspengarna. Hjelp mig om jag tar felt; mitt största nöje är att addera i hufvudet. Få nu se – första hållet, ifrån Arboga räknadt, är ju till Fellingsbro?

Sergeanten satte sig ned vid hennes sida, munter och upprymd, som om han nyss vunnit en fullmagt. Hon var också i detta ögonblick, tyckte han, så strålande, eller rättare, så ljuft vacker, som en flicka – i hans smak – nånsin kunde bli. Allt var så förnuftigt och klokt, och ändock så intagande.

Nå, svarar du mig icke? sade hon, och slog honom helt lätt på handen med sin ena couleur de lilas handske, som hon försigtigtvis aftagit redan då hon skalade apelsinen.

Till Fellingsbro går vägen, alldeles riktigt, och derifrån till Glanshammar.

Så Wretstorp –

Nej fan. Vi måste genom Örebro och Kumla först.

Och så Wretstorp, det är säkert. Derpå Hofva, och så äro vi hemma.

Hvad? är du hemma i Hofva?

Jag är hemma i Westergötland; och så fort jag satt min fot på marken vid Hofva, så är jag straxt hemma. – Härvid utsträckte Sara sin ena lilla fot, och nedsatte den helt bestämdt och vestgötiskt på däck.

Albert fick nu nytt tillfälle att beundra den välgjorda vackra kängan. Är det der Lidköpings-arbete? sade han.

Hvad för slag?

Jag menar, om de hafva så bra skomakare i Lidköping, att –

Det är en ståtlig, ja en rar stad! har du då aldrig varit i Lidköping? – skomakare? – åh då! vi hafva skräddare, finsmeder, grofsmeder, schattullmakare, grofsnickare, vi ha allting. Äfven handlande, och en rik källarmästare vid torget; fast det håller jag för illa, ty sådane lefva på andras förderf och onödiga utgifter; men handtverkaren gör det som duger och blir qvar i verlden. Hvart tar källarmästarens varor vägen? Han är kommissionär för Götheborgsdiligensen, och håller en stor, stor balsal, der officerare med mamseller och fröknar hålla assemblé. Det är också hvad den källarmästarn lefver af; vore folk folk, så fick han flytta ur Lidköping snart nog, och draga dädan. Det är en orimmeligt stor danssal, Albert, 8 fönsterluffer i längden, om jag mins, 24 rutor i hvar luft –

Är då du, Sara, icke alls road af att dansa?

När jag har sett efter verkstaden och slutat af, och kommer ensam för mig sjelf, då händer det, att jag dansar ibland, men det är utan fiol.

Det var en äkta ordentlig vestgötska! tänkte sergeanten; men hon såg så oändligt mild, så nästan rörande ut i denna stund, att han teg. Litet derefter tillade han: Att din mor är så sjuk? tänk om hon är död, Sara, när vi komma – när du kommer dit ned?

Ja, Gud väles det, stackare. Hon har ingen rätt glädje haft i lifvet. Ångest och sorg jemt, och nu till sluts bara idelig sjukdom. Det är icke

mycket bra, Albert.

Du talar alltför bedrägligt. Men om hon lägger sig att dö, hur går det då med din verkstad?

Ja, då är det slut med rättigheterna; och jag kan inga få af magistraten, det vet jag; men jag har nog tänkt ut det ändå.

Så?

Åh ja, det kan jag nog berätta, fortfor hon, smög sig ännu litet närmare Albert på spjälsoffan, och såg sig om, liksom fruktande att någon obefogad skulle höra hennes hemligheter. Då däcktet likväl, såsom förut nämnts, åt detta håll var rent från folk, vände hon sig åter till honom, såg högst förtrolig och klok ut, samt viftade med sin lilla handske i luften, stundom slående hans arm lindrigt med den.

Jag har utfunderat, huru en flicka utan föräldrar och syskon, som jag, skall kunna lefva – lefva bra – sade hon. Jag har tillräckligt och fulltopp redan med linne och kläder, för många år, och sliter icke stort – hvilket en icke gör, när en är aktsam. När nu mor dör, får jag icke längre skära till rutor och kitta i stora hus eller nybyggnader; det skall skråmästarn hafva. Men det är en egen konst, vet du, som ingen kan i Lidköping, mer än jag, ty jag har ensam utgrundat den, att blanda krita med olja så riktigt i sina dimensioner – (dimensioner säger man om sjelfva glasens vidd i längd och bredd, men proportion säger man om rätta tillblandningen och mängden af krita och olja tillsammans – de begge orden brukas blott i vårt embete, och du förstår dem icke, Albert) – nå, nu vill jag säga, att jag utgrundat en proportion i denna tillblandning, som ingen mer än jag vet, och deraf blir en kitt, så stark, att ej det bittraste höstregn kan upplösa honom. Den skall jag tillverka och sälja åt alla embetsmästare; ty de måste köpa deraf både i Lidköping, Wenersborg och i Mariestad med, bara de få lära känna den. Och de veta af den redan, ty jag har låtit mina pojkar på sina resor utbasuna honom. Jag säljer hemma på min kammare.

Men, såsom ogift är du ju försvarslös, och –

Det skall man se! Med en supig och otäck man, som mor min stackare, då vore jag tvertom just försvarslös och usel. Nej, minsann, jag skall reda mig, just som jag är. Den lilla gården vid Lidan rå vi sjelfva om. Det

är ett ganska litet trädhus, såsom ett af dem der uppe i Strengby – Streng– hur var det – ja –

Strengnäs.

Och när mamma dör, tillfaller gården mig. Stackars mor! men hon lever nog ännu ett par år! Likväl, när hon dör, så vet jag af borgmästaren, att jag med hus och tomt ej vidare försvar behöfver; fast ogift. Huset rentar icke mycket af sig; dock kan jag hyra ut ett par rum ofvanpå; och nere på botten bor jag sjelf. Men som jag är van att ha roligt och vara bland folk, vill jag icke sitta för mig sjelf jemt, utan jag ämnar öppna bod – en liten bod – med handel, som qvinfolk får sköta, och som icke änn är lagdt under skrå. Jag ämnar i min bod sälja askar, fina, vackra, af glas med underlagdt kulört papper, som jag gjort i flere år, och som landtfolket är rasande efter i hela bygden omkring; och dessutom lyktor, lanternor; ja, jag har lärt mig sätta folium på glas, och deraf skall jag göra små speglar åt socknarna. Kanhända tar jag också in i min bod till kommissionshandel hvarjehanda plockgoods, liksom väfnader, lärfter, näsdukar, halsdukar, hemgjordt – blott jag aktar mig för siden, som ligger under skrået. Det skall icke bli en så liten rörelse, när en är hygglig mot folk vid sin disk: och jag sitter i min bod från tio om förmiddagen till fem på qvällen, längre är ej värdt. Före tio om morgonen, innan jag slår upp boddörren, förfärdigar jag alla mina askar och glassaker. Om qvällen blandar jag kitten åt alla embetsmästarne. Det skall bli en god handel och ett gladt lif.

Saras ögon, mun och kinder skeno härvid. Men sergeanten frågade: skall du då sitta så inne hela året om, och aldrig se dig om ute, eller andas den herrliga landtluften?

I soluppgången går jag ut mot Trufverö. Det gör jag hvar morgon om sommaren, när det är klart eljest.

Tru- hvad är det för slag?

Det är Trufverö, vet jag. Det är Richerts sköna herrgård bort mot Lidköping, åt Mariestadsvägen till. Om bara vägen emellan staden och herregården icke vore så hiskeligt sandig. Men jag bryr mig icke derom, jag går den ej så ofta; många morgnar sitter jag allrahelst hemma. Jag har salvia och andra rosor i fönsterna; och lavendelkrukor skall jag

lägga mig till. Dessutom ser jag Lida-ån utanför fönsterna, och skönare å fins icke. Vill jag se mera vatten, så har jag stora Wenern att skåda, när jag från fönsterna blickar utåt gapet vid Kollands ö – den har jag, bara jag tittar ut som åt stadsbron till.

Och när du blir gammal, vackra Sara?

Om jag lefver till en femtio år, så tänker jag fara på marknader med varor. Ty så länge jag är ung, är det bättre att sitta hemma i min lilla handelsbod.

Man går gerna in till en disk, der en så vacker handelsmaninna sitter och säljer, inföll han.

Men den tiden är det styggt att resa på marknader, fortfor hon, litet bortvänd; man råkar ut för spektakel. Blir jag femtio år, då tänker jag det skall vara öfverståndet; då tör deremot handeln bli klenare hemma i boden – och jag vill då försöka på marknader, om jag icke dessförinnan lagt ihop en summa, så jag kan lefva utan bysch; det jag hoppas. Ty en kan lefva mycket nätt, och ändå må rätt väl, så snart som – (här sjönk hennes ansigte och uppsynen mörknade).

Nåväl, min Gud! hvad menar du?

Åh jo. Jag menar, så framt en aktar sig för att ha en plågåre, som äter upp och förskingrar i onödan och i slarf allt hvad en med möda och åhåga samlar. Hvad båtar då att vara ordentlig, när plågaren är desto mer oordentlig och frossar af den idogas arbete? Och hur kan en arbeta med lust och fröjd, när en ingen hjertans lust har, men ångsten sitter i halsgropen –

Jag förstår dig icke.

Så? Hm.

För Guds skull berätta hvad du menar!

Ja, det är allt något att berätta. Jag var ute en Michaeliqväll med min mor: det var mot hösten och blåste, och hennes hår for kring hufvan. I förtviflan lopp hon upp åt den stora stadsbron, som går öfver Lidan hemma i vår stad; jag var då femton år, och jag sprang efter. Jag tänkte hon i sin rysliga vända skulle hoppa ned i vattnet. Men när jag kom efter, hejdade hon sig, och tog mig i famn, stannade vid broledstången, och såg sig om. Der var ingen gångare ute. ”För din skull vill jag låta bli

det! hviskade hon – jag vill lefva och pinas, tills du blir ännu litet större – men ve och förbannelse öfver den här! åtminstone *den* skall jag bli qvitt!” – härvid såg jag fragga af raseri, tror jag, stå kring min mors läppar – hon ryckte sin guldring af fingret, och kastade honom långt bort i Lidaån.

Sergeanten bleknade, och påminte sig något ditåt i dag morse vid ångbåtsrelingen.

Din mor lär hafva varit litet otålig i äktenskapet? undföll honom.

Fy – fy – herre! utropade Sara med blixtrande ögonkast, och glömde sitt du. Albert? tillade hon dock straxt efter med mildare röst. Tjugu gånger sparkadt sto, som tjuguförsta gången sparkar igen, är icke otåligt. Och det är visst och sant inför Gud (sade hon slutligen med en knappt hörbar, men innerlig och klangfull ton) – en var det, som ideligen påminte om, och sade och förkunnade, att min mor skulle blifva allt bättre – eller *ädlare* tror jag dem kalla det – genom denna plågan: men det var osanning. Ty det vet jag, att hon vardt sämre år från år. Ifrån den största ordentlighet och snygghet blef hon till sluts osnygg, otäck och slarfvig, så jag gret dervid. (Sara gret just nu). Ifrån att vara en from och gudlig människa, ville hon till sluts icke se i psalmboken – och på sistone – ack –

Hemta dig!

Änn i dag ligger min mor till sängs, och vet du hvaraf? – gunåda oss! af – af fylleri! Det är icke bra af ett fruntimmer, Albert.

Sergeanten steg upp, kände en kall svett under sin tshakot, tog af den och svalkade sig med näsduken. Kanske korsade sig några af hans bästa planer i denna stund inom hans panna. Men han var ung, och egde ej ett förstockadt hjerta. Han tyckte synd om människorna; icke heller var han tillräckligt halflärd, för att komma med den vanliga falska frasen, ”att illa var bra”. Fattad af bestörtning och undran, kom han likväl bort åt ett håll, dit militärer sällan nalkas: han satte sig förtroligt bredvid sin i hast så öppenhjertiga vän, och frågade: säg mig uppriktigt och rätt fram, Sara, är du hvad man brukar benämna en Läserska?

Läsare – åh då! visst ej. Sådane finnas i Westergötland nog, mig förutan.

Men du läser ändock stundom i Skriften?

I Bibbelen*)? ja.

Då känner du också Guds första stora, allmänna bud – förlåt, det låter litet – växer till, föröker eder och uppfyller jorden! – skall detta bud icke uppfyllas?

Efter litet betänkande, dock utan förlägenhet, svarade hon: det der Guds budet innehåller ju –

Att man och qvinna skola vara tillsammans.

Men icke innehåller det budet, att en man skall vara tillsammans med hvilken qvinna som helst i verlden, kan jag tro; eller att en qvinna skall tillsammans med hvilken man, som helst blifver henne åkommen af hvarjehanda händelser och tillstymmelser. Jag vill minnas det står, att det der skall vara menniskan till en hjälp: det skall väl då icke vara till ens fall? både själens och kroppens fall. Utan, likasom man får undvika och gå ur vägen för en stor fara, olycka och nöd, och framför allt låta bli att umgås i ondt och förderfligt sällskap, så bör man väl ock undfly –

I detsamma hördes ett starkt knakande framme i ångbåtens förstäf, och kaptenen jemte en machinist kommo uppspringandes. Det var dock intet annat än en tross, som brustit, och hvarigenom det lilla uppspända seglet kom att fladdra en smula vårdslöst, slängande en stund hit och dit för vinden. Man var nu kommen ut framåt ett af Mälarens större vattendrag, Granfjärden, der det vid öfvergången till Blacken nästan alltid drar friskt. Genom den starkare gungningen sattes alla passagerarne i rörelse: däcket uppfylldes af en hop ansigten, som man hela dagen förut ej blifvit varse, men som nu, likt Troglodyter, uppkräpo ur deras undre håla, salongen. Efter några minuters fladdrande, ficks seglet in, och sattes i en ny ställning efter vindens fordran. Allt blef bra och lugnt igen, ehuru blåsten icke var obetydlig. Men dessa fartyg, som gå med kraft af en inre eld, fråga ej stort efter vind och våg, utan löpa sin säkra bana fram antingen det blåser mot eller med, eller, som nu, på sidan. I Granfjärden finnas flere farliga punkter, dolda skär och blindklippor, hvarföre många förlisningar här timat, den tiden man seglade utan eld

* Ursäkta, att jag uttryckte detta ord så som det uttalas af hvarje vestgöte, hvilken ej fått dess mera bildning.

och ofta måste lovera. Den skickligaste styrman såg sig då, oaktadt sin kännedom om prickar och klippor, ur stånd att alltid undvika dem, emedan han ej till sin disposition, utom styret, egde annat än dessa stora, vidlyftiga, tunga, af vinden kastade segel, hvilka, huru han än vände dem, och hur han än loverade, dock ej sällan störtade af med honom dit han icke ville – ty en stackars styrman på en skuta är ju icke mer än menniska? Nu, då man drifver sin seglats med eld, går man rakt på målet, utan lov, och nyttjar ej segel oftare än när vinden är så att den tjenar till drift. Styrmannen måste visst också nu känna prickar och blindskär, det förstås; men med kunskap om dem, kan han lätt undvika dem, om han ej är ett nöt. Den enda stora fara vid ångsegling är att brinna upp: men äfven häremot kan man genom pannans konstruktion taga sådana försigtighetsmått, att det sällan eller aldrig inträffar.

Det gick ganska hurtigt och raskt fram, ehuru den naturliga följden af rörelsen på däck blef att sergeanten och Sara afbrötos i deras samtal rörande mensklighetens största problem. Sergeanten, drifven af sin raska natur, hade sprungit åstad och nappat i seglet, ångbåtskaptenen till stort gagn och nöje. Följden blef en brorskål dem emellan der nere under däck i kaptenens hytt. Historien omfar alldeles huru middagsmåltiden på fartyget tillgick, ty derom har en däckpassagerare föga begrepp. Han märker blott på solens sänkning mot horisonten, och på skänkjungfruns flitiga spring med islagna kaffekoppar, att middagen måtte vara ”passerad.” Salongsinvånarne hafva afgjort den affären sins emellan; och när några troglodytfigurer, litet gladare än vanligt, eller åtminstone mindre fula under ögonen, vid denna tid uppträda ur gömstället, så kan en af folket (fördäckspassagerarne) förstå, att herrskapet plägat sig. Det är sant likväl, som denna berättelse äfven förut anmärkt, att en och annan däckman, af djerfvare natur, kan få åtminstone nedgå i matsalongen, och der ”hastigt och lustigt” få sig en bit och gå upp igen. Men de qvinnor, som tillhöra folket, hafva verkligen svårt. Huru de lefva der framme på däck har mången gång förundrat historieskrifvaren. Det anses icke rätt anständigt, att de föra mat med sig, eller föda sig sjelfva. Och af den allmänna stora kosten, som ångbåtsköket tillagar, få de ger-na intet, då de sjelfva icke hafva bättre än däckplats. Kanske händer att

äfven bland dessa qvinnor någon djerfvare fins, som går ned i troglodytismens adyt och får sig en godbit, hvarmed hon sedan uppträder i friska luften. Men det hålles icke för modest gjordt af henne. En välgörande historia är det nu med kaffet, som icke är mat, men bra godt likväl kl. 4 à 5. Det kommer sjelf upp ifrån adyten, langadt på däck af jungfrur, som, ifall de icke äro alltför snäsiga, låta tala vid sig, så att äfven en stackars däckmenniska kan få en kopp. Sara passade på och fick sig verkligen en: hon såg också så väl och snygg ut, att, hucklet oberäknadt, kaffebärerskorna gerna ville hafva räknat henne till herrskap. Obegripligt förekom sannerligen, att icke hon, hvars börs med silfvermynt man flere gånger ögnat, icke köpt sig salongsbiljett, och gjort sig till troglodyt som en annan. Men det måste hafva kommit af hennes kärlek till öppen luft, och af afsmak för elak lukt eller adyter i allmänhet.

Under det hon drack sitt kaffe och beslöt att begära en kopp till, påminde hon sig med innerlighet, glädje och tacksamhet sergeanten Alberts förslag att föra henne i land i den lilla trefliga rödmålade småstugu-staden (namnet hade hon åter bortblandat), och der hon kommit i tillfälle att utan hank och trassel få en snygg, god anrättning, hvilken, med sitt namn af frukost, dock för henne betydtt middag, och gjort att, sedan nu kaffet öfverkommit, hon kände sig mätt, lycklig och fri. Sergeanten sjelf hade mer slukande anlag; och liksom denna berättelse förut anmärkt, huruledes han redan på förmiddagen ett par gånger varit och anlitat skänken om hjälp i de svårigheter han då utstod; så var han nu åter nere. Hans uppkomna förtrolighet med kaptenen gjorde att han gick upp och neder, utan all bäfvan, allt som han ville, så ofta det påkom; och man behöfde en enkom kännedom af hans biljett, för att veta det han i sjelfva verket ej tillhörde herrskapet, utan var folk. Hvad, huru, hvar och när han åt säges icke; det förmodas blott, att han intog middag. Han var ung och af friska behof, sådana som Gud skapat, men han var för ingen del gourmand, drinkare, glupsk, otäck eller annars troglodyt. Också han tycktes ej trifvas i adyterna; han gick så snart han kunde upp ifrån dem, och måtte hafva varit en särdeles vän af den luft, som blåste vid förstäfven; ty der höll han sig mest och hade nu ånyo

tändt sin cigarr.

Sara Videbeck såg om sina saker, och dem hade hon i kappsäckar, äfven på fördäcket. En lär hon i synnerhet hafva varit rädd om. Ty vid ett tillfälle, då ingen annan person stod der längst framme, passade hon på, klappade cigarr-rökaren förtroligt på armen och sade: ”du tycker ju om, Albert, att jag ber dig om en liten tjänst? – jag har här en kappsäck – den der med messingsbokstäfverna S.V. på – laga, att ingen sätter sig på den! jag har ifrån början och hela dagen haft den liggande under seglet; men under det der rumsturet drogo de fram både ett och annat, seglet är uppe – och min kappsäck blott och bar.”

Albert tog cigarren ur munnen, såg på henne och sade: ”är kappsäcken så öm, att icke en gång en så lätt kropp, som du, får sitta på den? annars kunde den lättast vaktas på det sättet.”

Nenej, vasserra, hvarken jag eller du, och allraminst någon annan.

Har du fullt med diamanter deri?

Åh då!

Nå men hvad? fast förlåt mig, det angår mig icke; var trygg och glad, och gå sjelf hvart du behagar – jag skall bevaka din kappsäck.

Sara tackade honom med en blick, såsom om säcken varit hennes eget hjerta. Hon gick bortåt att bestyra något med diverse skrin, som hon hade afsides på däck.

Hvad kan flickan hafva i kappsäcken? tänkte Albert, der han stod, tittade ned på de blanka, gula S.V., och drog en hiskeligt lång rök ur cigarren. Hon är minsann ändå en rik docka, det slår aldrig felt. Fast det bryr jag mig icke om; pengar får jag nog ifrån (här mumlade han ett hemlighetsfullt familjenamn), och af egen-domarne i Vadsbo har jag min gifna intendentsprocent. Bok-stäfverna äro rätt väl gjorda; de hafva messingsslagare i Lidköping som duga. Skall jag följa henne så långt, som ända dit? jag borde annars vid Mariestad taga af från stora vägen, och åka inåt. Ja, få se. Långt dit ännu. Hör hit jungfru der med brickan! – langa mig upp en ny cigarr – jag vill ej gå från stället. – Djefvulen, hon hörde mig icke! hur skall det här gå? – jag vill då ännu röka litet närmare in på stumpen, men det smakar hett, och röken går mig i näsan, fy tusan djeflar. – Kappsäcken är just icke stor; lång temligen, men icke

tjock; och hon har säkert glasskrin deruti, efter ingen får sätta sig på honom – men hvem tusan skulle också vara oförskämd nog att sätta sig på den? – det öfriga däckpatras-ket här har jag aldrig märkt sätta sig på annat än på tågverket, och på pumpen, och på kanonerna; det är ett rätt hyfsadt och beskedligt folk: de äro så litet djerfva mot andras saker, att par exemple dalkullorna satte sig allenast på sig sjelfva, hic est, de lade benen under sig. Hvilken oförskämd persedel kan då Sara hafva fruktat skulle understå sig – aha – du skall få se, Albert, att hon menade dig sjelf, och ingen annan, med den vackra bönen, att jag skulle akta kappsäcken – baj millioner så han smakar! sade han och kastade yttersta stumpen i sjön – det här går öfver tålamodet.

Just i denna svåra kris kom Sara till honom, och, hvad tycks? stack en ny cigarr i hans hand. ”Eld har jag icke med mig, sade hon, och jag ville icke låta jungfrun, som jag beställde cigarren af, tända på honom åt dig dernere, ty – och dessutom kan hon icke röka. Men hur skall du få eld, Albert?”

Jo se här, inföll han, kommer ångkaptenen spatserande med sin ypperliga trabucos i truten – förlåt, bästa farbror kapten ***, var så god och träd ett par steg närmare, så får jag tända; denna vackra flicka har satt mig på en post, hvilken jag som god militär ej kan lemna.

Straxt! straxt! svarade kaptenen. Sara stod och såg på, och hon kunde ej afhålla sig från ett högt skratt, då de begge karlarne satte cigarrändarne mot hvarann, med spända allvarsamma ögon observerade spetsarne, och ifrigt arbetade på att det skulle ta eld. Det lyckades, och den hederliga, fryntliga kaptenen gick sin väg. Med ett eget uttryck af sällhet tog sergeanten begge kindbenen pinfulla af ny, frisk rök – ty man vet att det är den första röken som smakar bäst – och blåste ut den högst långsamt – men blåste den i sin tankspriddhet precis midt i ansigtet på Sara.

Åh då!! ropade hon, och sprang sin väg ånyo till den der andra delen af fördäcket, der hon hade sitt förut omtalade skrinbestyr.

Albert stod således åter ensam vid sin kappsäck – d.v.s. hennes – och betraktade den sjunkande vestersolen. Man var nu kommen in på Galten och Suggan, de begge yttersta Mälarfjärdarne emot Arboga till. Albert stod och såg på solen, som sagdt är, men han såg också emellanåt

på kappsäcken. Han rökte långsammare nu, ty han tänkte, om den här cigarren blir slut i ett rapp, så tör det icke falla sig lika behändigt som nyss, att få en till. Ja, helt säkert har hon glas i kappsäcken; och jag tycker mer om det, än om hon, som jag en gång trodde, hade glas i bröstet, eller hela hjärtat deraf. Det var en dum tanke af mig – puh! – men jag skall icke blåsa ut för mycken rök i sender – puh! – Låt vara att hennes själ är af glas något litet: kan icke jag hafva en diamant såväl som någon? och skära – men djupt vill jag icke skära, det näns icke fan på så vacker kristall – puh! – jag skall bara rita in ett A på hennes minnes emalj; det må jag väl få? det är väl ej för mycket? – puh! Vacker är hon när hon är allvarsam; men än vackrare när hon ler, så der; och allra vackrast var hon när hon gret öfver sin mor – det är besynnerligt, att jag kunde tycka om det? Man plär annars bli ful när man grinar – puh! – men hennes ögonvrår blefvo icke röda, utan stodo klara, som – nånå gråten räckte icke heller länge.

Ror i lä! ror i lä! skrek kaptenen till sin styrman. Ser du icke pricken, din attan! Nånå det börjar skymma, tillade kaptenen godmodigt, det är nu bäst att jag absolverar honom från styret, och går dit sjelf. Inloppet i Arboga-å är icke som andra lappris-inlopp – ror i lä! i lä! – stopp machin! för sju tunner dj-r! gå ned härifrån; jag ställer mig här sjelf. Säg till, att klyfvarn tas in.

Stopp machin! stopp! hördes till återsvar. Fartyget saktade farten, och den skicklige kaptenen, som nu sjelf stod vid styret, fick tid att åter rätta kursen, så att pricken lyckligen omfors.

Mälarens innersta vatten, eller dess vestligaste begynnelse utanför Kungsbarkarö och Björksta socknar, är fullt af små grund, blindskär och landtliga äfventyr, som man alltid har ondt af till sjös. Dessa små landspetsar närmast Arboga å äro en fortsättning af de låga Kungsörs-ängarne, hvilka, likt en grön matta ytterst i vester, tyckas hafva för afsigt att smyga sig in under vattnet; och man kan, helst om qvällarne, icke se gränsen bestämdt emellan sjelfva gräsvallen och Mälarvågen. Seglaren tar då sigte på taket af Kungsörs slott, som ej ligger långt ifrån åmunnen. Det gick denna gången, såsom alltid, lyckligt för Yngve Frey.

Just som man inkommit i Arboga å, hördes en grof, torr röst uppe på

ångbåts-skansen tala till sin granne: ”Hur långt hafva vi nu till staden?” – Sex fjerdingväg! genmälde till återsvar en annan stämman, med uttryck af högsta beskedlighet, tjenstvillighet och ifver; ljudet var en sopran, likt en kärrings, dock utan att vara det; ty det var en karls. – Godt! återtog basen, och såg på klockan, hon är sju – vi äro framme åtta, åtminstone före nio, och kunna hoppas på ett ordentligt bord och riktiga sängar. – Orden vexplades emellan två familjefäder. – Om min baron befaller, sade sopranen (äfven baron), så går det lätt an, ganska lätt, ganska lätt, om vi passa på här vid Kungsör, och skicka en stafett, en kurir, landvägen till staden, som beställer rum åt oss; ty vid denna tid stöta mycket resande ihop.

Kan det ske, kapten? frågade basen förnämt, men liknöjdt. – Det går positivt an, ja visst, inföll sopranen ifrigt, innan ångbåtskaptenen vid styret ännu sjelf hunnit svara. – ”Det kan ske,” sade denne nu, ”ehuru ej utan sitt besvär.”

På hvad sätt? frågade basen, trött af så mycket talande. – Jo, utan svårighet, ganska vigt, helt lätt! hoppade sopranen efter med de snabaste ord i verlden. – Den manhaftige vid styret såg sig om betänkligt. Jo ännu, sade han, kan en slup gå i land, och vid gästgifvaregården deruppe tinga en karl, som rider till staden, om det nödvändigt skall vara. Men jag hoppas, vi skola vara lika hastigt der som han.

Åja, åja, åja, sade sopranen, vi hinna väl lika hastigt till bron med vår flinka kaptens åtgärd; men sedan försinkas, bortsinkas, borttages mycken tid med komningen i land, så det är alltid godt – vill icke min baron det? – vi skicka en stafett, som beställer, och tar upp alla rummen?

Må gjordt! svarade den sömniga basen, och stoppade in sin haka under rocken. Sopranen spratt upp som en glad vindhund, men spratt dock icke längre än fram till kaptenen vid styret, som var helt nära vid skansen. Beställ, bästa kapten, beställ! bestyr!

Kaptenen, så godmodig han var, tycktes besvärad af detta fjesk, men ville likväl ej göra baronerna emot, utan ropade på en af sitt folk. ”Gör jullen klar och far i land – och” – han sade mannen ärendet. ”Du får ro efter oss sedan.”

Ja, baronen betalar besväret, det förstås, det förstås, förstås! muttra-

de sopranen, vänd till kaptenen, och med en half pekning på den i sin rock nedhukade basen.

”Något är det värdt,” svarade kaptenen tryggt, strök sig om hakan, och såg bort åt de begge stränderna mellan hvilka han styrde. Anblicken på högra sidan var vidsträckt och intagande. Ängarne i en omätlig vidd norr och nordvest ut lågo öfversållade med millioner vålmar, liksom de små oafklippta knutarna på afvigan af en stor grön tapisserisömnad.

Och allt det här har Hörstadius slagit under sig? det är minsann en pastor! sade kaptenen med en nick för sig sjelf; den karlen blir innan sin död bottenrik eller bottenfattig; det är en pastor, som predikar med hö. Han kan säga som det står i Skriften: allt hö är kött; ty af dessa ängar, för så godt arrende, har han groft. Kammarkollegiet, eller Krigs- – jag vet inte rätt – har varit honett emot honom. Men jag undrar, att han slår under sig egendomar i alla landsorter: ej blott här vid Kungsör, utan ock i Sörmland – ja i hela riket! Har han icke arrenden ända bort för fan i våld på skarpa Upland, i Sollentuna? det är en narr den Hörstadius. Så pinar han sin arma kropp med att på bondkärria åka och flacksa, allt sitt lif, emellan sina arrendegårdar, och se efter och se efter! – det måtte vara ett förbannadt efterseende, att ha hemman i alla landsorter. Och när han skraltar så der omkring, är han dock så snål emot sin lekamen, att han endast njuter vatten. Hörstadius är Westgöte, deri ligger knuten; det är då en egen nation till folk. Men hvad jag berömmar hos honom, är, att han skall vara så rättskaffens och beskedlig mot alla sina tusen rättare, drängar och spektorer; så att han till sluts lär plåga ingen mer än sig sjelf. Tag in seglet! hissa flagg! Nej, mindre martyr är man som förare af en ångbåt. – Kom hit – kom och styr! jag går ned. Nu är ån ända fram till Arboga klar och lätt att handtera sig i.

Styrmannen kom på befallning, kaptenen lemnade honom rodret, och gick sjelf derifrån bort öfver däckket, och så trappan utföre till andra hemvister der toddey som bäst stod och rykte. Äfven punsch egde rum.

Det var afton. Solens fé hade redan vesterut sjunkit ned i famnen på Kungsörs ängar, men ett mörkrödt purpurskimmer hängde ännu kvar på skyn; det var den sista klädebonad, den sköna kastat af sig, innan hon lade sig att slumra under gröna täcket. Tusentals långa rödblå streck

gingo ut ifrån skimret; många af dem randade vattnet, och äfven några lågo stänkta på ångbåtens artiklar.

En mjuk hand rörde Alberts skuldra. Han stirrade upp ifrån de röda strålarne, som han en lång stund stått och betraktat, huru de gungade och flydde ofvanpå den vattrade vattenytan. Det var Sara, och hon sade hviskande: ”gå nu härifrån! jag skall nu i stället vakta både dina och mina saker ända tills vi komma i land med dem. Gå ned och drick ditt glas punsch; men när vi kommit fram till bron, gå då upp i staden hastigt, och skaffa oss bärare innan de andra passagerarne ta bort karlarne för oss.”

De stodo händelsevis alldeles ensamna der i fören, så att Sara kunde väl icke hafva behöft hviska. Men Albert tyckte det lät så förtroligt och bra, och hennes täcka ansigte var honom härvid så nära, att han utan att sjelf veta deraf kysste henne, och gick bort som hon sagt.

Sara Videbeck – likasom ingenting händt – började framme i fören verksamt ordna en mängd större och mindre angelägenheter. Hon lade sina egna kappsäckar, skrin och öfverplagg tillsammans. Hon bar äfven till samma hög sergeantens icke särdeles vingbreda rensel, koffert och reskappa. Huru hon kunde känna dem, kan man fråga; men dagens iakttagelser hade för henne varit tillräckliga, att märka hvilka persedlar sergeanten under sina kringgångar på däck med förkärlek fästat sig vid, stundom lyft på, makat, jemkat o.s.v., hvilket en bra karl aldrig gör med annat än egna tillhörigheter.

Albert gick sannerligen utföre och tog sig ett glas punsch. ”Mamsell, låt mig beskedligt få två glas till, och ställ dem på den här lilla brickan – jag skall bära den sjelf, så besväras ingen.” Skänkmamsellen, glad öfver en så mild tonart ifrån en förut så sträng resande, nickade, och gjorde hastigt som befaldt var. Albert tog sin bricka, bar den, sedig som en kypare, uppföre trappan, och gick bort till fören att bjuda sin reskamrat. ”Är det carolina? frågade hon. Jag dricker ej punsch.”

Drick nu ett glas punsch för min skull i afton, det blir svalt i qväll. Han är fin och god.

Bra! sade hon, sedan glaset var tömdt. Albert, det här är bättre än carolina.

Det är just hvad jag alltid påstått, svarade sergeanten, och tömde det bredvid stående.

Nu smällde kanonen salut för Arboga stad, och ångbåten lade till vid högra stranden, som öfligt är, nedanför Lundborgs gård.

Sergeanten, vig, hurtig och vid ypperligt humör, var den förste som hoppade i land. Efter en liten omskådning på närmaste gata, träffade han tvenne sysslolösa Arbogaboer, med hvilka han snart kom öfverens. De följde honom ner till ångbåten med en bår, som de i grannskapet sågo. Nedkommen till fartyget, höll Albert på att icke träffa den han sökte. Med en liten häpenhet såg han sig om i skymningen efter det chaira hufvudet – det fans ej. Till sluts upptäckte han likväl framme på däcket – Sara Videbeck i hatt. Ehuru de begge karlarne med båren väntade på ordres, kunde han likväl ej hindra sig ifrån att några ögonblick stå och betrakta sin förvandlade vän. Väl hade han i dag på morgonen haft en anblick af samma person för sig, några minuter; men han hade då sett henne utan intresse. Nu – är det hon? tänkte han. Mamsell ville han, förr en gång varnad, icke alls anse henne för. Men den nätta, hvita kambrickshatten satt ganska behagligt på det täcka, fria hufvudet; och några smakfulla, mörka lockar hängde också på hvardera sidan vid tinningarne, alldeles som rätt och billigt var. Albert pekade åt karlarne hvartåt de hade att gå. Sara sade med tonvigt på fjerde ordet: ”det här är våra saker; var rädd om dem, att de ej skafvas på båren.”

Ingen fara, söta fru! sade den ena bäraren.

Säg sjelf, anmärkte den andra, hvilket frun är ömmast om, så skola vi lägga det på båren öfverst.

Albert smålog för sig sjelf, men såg en ganska syrlig och sträf mine i Saras anlete. De kommo i land. Hvartåt befaller herrskapet att vi gå? frågade främsta bäraren.

Till gästgifvargården.

Jaså, herrskapet är icke hemma i staden? Då får jag nämna, fortfor karlen, att det blir angeläget för herrn att skynda sig få nattqvarter på gästgifvargården; ty här är mycket resande.

Jag följer med sakerna, inföll Sara; skynda förut, Albert! vi hitta nog efter till gästgifvargården.

Sergeanten gjorde så. Han passerade de långa Arboga-gatorna, och kom efter en stund fram till gästgifvargården.

Fins inga! fins inga! var värdens svar på Alberts begäran om rum.

Men jag kommer ifrån ångbåten och måste hafva rum.

Ja, om herrn kom ifrån solen, eller ifrån sjelfva blåkulla, så blef här icke flere rum för det. Här komma baron ** och baron ** och baron ***, som för sig och familjer redan upptingat alla rummen. Och i Arboga för öfrigt – ja, hör sig om, min bästa herre – jag tviflar storligen, ty marknaden i *** har gjort ett stort sammanlopp.

Nå, jag nöjer mig med blott ett enda rum (jag sjelf kan sofva på någon skulle, tänkte han): men snyggt, vackert. Det kan gerna få vara litet. Var så god; lika mycket hvad det kostar.

Har frun något enstaka rum öfver, Annette? sade värden, och såg åt sidan in i en sidokammare. Det är några förbannadt vidlyftiga friherrar, som okaperat oss helt och hållet, vi ha annars lokaler nog; men de höra till ortens noblesseri, och derföre ser herrn –

Nej, svarade Annette, fins icke.

Men jag måste ta mig fan ha ett rum, sade sergeanten beslutsamt, och gick sjelf dit in. Behöfs blott en säng. Det är omöjligt att icke sådant skall finnas i ett så stort, rymligt, och vackert gästgifveri. Jag har varit i Arboga förut, och vet, att en lång gång utmed gården leder till tusentals rum härinne.

Nånå, bästa herre, sade en liten kort rulta i mössa, husets värdinna. Gå, Annette, längst bort in i gången, och se om min kammare kan skräpas i ordning. I nödens stund får jag väl lemna min egen ro i sticket.

Annette och sergeanten gingo. Han fann ett ganska hyggligt stort rum, gaf sitt bifall, och vände tillbaka. Knappt återkommen i porten, mötte han Sara och bärarne. Han visade dem vägen uppför trappan, som ledde till den långa gången, belagd med bräder, hvilken, lik ett loft eller arkad, sträckte sig längs efter våningen. Sara hade genom gåendet blifvit munter igen och fått den friskaste färg – men hvilken åter snabbt öfverdrogs af en harmsen sky vid bärarens artiga anmaning:

Gå förut, söta fru!

Hon tog dock snart på sig sin rätta mine, och åtföljd af Albert och

Annette inträdde hon i den anvisade kammaren, den hon fann förträfflig. Flinkt och glädt ordnade hon deras saker derinne mot ena väggen. Bärarne betalades och affärdades. Efter en af Annette gifven anvisning på ett nyss för spisning ledigt blifvet smårum der nere, gingo de begge dit, och njöto en tarflig aftonmåltid, som i synnerhet Sara Videbeck väl kunde behöfva.

En halftimme förfor. De följdes derefter åt upp ifrån spisrummet, och Annette gick förut att öppna dörren till nattlogiet.

Gud låte herrskapet bli nöjda! sade Annette. Vi hafva ej bättre för de många resande skull; jag skall straxt komma upp med ljus. Derpå neg hon, steg ut, och lemnade dem tillsammans.

Den breda, skönt uppbyggade sängen gaf tillkänna hvad den beskedliga Annette höll dem före. Albert, för att genast i ögonblicket afskära all förlägenhet, sade: ”bästa Sara, jag sitter i ett åkdon dernere, eller tager min natt på en höskulle; det stackars folkets dumma infall med din benämning förargar mig lika mycket som dig: men man rår icke för, att vingbreda baroner så upptagit alla rum, att jag allenast kunnat bekomma ett enda, och det med nöd. Emellertid hoppas jag att du här skall må bra, förblifva ostörd och sofva godt.”

Sara hade under tiden aftagit sin hatt, lagt den på en stol, kom fram till sin reskamrat med en vänlig åtbörd, och svarade: ”gör som du vill, och sitt derute hvar du behagar, Albert. Jag kan väl tänka, att du skall göra väsen af det här ena, hyggliga, vackra rummet, och tycka det är dumt för att det är allenast ett. Hade du, som jag, varit både född, uppfödd och sedan tillbragt hela lifvet i blott ett enda rum, som om dagen var arbetsverkstad, och om natten sofrum för oss alla samtliga (ty de rum, som i huset hemma voro öfver, måste vi för nöd skull hyra ut), då skulle du icke tala stort om detta lappri. Men ehuru du väl icke riktigt är som många andra, kan jag ändock förstå, att du blifvit uppfödd med flere narraktiga tankar. Derföre, goda Albert, gör som du behagar; men jag försäkrar dig, att om du blir härinne, i stället för att sitta i rusket derute öfver natten, så skall jag hålla det för alldeles ingenting: och jag önskade du ville anse det likaså, ty just då betyder det minst.

”Om du blir inne, det skall jag hålla för alldeles ingenting!” gick som

ett echo genom sergeantens själ, och något så krossande för hans själskänsla, något så grymt nedslående, gjorde honom stum.

Albert – fortfor hon, gick honom nära och tog hans hand – misstag dig icke på mig, och undra ej. Om jag undantar de nätter hemma för länge sedan, då pappa ännu lefde, mest uteblef, men stundom likväl hemkom, och med mycket buller, slagsmål gunås och svordomar for fram till kl. 4 på morgonen, så kan jag försäkra dig, att det för öfrigt alltid var så stilla om nätterna i vår verkstad, der vi sofvo, att ej det minsta glas bräcktes. Det är jag van vid. Men gå du gerna ut, bästa Albert – ty du finner kanske mycket i den här småsaken, och jag kan icke ändra dig.

Nu måste han le, det kunde icke hjälpas. Han släppte hennes hand. Lika godt, svarade han, nu går jag åtminstone till en början ut att beställa hästar för morgondagen.

Det förstås, att du nu skall gå! ja, inföll Sara hastigt, i morgon är det för sent att beställa hästar: vi måste vara tillreds tidigt. Och du blir hvar du vill i natt, men tag ur kammarnyckeln med dig när du går, att ingen annan i misstag kommer in – och säg åt jungfrun der nere, att hon inga ljus behöfver taga upp, jag ser nog lägga mig.

Albert gick. När han stod i dörren, vände han sig om. Då stod hon midt på golfvet och neg: god natt, Albert! vi se hvarann i morgon!

Han bugade sig, slöt igen dörren och tog ur nyckeln. ”Obegripliga!” lät det emellan hans tänder. God natt! vi se hvarann först i morgon! är det en inbjudning att återkomma i afton? Och likväl tycktes hennes allraförsta omnämningar luta ditåt? Jag går och slår slag på gården.

Han fullgjorde der nere affären med hästbeställningen, och tillsade Annette att inga ljus behöfdes, men att kaffe skulle inbäras kl. precis 6 på morgonen. Så spånslog han på gården för att träffa vagnar till sofställe. Men inga sågos. Af några uppstående tistelstänger, som han genom springor varseblef i lider, fann han väl tillgång på diverse herrskapsvagnar, men de voro inlästa. Han gick ned åt den sluttande gården. Natten såg ut att bli regnig. Han kom till stallet och knackade på dörren. Derinifrån röt en rusig stalldräng: ryk åt helsingland!*)

* Helsingland, begagnadt till svordom, kan ju få stafvas med litet *h*?

”Det var en hundsvott till gästgivare så ordentlig, som så tidigt stänger alla sina lider, portar och skullar! Prosit sergeant, här får du roligt, och är afbiten från hela menskligheten. Jag går på en minut upp igen, för att se hur Sara håller god mine och tar emot mig, och sedan går jag åter hit ned att skaffa mig gehör hos en så'n sakramenskad helsinglands stalldräng.”

Till detta förslag drefs han af nyfikenheten. Men han gick likväl först många gånger fram och tillbaka på den kantigt och gement stenlagda gården, hvarunder han ofta stötte fötterna och talade till sig sjelf. God natt! sade hon, det är sant, men hennes röst dalrade litet dervid, det märkte jag, ljuft, outgrundligt, såsom ifrån innersta hjertat. Det kan förklaras som man behagar, och behöfver icke betyda en fullkomlig likgiltighet, eller ett bestämdt godnatt, såsom afsked. Det kan vara tvertom. Jag har lust att sätta henne på prof, plåga henne, och icke gå upp. Vi se hvarann i morgon! alltså icke i qväll? – förut hade det likväl öfverlemnats åt mitt eget val att bestämma hvilketdera jag ville. Jag skall pröfva henne. Jag går upp på en minut; en half minut.

Han steg sakta trappan uppföre, gick den långa gången fram, satte nyckeln varsamt i låset, läste upp, steg in. Här var tyst. Han nalkades i halfmörkret. Saras kläder lågo ordentligt på en stol aflagda och hopvikta. Hon sjelf? Han sträckte fram hufvudet att se. Hon sof redan, med ansigtet vänt emot väggen.

Alberts första känsla var en sval hänryckning; ty utan att vara poet, än mindre svärmiskt religiös, men rätt och slätt som underofficer, anslogs han oemotståndligt af en så enkel och stor frihet, en så ren och oskrymtd dygd. Hon – utan att veta om icke han ändå skulle återkomma, såsom han nu ock i sanning gjorde – hade lagt sig tryggt och friskt, och genast insomnat, utan inre uppror, utan farhågor, utan fraser, utan historier.

Men Alberts nästa tanke var mindre angenäm. Han fann, att det då mycket säkert varit hennes kalla och fullkomliga allvar, då hon yttrat huru det skulle bekomma henne ”aldeles ingenting” om han stannade derinne. Hvad betydde han således för henne? detsamma som en stol – ett bord – en dörrpost – ett likamycket.

Förkrossande! förintande! En stol tillåter ju den skönaste flicka utan svårighet vara närvarande vid sin toilett? Alltför smickrande att njuta samma ynnest.

Albert drog af sig stöflarne; gick tyst och sammansjunken ett par slag öfver golfvet; tog af sig rocken – och – efter han nyss fantaiserat om stolar – uppsökte han sig en sådan, och fann en med sidokarmar och ett ofantligt ryggstöd – en af dessa historiska stolar, som ännu sedan 1600-talet återfinnas i gamla slott, eller småstäder, dit de kommit genom auktionens verlds-kringspridande välde.

Han bar sakta sin stora karmstol fram till ett fönster, satte sig i den, tittade ut genom rutorna, såg på himlahvalfvet och ämnade somna. Men han kunde icke en gång gäspa. Stolen var mjuk, men i hans bröst kändes stickningar, och hela rummet stod i en mörk, kall vidrighet omkring honom. Han såg framåt sängen. Den sken hvit, till följe af värdinnans rena, nymanglade örngodtsvar. För öfrigt tyckte han den vara död och meningslös.

Så satt han en stund och blundade för att något göra. Men icke dessmindre såg han. Hvad såg han? En lång arabesk framrullade sig för hans inre syn. Der framkommo alla de små särskilda händelserna under den förflutna dagen, och Saras bild förnyade sig ständigt; men så mild, så glad. Det var, till en början, ögonblicket i Strengnäs, då de blefvo *du* – så, när hon kom med cigarren – så &c. &c. &c. Kan det vara möjligt, efter så pass, att hon hatar mig? frågade han sig.

Dumma sergeant! ropade han halfhögt och stirrade upp mot taklisten – hatar mig? Det gör hon visst icke. Hatar man en stol? hatar man ett bord? hatar man en möbel? en likgiltig – en ingenting – en mig!

Han lyddes, för att upptäcka om hon dock icke på något vis skulle sofva oroligt. Men det spordes ej. Sara Videbeck är icke af dem som drömma! suckade han och slöt igen sina ögon. Till sluts har hon väl ändå ett glashjerta, hårdt, kallt; glänsande, men stelt. Hon frågar minsann hvarken efter att hata eller älska. Men hvad är hon då för en? Hon är sjelf en stol, känslöös: likasom hon hållit mig för en stol, och sagt mig det öppenhjertigt. Dygdig? Kan jag kalla en stol dygdig? Hon är ingenting alls åt det hållet, som jag menar; hvarken god eller ond. Huru

kan jag kalla ett ingenting Dygd? eller ens Last? – Men förlåt, sergeant, du har orätt (fortfor han litet derefter): hon är ej, som du säger, ett ingenting åt det hållet; mins du par exemple de der lifliga ögonkastan? den varma munnen? – då och då – nej, nog har hon sinne, var viss på det: men om jag är den rätte, se det är en annan fråga . . . Hvad är hon då för en? Liderlig? hut åt helsingland! det kan icke falla mig in. Men ett mellanting är hon, som jag icke kan förstå, om jag bråkar sönder tinningen på mig: jag ville bli poet igen, jag är ju blott tjugofem år?

Ack (fortsatte han) om jag fick somna! i morgon blir det bra. – Oakadt denna önskan såg han dock nu som allrabäst ut genom fönstret, och upp emot himlahalvvet igen, hvilket blifvit klarare, och började visa några stjernor. Han gnuggade med sin hand på rutan för att få bort allimme. ”Hvad är sjelfva denna ruta? började han monologisera. Hvad är här i verlden en glasruta? Det är ett mellanting den också, ett mellanting mellan inne och ute – underbart nog – ty sjelf synes rutan icke, och skiljer likväl så bestämdt mellan den lilla människoverlden Inne, och det omätligt stora gudomliga Ute? Jag kan i rutan sjelf se alls intet, men genom henne ser jag likväl nu himmelens stjernor? Rutan är obetydlig, kanske föraktlig; icke just en låg varelse ändå, tycker jag; men ej heller mycket hög i värde – ja just som jag, par exemple, jag sjelf! Ack jag ville så gärna rista in mitt namn i rutan – jag har blott en flinta här i vestfickan, jag har lust att försöka, om hon sagt sant, då hon påstod att dermed kunde glas icke skäras.

Han tog upp och försökte. Men antingen flintan var för trubbig, eller han icke tordes åstadkomma buller genom större ansträngning – med ett ord, han kunde intet märke rista. Då lutade han sig sorgsen tillbaka i sin stol, och lade hufvudet mot karmen. ”Du är utan diamant, Albert! blunda och sof – och fäll ihop dina anspråk!” Allt dimmigare vardt det för hans inre syn; allt trubbigare och gråare gestalterna derinne. Pulsarne slogo utan hetta – helt långsamt och doft klappade hjertat. Universum var ganska ledsamt. Han insomnade.

Om morgonen knackade det näpet på dörren. Albert for upp i sin stol: äfven en liten rörelse förmärktes der borta på täcket. Den i låset utanför qvarglömnda nyckeln vreds helt vackert om, dörren gick upp,

och in trädde Annette med en kaffebricka.

Förlåt, sötaste herrskap, att jag dröjt med kaffet! sade hon talför och beskäftig, såsom det stundom händer uppapperskor i småstäder att vara. Herrn är redan uppe, ser jag? förlåt! jag vet att annars resande helst dricka på sängen – men Gud vet hur det kom sig i dag, klockan är redan half sju – de myckna baronerna höllo oss länge i sväng i går afse, innan allt vardt skräpadt till lags som de ville hafva det. Gud låte det nu smaka och vara till lags.

Sara höjde hufvudet och satte sig emot kudden. Annette gick fram till sängen, neg och bjöd, och vände den sidan af skorpkorgen, der den skönaste skorpan låg och lyste, fram åt "s'ta frun" att taga.

Albert hade emellertid dragit på sig stöflarne. En knappt märkbar nick ifrån Saras hufvud utgjorde ett tyst god morgon! Detta lilla sken ifrån hennes nyvaknade glada ansigte var för honom en uppfriskande morgonrodnad. Han tyckte sig bli varse, att hon vinkade honom; han gick fram och satte sig på den breda sängkanten, hvarigenom den under natten obegagnade delen af bädden nedtöjdes. Annette bjöd nu honom sitt kaffe. Han tog, och det smakade.

Befaller herrskapet mer? frågade hon beställsamt i dörren. Hvarför icke, sade Albert. Hon gick ut.

Efter en liten stunds förlägenhet anmärkte han: bästa Sara, jag inser huru du med rätta förargas öfver de falska titlar folket ger dig och mig; men under resan besparas oss många ledsamma uttydningar och dumheter, om detta får hafva sig så som det en gång tagit sig för att begynna – eller –

Jag har insett detsamma, svarade hon, och förargas icke. Jag skulle för ingen del hafva velat utsprida en osanning, men då den gjort sig sjelf, så – och – Albert, jag är mycket glad, att du nyss icke missförstod mig, eller misstuckte, då jag vinkade dig att komma hit och sitta ned den der delen af sängen – det är en förskräckligt bred och rar säng det här, jag har sofvit som en drottning – men jag ville icke flickan skulle märka, att den der delen varit obrukad; hon skulle derigenom fått underliga tankar om oss.

Albert tog på sig sin rock, nalkades dörren och sade: jag skall gå ner

och se efter att de spännen före.

Han gjorde så. De beställda hästarne hade ankommit; också en parvagn, hö och halm hela bottnen full, samt två sittser, bestående af vanliga hårda bondstolar. ”Hon tycker ej om de här bondsakerna, det har jag hört: gästgifvaren måste låna mig en sitts med dyna,” sade han för sig sjelf.

Han gick, och efter en stunds parlamentering fick han en sådan: den bands med nya grimskrift fast öfver framvagnen. ”Men, tänkte Albert åter, här midt öfver axeln mellan framhjulen skakar det förbandt. Det är bättre att bonden sjelf sitter der och kör, och vi sätta oss i eftersittsen midt emellan axlarne, der. Annars är jag sjelf mest road af att köra och sitta längst fram; men Gud vet om hon blir glad åt att hafva hästsvansarne så nära sig – nästan ända in på fötterna. I synnerhet då det bär utföre och hästarne hålla igen, har man dem ända upp i knäet på sig – sådant roar mig, men hon, tror jag säkert, muntras icke af så landtliga upptåg: jag skall gå upp och fråga hvar hon vill sitta.”

Sergeantens artiga omtänksamhet gick här kanske ända till barnslighet. Emellertid hoppade han elastisk och glad uppför trappan, var vid dörren, läste upp, gick in. Sara stod redan på golfvet, påklädd och färdig från topp till tå. Hatten var likväl ej ännu anlagd, och den sex kvarter långa hårpletan icke hopplagd i sina ringar, för att ligga ofvanpå nacken under kamfästet.

Nu riktigt god morgon! sade hon; vi hafva icke ännu helsat på hvarann; jag har genom fönstret sett, att vagnen der på gården allt är framme. Men – tillade hon med en mild, helt sakta och litet sväfvande röst – du har farit bra illa för min skull i natt?

I hennes gestalt, der hon stod på golfvet, låg härvid ett uttryck af stortacksamhet, förenad med nöjet af ett obegränsadt förtroende till hans person: och till på köpet låg ändå i det uttrycket en ej så liten blandning af kvinlig skämtsamhet.

Albert svarade intet. Men det var omöjligt för honom, att i detta ögonblick icke göra det han gjorde. Han tog henne i famn och kysste henne helt hastigt.

Sara Videbeck gick straxt derefter bort till deras packning, att öfver-

se och betänka huru allt skulle läggas i vagnen för att fara väl. Då Albert stod i dörren för att gå efter bonden, hvilken skulle nedbära sakerna, vinkade hon honom tillbaka och sade:

Jag har öfverlagt något. Det är bäst att du ensam skrifer i dagboken under resan, och liqviderar skjutsen, ty skjutspojkarne kunna sällan addera, och de förarga mig så när jag skall räkna med dem, att jag mister humöret. Men se här min andel i skjutsen, beräknad härifrån och till Mariestad, ena hästen för mig, 24 skilling milen, 15° mil, gör 7 R:dr 36 sk.; vagnpengarne 46° sk.; ökad skjuts ifrån städerne Arboga och Örebro (flere städer få vi icke), och nattqvarter, alltihop tillsammans 11 R:dr 6 sk. Se här. Jag tror icke jag räknat rasande, ty jag är van, och kan det. Räkna ändå öfver sjelf.

Förödmjukad och med sänkt hufvud svarade sergeanten intet, men höjde icke heller upp handen att emottaga de ur börsen framrullande silfverpengarne.

Bästa Albert, inföll hon sorgset, kanske har jag misstagit mig, och du reser icke med så långt som till Mariestad? Jag tyckte i går någongång, att du sade du skulle till Vadsbo härad och så långt ned som till Mariestad? Jag beräknade vår gemensamma skjuts dit – har jag haft orätt, så säg mig –

Icke derpå grubblade jag, sade han. Men jag nekar icke till, att det skulle hafva roat mig, att få betala all den förbannade skjutsen ensam af mitt så länge, ty jag är icke precis gäldstufärdig; och när jag till sluts icke längre fick åka i ditt sällskap, så kunde vi ju alltid då hafva liqviderat oss emellan sedan – och –

Sara såg på honom med stora ögon. ”Jaså?” sade hon till sluts och slog blicken åt sidan. ”Nej, Albert, var icke en sådander pratmakare. Alla liqvider efteråt bli svåra för folk, som tycka om hvarann. Du skulle bli lika förlägen då som nu, att taga emot min andel; och jag skulle vara ännu förlägnare, ja, sitta som på nålar, för att till sluts kanske ej få gifva den. Att stå i sådander tacksamhet är olidligt.

Min Gud, Sara, äro då ömsesidiga tjänster – är – ja – tacksamhet, menniskohjertan emellan, en så olidlig känsla?

Tacksamhet – – Albert! (hennes ögon höjdes underbart härvid) – det

fins saker, som man aldrig kan afbörda – ljuf är tacksamheten då – och att stå i evig skuld till någon, är ljuft då: men skjutspengar, och pengar för mat, och för hyra och slarf, det må hvem som vill stå i tacksamhet för, men icke jag. Nå ja, det begrips, att om jag inga pengar hade, så fick jag hålla till godo och ta emot; skämmas, blygas och tacka; gråta och tacka. Men för att slippa det, ämnar jag låta bli att nånsin bli lat; och så länge möjligt är, tänker jag skaffa mig medel. Tala icke derom, tag pengarne här i handen, Albert! och var en karl. – – Ack, mycket blir nog öfrigt ändå, som vi få tacka hvarann hjertligt före, menar jag, och som inga pengar kunna gälda.

Den tår, som härvid hängde glänsande på det yttersta af hennes långa mörka ögonhår, föll likväl icke ned; den drog sig småningom åter in i ögat. Således, utan att det vardt gråt utaf, ökades blott blickens sken, och den glimmade öfverjordiskt.

Albert började fatta, att det alls icke var lågt gjordt, att emottaga de der pengarne. Han tog dem; ja, han gick till och med så långt, att han helt noggrannt, liksom fangna ur krämarhand, räknade dem. Han fann summan riktig, och bjöd till att yttra helt kallt och bastant: du har räknat rätt, Sara.

Hon förstod den seger han vann öfver sig, och belönade honom med en egen slags nick: ”det viste jag,” sade hon, ”men det skadar icke att två addera; det blir då alltid dess bättre gjordt.” – Härmed tog hon sin långa fleta, ringlade den nätt under kammen i nacken, satte hatten på, och nalkades dörren.

Sergeanten glömde fråga om sittsernas läge. De kommo ned på gården, och tillsade skjutsbonden att gå upp efter sakerna. Han kom ned med det ena efter det andra, hvilket allt Sara ordnade i den långa vagnen, under det att Albert gick in till gästgifvaren, betalade och skref i dagboken.

”Pass skulle väl också ses, yttrade värden, men för herrskapet kan det icke behövas.”

Ja bevars, se här, om det äskas. Albert vek upp sitt pass för hans ögon.

Han läste – Ser- Serg- ja, det är mycket bra. Frun står väl icke nämnd

här, med det gör ingenting. Det är alltför bra.

Ja herr värd, inföll Albert, sanningen att säga, när jag tog ut mitt pass, ämnade jag resa bara ensam. Men det vet herrn, att man ofta kan ändra tankar, och så tog jag henne med efteråt; fast jag icke ville besvära polisen med att skrifva nytt pass.

Nå, det begrips; hvad gör det också. Ordentligt folk, som resa anständigt och betala, frågar man aldrig efter pass. Lycklig resa, herr sergeant! jag hoppas herrskapet skall bli nöjda med hästarne. Det är mina egna.

Jaså, herr gästgifvare? Nå, kanske jag då medsamma får erlægga skjutsen till Fellingsbro, så är det gjordt.

Nej det behöfs ej; men det kan också gå an; drängen är supig.

Se här – fem fjerdingsväg – och se här litet öfver till – hvart gick Annette? var så god och tag detta för hennes räkning.

Tackar ödmjukast. Ett glas, herr sergeant, för min egen räkning, om jag får bjuda – så här på morgonqvisten skadar det icke – säg, skulle det ej gå an, att jag fick bjuda frun derute ett glas? jag har fin malaga.

Jag räds att Sara icke vill ha, så här tidigt –

Det måste tillvänjas, herr sergeant. Topp! jag slår vad att frun är ifrån Westergötland! ett förträffligt val har herr sergeanten gjort: jag vill nu önska, att bondvagnen är till lags och ej skakar för mycket; men när man ej har eget åkdon, får man nöjas. Jag är sjelf gift ifrån Westergötland, der fins det bästa folket. Jag är skam till sägandes slägt med en, som är slägt med sjelfva Hörstadius. Jag har förr någon gång sett herr sergeanten: lång, vacker, ståtlig karl! – och jag hoppas att ännu en gång få – på uppresan – mjuka tjenare!

Sergeanten kunde ej neka att dricka; men gästgifvarens nästan faderliga huldhet och förtrolighet stötte honom en smula, och påminde honom tydligt om sin egenskap af underofficerare.

Utkommen på gården, såg han Sara redan sitta i vagnstolen. Värden kom efter med sitt glas på brickan. Tillåt! tillåt! myste han.

Men Sara vände bort hufvudet, och yttrade förtretligt, halfhögt: med sådant upptager jag icke tiden, i synnerhet icke om morgnarne.

Albert kände en viss sveda, sade intet, men tog tömmarne jemte piskan, och satte sig upp. Han körde ut genom gästgifvargårdsporten,

och höll i sin tankspriddhet på att köra fast.

Åh då! se nu – se nu – det här går icke an! ropade hon.

Sergeanten förargades, emedan han berömde sig af att köra ganska väl. Han ryckte till hästarne med tömmarne, gaf dem en pisksläng, och for af ut genom porten och sedan bort öfver Arbogagatorna fram till vestra tullen, så att det rök om gatstenarna. Att vagnen härunder skakade och hoppade, kan man föreställa sig. Kör vackert, herre! erinrade drängen, som satt i stolen bakföre, och reste sig till hälften. Hut lymmel, sitt ner, och håll käften! röt sergeanten.

Man var nu kommen på landsvägen, hvilken jemn och ypperlig tillät en ganska hastig fart utan att någon deraf kunde finna sig stött. Drängen teg också och inslumrade, i synnerhet som det icke var hans egna hästar. Sara hade sutit småhäpen alltsedan porten, och en eller annan fruktande blick, kastad åt höger, utgjorde en spaning efter om Albert manne vore riktigt ond?

När sergeanten körde hästar, var han gerna så upptagen af detta nöje, att han icke såg eller hörde på annat. En half timme, eller hel, yttrades intet svenskt ord.

Sara sade en gång: det dammar! – Denna sanning var ovederlägglig, och således icke vidare att behandla.

Sara sade efter en stund igen: det dammar förbålt! jag tror jag tar af mig hatten.

Sergeanten hade emellertid temligen återkommit till lynne, så att han väl icke svarade på det som sades, men dock frågade: vill du hellre sitta i efterstolen? jag ser på blacken der, att han ständigt slår dig med sin långa, oklippta svans på kängorna.

Det har jag intet emot, han dammar af dem.

Nå, det är godt. Då bryr du dig kanske icke heller om att sitta i eftersittsen?

Bredvid drängen? har du då här i framstolen icke rum att köra, nu som det är?

Åh jo; men drängen skulle kunna få sätta sig hit att köra, och vi satte oss begge i efterstolen; der skulle det skaka mindre för dig, Sara.

Jag kan icke säga, att det skakar just. Värre skakade det på Arboga

gator.

Men om du skulle taga af dig hatten för dammet, som du säger, hvartill tjenade det? Icke komme det att damma mindre för det?

Nej, men en hvit kambriekshatt, som dammas ned, måste genast tvättas, och det är besvär, ty han måste tvättas i sjelfva sjön med borste. Deremot en silkesschalett far dammet straxt af, bara man slår honom ett par slag öfver handen.

Ja, om du vill byta om på hufvudet, skall jag genast stanna, och vi stiga ur.

Eller om jag skulle taga upp paraplyn och hålla emot dammet?

Dammet bär sig icke åt som regn – afbröt sergeanten – hvilket blott faller ofvanpå en paraply. Dammet stiger upp inunder, och kommer en dessvärre kring hufvudet; jag tycker ej om paraply i vackert väder.

Sara teg. Man åkte åter en qvart utan samtal. Men vid denna tidepunkt vaknade drängen och böstade så, att det liknade en revolution i bakre delen af vagnen.

Hvad ämnar han företaga sig med våra saker! skrek Sara och vred om hufvudet. Albert saktade hästarne, och såg sig om: det var dock ej farligare, än att drängen vridit sig om på den venstra sidan, för att försöka en lur på den.

Men härigenom kom Albert tillbaks ifrån sin förstämning, skrattade åt den groteska ställning Arbogasofvaren intagit under sin inböjda hatt, och sade: vet du, Sara Videbeck, efter vi nu en gång stannat, så håller jag en smula – hästarne kunna flåsa ut, vi hafva kört raskt – och då får du emellertid byta om för dammet allt hvad du behagar.

Han hoppade af, gick omkring åkdonet, och gaf sin reskamrat handen, för att hjälpa henne ned. Hon ställde sig upp, men letade länge efter fotfäste för sin blanka kängspets. Hjulnafvet förekom henne tjärigt att stiga på. Sergeanten tyckte hon letade för länge, hvarföre han släppte hennes hand, och tog henne i stället hel och hållen, lyfte henne till marken och sade: nu skall du få se, att du genom åkningen blifvit ovan att stå?

Åh jag mår rätt bra, och nog kan jag stå, tycker jag. Men visst kör du rätt fort, Albert, i synnerhet på – vet du, magistraten i Lidköping har

gjort ett förbud för resande, att fara på fyren genom gatorna –

Det var en dum magistrat, Sara. Jag tör akta mig för att resa till Lidköping. Men uppriktigt, är du icke törstig i detta hundsvotts-dam? Jag vet en liten källa här uppe i backen. Tycker du icke, att denna nejd är ganska vacker?

Kallas det här en nejd? hafva vi långt till Fellingsbro?

Men har du då icke kärlek för vackra landskapsstycken?

De äro så sällan naturligt målade, Albert. Mamma hade ett par landskapsstycken hängande der hemma, sedan pappas tid, på väggen i verkstaden; men jag har låtit bära dem upp i vinden.

Jaså. Men finner du då icke, att här är en utsigt? Se ditåt – dit längst bort vesterut ligger det sköna Frötuna – Dalsons förr – nu gref Hermanssons egendom.

Utsigter hafva vi åt alla håll, hvart jag vänder mig, tycker jag. Men säg, är det här då icke en socken? I Westergötland hafva vi alltid socknar, så fort vi komma utom staden. Och hvarje socken håller sin embetsmästare i skomakeri och skradderi, som får ha pojkar, men icke gesäll. Men det gläder mig, att ännu hafva socknarne ej kommit så långt att de hålla egen glasmästare, mig vetterligt åtminstone icke socknarne vid Lidköping; ty det vet jag, att jag har många gånger skickat ut till Råda, Åsaka, Göslunda, Säfvared, Linderfva, Hofby, Trassberg, ja ända till Skallmeja, och låtit sätta uti åt dem.

Sergeanten hade under tiden ställt sig framme vid hästarne, och småtalade vid dem, då det syntes honom omöjligt att bringa den hyggliga, vackra flickan till något förnuftigt samtal öfver landsbygdens behag. Torde likväl till hennes ursäkt böra anföras, att nejden emellan Arboga och Fellingsbro icke är öfverdrifvet skön.

Hvad väg for du upp till Stockholm, Sara? frågade han efter en stund, sedan hon städat in sin hatt i en vederbörlig ask, och i stället satt en ljusgrå, stor, blank och vacker silkesduk öfver hufvudet.

For upp? sade hon.

Ja, Sara, for du icke samma väg upp till Stockholm, som vi nu resa? Jag tycker du är något liknöjd för vägen och föremålen här?

Jag köpte mig en biljett på Thunberg, svarade hon, satte mig på

honom utanför Kållandsö, då han passerade ifrån Wenersborg; och sedan seglade han och for med mig härs och tvärs, ända tills jag kom till Stockholms Ridderholme.

Men jag tyckte du i Arboga hade väl reda på gästgifvargårdar och städer, som vi nu på denna väg hafva att färdas förbi och igenom?

Det förstås att jag skulle hafva reda på dem, då jag ämnade taga den här vägen på återfarten: och det gjorde jag, för att jag har uträttningar i Örebro och Hofva. (Jag skall sälja litet spegel-gods der åt Selin, det kan betala resan). Och det är ingen konst att veta besked på gästgifvargårdarne: se här skall du få se, Albert – jag har gjort en lista på alla ställena, med miltalen, som jag skref upp i Varodells bod i Stockholm efter en uppgift, jag fick. Och den listan läste jag öfver utantill i går aftons, innan jag somnade.

Albert såg på hennes lista, och fann en ganska läslig fruntimmersstil. Och detta låg hon och inpreglade i sitt minne innan hon somnade i går aftons, just då jag – ! (förkrossande tanke, som genomfor Albert). Du sysselsatte dig sannerligen icke med intressanta ämnen innan du somnade, sade han högt och med en syrlig blick.

Jag läste öfver alltihop, fjerdingstal och namn; det var icke ledsamt. Och så räknade jag i hufvudet ut min andel i skjutsen, för att veta hur mycket jag borde lemna dig på morgonen före afresan; det var roligt; jag tänkte på dig derunder – och somnade hastigt och godt.

Jaja, det sista var just ett ämne att genast insomna af, anmärkte Albert. – Nu hade hästarne pustat tillräckligt; och sergeanten, ej i bästa lynne, förargad åtminstone öfver människors sömnförmåga, gick bort till drängen och väckte honom med en dugtig stöt. ”Hans, Mickel, eller Fåhund, hvad du heter, är det att sofva så, när man skall köra resande? upp fort, och ned ur sittsen med dig!”

Drängen, yrvaken och häpen af den grofva, stränga rösten, skuttade lydig och slafvisk (såsom stadstjenare ofta äro) ur vagnen. ”Hvad befales?” sade han.

Jo, knyt upp grimskäften här, och ändra stolarne. Sätt din bondstol der främst, och sätt dig sjelf i den, och kör. Vägen fram till Fellingsbro är nu så jemn och god, att det största nöt kan köra honom. Jag är endast

road att köra, då det är svårt och kinkigt. Så, låt det gå fort, säger jag, sömniga rackare! Och bind den här dynstolen bakföre, midtöfver vagnen, så sätta vi oss i den.

Drängen blef småningom galant, och uträttade prompt herr of'sèrns ordres. Sara Videbeck yttrade under hela detta stränga äfventyr ingenting, men smålog då och då åt vissa pikar, som hon begrep.

Man satte sig upp på det förändrade sättet. Drängen körde nu, och blef genom denna syssla snart alldeles redig. Han ville visa sin hurtighet, smällde, och körde "så det bar af som sjelfvaste fan" enligt skaldens uttryck.

I rappet kom man till Fellingsbro. "Se, hvilka stora, vackra, gula hus!" var Saras första ord efter den långa tystnaden. Hon menade förmodligen de tvenne Fellingsbrobyggningarne, som vända gaflarne åt landsvägen, stå så symmetriskt med den stora fyrkantiga rena gården emellan sig, och trädgården i fonden; samt skyddas för bönder och lass genom sitt staket längs vägen.

Albert svarade intet på hennes utrop om husen, steg af, uppgjorde hastigt affärerna, och fick hästar till Glanshammar, jemte en lika bra vagn och stolar. Ånyo satt man upp; den nya skjutsaren, en brunskrynklig, men pigg gubbe, fick köra sina hästar sjelf; och derpå förlorade man icke, ty han durkade af på den goda vägen ganska flinkt. Efter en stund vände sig vägen åt venster (söder), och man kom in i skogar. Gubben talade oupphörligt ett dofgroft och muttrande språk till sina hästar, hvilket, utan att vara svenska, dock begreps af dem; här kan det likväl icke återgifvas. Glad att ensam få handskas med dem, hörde och såg gubben ingenting annat än vägen och dem.

Hvad jag tycker om den här skogen, Albert! sade resesällskapet med en nästan smekande röst (hon tyckte väl det var ledsamt, att på så länge sakna samqväm). Sergeanten såg åt sidan och tänkte: hon har dock ett sinne för det sköna landet? Till hälften blidkad sade han derföre – nej, han sade ingenting, men han hade väl i faggorna att tala.

Med varmare och ännu mer smekande stämman tillade hon efter ett par minuter: ty här har man då skugga mot solen, och så slipper man dammet!

Så – intet vidare? tänkte sergeanten och teg durchaus.

Sara Videbeck drog af sig sina handskar, emedan hon kände sig svettig om fingrarne. Hon vecklade ihop dem och stoppade innanför kapotten.

Derpå började hon vifta med de begge hvita, knubbiga, genom sina gropar skalkaktiga händerna upp och ned i luften, för att svala dem.

Efter en stund sade Albert mildt, men underligt, liksom han uppvaknade ur någonting: säg mig, bästa, goda Sara! händer det dig aldrig om nätterna, att du drömmer?

Jojo, hvad det händer.

Men det är väl mycket länge sedan? du har kanske aldrig drömt alltsedan du var ett litet barn?

Jag? – jag drömde i Arboga i natt.

Ah! – nå, det kan jag icke få veta?

Sara höll stilla med sina händer; hon lät dem ligga nere i knäet, och de sågo der ut liksom sammanknäppta. Min dröm kan jag icke tala om, sade hon med låg röst; men det var en ganska vacker dröm.

Albert inföll: jag för min del drömde icke sedan jag somnat i natt, men väl förut.

Åh – det kan jag aldrig tro? Fast, afbröt hon sig sjelf, hvar och en drömmer på sitt eget vis – och det är väl ock det bästa.

Sergeanten tog en af hennes händer. När du drömde i natt, hade du äfven då dina begge händer så här sammanknäppta?

Jag mins icke hvar jag hade händerna. Fast det mins jag väl ändå, tillade hon tyst och nästan innerligt.

Icke drömde du om, att du var i en skog åtminstone? det vill jag slå vad, och icke att du var på landet heller –

Och icke heller att jag var på sjön, Albert. Nej jag drömde, att jag var i en liten, liten kammare med rosiga tapeter, och att jag malde krita –

Pah –

Och – likamycket, Albert! – jag kan väl tala om det (fortfor hon i samma ton, utan att märka hans näsryckning), jag drömde mycket om dig derunder.

Och jag malde väl också krita?

Hon såg upp på honom med ett stort, varmt ögonkast, men slog ned det, liksom träffad af en dimma. Hon sväljde omärkbart en begynnande gråt, hemtade sig dock och sade: det är just det jag mycket väl begriper, Albert, ty du är officer; jag hoppades ändå, att du skulle vara mera underofficer, än du verkligen är.

Detta tal var ren arabiska för sergeanten, och den undrande blick, han gaf flickan, sade henne tillräckligt, att hon pratat obegripligheter. Hon drog sin hand tillbaka ur hans.

Så kan man drömma (sade hon, som det tycktes, mest till sig sjelf), och när man vaknar, är det allt på ett annat sätt. Derföre är det bäst, att hvar och en lefver fri för sig sjelf, på sitt vis, och icke bråkar sönder'et för en annan. Man kan vara goda vänner ändå, och det är bäst så. Det är allraljufvast, när det är bra, och man icke gör sin nästa förtret.

Albert runkade på hufvudet. "Hon talar ur sin dröm," tänkte han. Emellertid fortfor hon:

Och Gud vet väl bäst, huru han vill ha människorna, men icke begriper jag'et. Det är ändå bäst, att man lefver som Gud har skapt'en.

Dessa breda ord föllo sig i sergeantens öron så löjlige, att han var på vägen att gifva till ett gapskratt. Men af vördnad för uttrycket i flickans ansigte, som såg ganska tankfullt ut, höll han sig tillbaka, och försökte inkomma i hennes egna tankegångar.

En upplysning måste Sara Videbeck gifva mig, inföll han. Din mor har fört ett olyckligt lif med din far, det hörde jag af dina berättelser i går; men tro icke derföre, att allt ondt kommer ifrån karlarne –

Det må jag väl veta, svarade hon; jag känner ju svarfvarålderman Stenbergs? hans hustru är en så svår ragata, att karlen kan förlora hela lefvernet för hennes skull. Och bättre är det icke hos Sederboms, der frun är småpjolrig, och karlen går fånig af sorg. Än hos Spolanders då? och Zakrisons? Det är likadant öfverallt, bara en kommer dem så när, att man får skåda dem i buren. Och de sluta icke förr än de gjort hvarann till riktiga uslingar på ömse sidor; det kan jag aldrig gilla.

Din far, Sara, hade han allt från början varit så stygg mot din mor?

Gud vet det; men min mor stackare, bar sig väl alltid åt på sitt vis, kan jag tro, oaktadt allt hvad hon arbetade med sig; och det var aldrig

för rart eller just rätt trefligt. Så att far måste nog småningom ha blifvit sådander – ond och alldeles befängd – usch!

Detta blir för ängsligt, kära Sara; låt Lidköping vara som det är – vi hafva icke hunnit dit änn. Vet du hvad den här skogen heter?

Ja, jag tänker Gud förlåter mig, att jag är som han har gjort mig. Nemligen på mitt bästa vis; det förstås. Men att jag skall pina en annan ända innerst till helvete, eller att en annan skall köra mig ditinn; det är onödigt. – Hvad skogen heter, Albert? det bryr jag mig icke om. Men det vet jag, att Gud har gjort stjernorna och hela himmelens här, och allt hvad täckt och godt står på jorden, det har Gud gjort, och Christus har kommit till vår frälsning. Fast jag icke är en läzerska, kan jag väl förstå, att Christus icke har emot, det människorna hålla af hvarann på vackert sätt och fylla det första Guds budet; men att det tillgår så, att de göra hvarann till djeflar, det måste han sjelf väl icke gilla. Men folk har hittat på mycket dumt tyg till hvarsannars elände; och det allravärsta är, när de fått i hufvudet på sig, att det skall tjena dem till gagns. Hvad dig belangar, Albert, så är du yngre som karl, än jag som qvinna (ehuruväl du kan vara ett år eller par äldre än jag, såsom människa beräknad). Derföre är du ock oklokare än jag, och jag vet mera; fast du känner annat, som vackrare och gladare är. Du skall ändå icke tro, att jag är ledsam af mig; jag är lätt och frimodig som en fågel; och det må du vara säker på, att jag tänker alltid behålla mina vingar. Kan också du flyga, så är det väl; men är du bara en pratmakare, så säg så gerna ifrån straxt.

Stor och grandios paus.

Att du kan bli ond och stött, fortfor glasmästartottern, det har jag sett, och det må gerna ske. Bara du ville bli rasande öfver reela saker. Fast (tillade hon med sänkt röst) det är omöjligt att beräkna i förskott eller föreskrifva – det har jag nog tillräckligt märkt och erfarit – hvad som allenast rispar nageln på den ena, går in i hjertblomstret på den andra, och bränner upp'en som gift. – Gud vet väl bäst huru han vill ha människorna, men jag begriper'et icke.

Sergeanten tyckte sig i hast tjugu år äldre än för en stund sedan, och han yttrade: Sara skall få höra huru det varit beskaffadt med mig. Icke är jag en embetsmästare, och det lär du i afseende på husliga förhål-

landen icke stort värdera, om jag skall döma efter dina utsagor både om din far och om de öfriga åldermännen i Lidköping. Men officer är jag icke heller, som enligt ditt språkbruk vill säga, att jag är hvarken dag-drifvare eller pratmakare, åtminstone ej i stor skala. Jag är således underofficer, jemt och rätt. Hvad som gjorde, att jag tyckte så mycket om dig i går, kan jag nu icke påminna mig, och jag är rädd, att berättelsen derom för dig skulle låta alltför litet reelt. Du – hvad ditt bastanta sätt att tala anbelangar, och ditt myckna docerande – så är du så riktigt ifrån Westgötakanten, som någon flicka kan vara; men jag sjelf är så besynnerlig, att jag håller icke mindre af dig för det. Utan tvifvel borde du då fråga mig, hvad jag är för en, och hvar jag är född? Du har icke frågat det, och jag bekänner, att denna likgiltighet har litet sårat mig. Men om små sår är nu oss emellan längesedan förbi att tala. Jag vill derföre rätt och slätt säga dig, att stora vingar har jag icke att flyga med, men saknar icke dun helt och hållet. Min tjänst för kronans räkning är obetydlig; emellertid eger jag derigenom rättighet till uniform, och har under exerciserna fått pli på kroppen. Det är hvad en karl mest behöfver, och – såvida han icke inalles är en dum, ohjelpig hund – kommer han dermed så långt han vill i verlden. Ty, att lära sig kunskaper, det är en lätt sak för den som vill. Men pli och skick är svårare: och jag vill icke gå längre efter exempel härpå, än till dig sjelf, Sara; du lär icke stort fått lära i verlden, om jag undantar att du gått i läran på verkstaden; men icke dess mindre är det ej prat af mig, då jag säger, att vackrare pli på kroppen har ingen flicka än du. Jag har sett många och varit mångensans, så du kan lita på mitt omdöme. Men jag kommer igen till mina egna utsigter: jag reser nu till Vadsbo härad, och skall sedan ända så långt ned som till Gräfsnäs, Sollebrunn och Koberg. Jag gör årligen ett slags handelsresa – uppköp och inspektion tillika – ja, jag kan icke förklara det närmare – till vissa gods och egendomar, som tillhöra familjen S**, med hvilken jag på afstånd – mycket afstånd, Sara – är beslägtad. Jag drager häraf inkomster i viss procent, utom nöjet att få se mig om. Jag har aldrig gjort någon menniska orätt, och ämnar i all min dar låta bli det. Längre sträcker sig icke mina vingars flygt. Dock kan det hända, att om jag efter några år lagt ihop en summa, köper jag mig en liten egen

gård i Timmelhed, bort åt Ulricehamn till, der jag har bekanta. Dit vill jag likväl ej locka dig, du som kanske skyr landet, liksom jag ej särdeles älskar småstäder, annars än som resande, och gerna åker ut ur dem så hastigt jag kan. Du – för din del – är glad och välvillig, när det bär åt – och det är således åtminstone en punkt, hvori vi sammanträffa: det torde finnas flera, bara vi hitta på dem. Antingen du brukar silkeshuckle eller hatt, tycker jag om dig i begge fallen. Du skrifer, som jag sett, en god, läslig stil. Men slutligen har jag mycken smak för att vår och sommar plantera blommor –

I kruka?

Nej, för sju tusan djeflar, på öppen mark, eller på sin höjd i drifbänk, om blommorna äro af det slag, att de icke tåla kall jord. Dock, hvarföre icke i kruka äfven, för att ha i sitt fönster –

Hvita levkojor?

Alldeles, det passar bra och ger en god lukt i rummen. Men då måste likväl –

Ja, man måste då hafva rutor af rent, fullkomligen hvitt glas, Albert! ty grönaktigt, groft glas, som somliga stackars borgare nödgas nöja sig med, sticker så af mot vackra blommor, att då är det bättre inga hafva i sina fönster. Annars tycker jag mycket om lavendel, som har en gråblå färg, och går bättre ihop med rum, der en bor med mindre förmögenhet. Ack Albert, du skulle se min lilla kammare – jag har levkojor! Fast, det är sant, du reser bara med till Mariestad, och jag får åka ensam sedan på den kala sandiga kusten mellan Mariestad och Lidköping – ack det är den naknaste, fulaste väg! Jag blir ängslig när jag tänker på den färd, jag der skall föra.

Hvarföre skulle jag bryta af vid Mariestad? det är icke bestämdt ännu. Och icke heller börjar, som du säger, den fula vägen genast på andra sidan om Mariestad: man har, utom mycket annat, det herrliga Kinnekulle att fara förbi mellan Mariestad och Lidköping.

Nå det kan hända, att man har Kinnekulle någonstans, men flackt är det der i socknarna, så mycket mins jag; ty till Mariestad har jag en gång åkt från Lidköping. Och lappri vore väl det också, antingen der vore flackt eller icke, men jag ryser vid tanken på att –

Hvad? är hon i stånd att rysa? tänkte Albert; nå Gud ske lof! då är hon likväl – – ”hvad ryser du för, Sara?” sade han högt.

Ja, det kan jag väl säga, ehuru det låter barnsligt. Jag tycker det är tråkigt, att åka på bondkärria, och hafva en drös vid sidan. Derföre har jag också sällan sjelf åkit ut på beställningarne i kringliggande härader, utan mest alltid skiekat verkgesällen eller någon af de pålitligare pojkarne – fast derpå har jag lidit stora förluster! – men en kan icke stå ut med allt.

Hvad i Guds namn, har du lidit stora förluster?

Jojo men. Det fins väl ingen i Lidköping som ovuliga pojkar slagit sönder så mycket för, på vägen, innan det hunnit isättas. Men den förtreten kan smältas, det går ej till hjertat. Nu får jag se, hur min stackars mor mår, när jag kommer hem.

Hon dör snart, kanhända; och det är väl, som du sagt, för henne det bästa. Då blir du ensam i huset. Men för att återkomma till vår resa, hvad ger du mig om jag följer med, icke blott till Mariestad, utan ända till Lidköping?

Ah!

Detta lilla utrop af glädje var ovilkorligt; likväl hemtade Sara sig genast, såg på sin reskamrat och sade: du skall få . . . först och främst min andel i skjutsen.

Det förstås.

Och – om du icke misstycker, skall du få en levkojqvist, inlagd i ett nytt skrin, som jag sjelf skurit glaset till, lagt guldapper under och limmat ihop sidorna på.

Dermed är jag ändå icke fullt nöjd. – Nånå, vi fundera väl ut något på vägen, vi hafva ännu många mil dessförinnan, sade han.

Och kanske, afbröt hon med en egen och ganska fin accent, blir du allvarsamt ond på mig redan innan vi komma så långt som till Mariestad, så skiljas vi – redan der.

Paret af de begge nätta, välkrökta, mörka mustascherna höjdes på sergeantens öfverläpp, hvaraf det är högst troligt, att han ämnade höja sjelfva läppen, öppna munnen och tala; kanske nämna närmare om sin ersättning för mödan att resa ända till Lidköping. Men Sara hade knappt

slutat de sista orden, då hästarne skyggde till, Gud vet för hvilken ruska vid vägen: den brunskrynkliga skjutsbondgubben, på sitt vis lika flitig i samspråket med fålarne, som de två resande sins emellan, hade släppt tömmarne allt för slaka, så att han icke i hast kunde hålla dem, utan de togo till galopp och började skena. Nerikes hästar äro af en förträfflig race och födas väl; eld, mod, ifver att springa utmärker dem. Sjelfva Albert måste således snabbt resa sig upp i sittsen; han ryckte tömmarne ur hand på gubben, och drog in tyglarne barskt, så att de begge röd-blacka skymlarne måste kröka sina halsar likt höga sprättbågar, fnysa, och sätta nosarne i bringorna. Skena blef således icke af; men gick gjorde det, så att hjulbössorna kunde hafva tagit eld, om de haft lust.

Sergeantens lockar flögo kring tschakot-kanten. Han tyckte sig nu åter vara minst sina tjugu år yngre tillbaka igen. Han tittade ned åt sidan; Sara såg icke alls ängslig ut under huj-farten, och detta fröjdade Albert mer och högre än historieskrifvaren är i stånd att beskrifva. Albert tänkte: här är dock nu ånyo en punkt, hvori hon och jag sammanträffa. Kanske råkar jag någon gång ännu en punkt.

Men verkligen är det icke omöjligt för en historieskrifvare att följa med alla händelser, och icke går det an för honom, att tala om allting, smått och stort? både hvad som sades och icke sades? hände och icke hände? hur ofta hatten ombyttes för schaletten och tvertom? Korteligen: de kommo till Glanshammar, kommo till Örebro, kommo till Kumla, och kommo änn längre.

Men ehuru väl åkdonet var nära att skena på Glanshammarsvägen, gick dock resan sedan på det hela ej så fort, som efter första uträkning-
en. Ty nog måtte väl det vara bra mycket, att hafva fyra nattläger emellan Arboga och Mariestad? Och att det blef så många, måste slutas deraf, att de körde in i Mariestad först tisdagen; de hade dock lemnat Stockholm torsdagen, såsom i början vid handen gafs: alltså sex dagar inalles, hvaraf en på Mälaren, och de öfriga fem till lands.

Till en del kom väl dröjsmålet deraf, att när de vid Bodarne, der en natt öfverhvilades, om morgonen stego upp, var icke Sara fullkomligt väl. Hon hade icke förr varit utsatt för så mycken rörelse; och hennes ögon, ehuru nu nästan klarare än alltid annars, glimmande och fulla af

högsta innerlighet, då hon såg på Albert, visade likväl spår af att knappt hafva sofvit halfva natten. Flickan, som kom in med kaffet klockan half sju, var således högst välkommen. Förträffliga dryck vid ett sådant tillfälle, som morgonen! Men det är väl åter för enskildt att nämna?

Således är det bäst att genast vara i Mariestad. Det kan ingen hjälpa, att resan dragit ut sina sex dagar.

Mariestad njuter förtjent det ryktet, att vara en af Sveriges skönast belägna småstäder. Hvem påminner sig icke den öppna, vidsträckta utsigten öfver Wenern, tagen i synnerhet ifrån kyrkvallen? den stora, högt liggande kyrkan sjelf, som ren innan man hunnit in i staden, bemäktigar sig ögats uppmärksamhet, och drager den bort åt höger ifrån den lummiga alleen, hvori man (ifrån Stockholms-sidan räknadt) åker? slutligen, när man inkommit i staden och hunnit ned på andra sidan om torget, den långa flottbron, idylliskt simmande på Tida-åns breda, klara vatten? och nu på andra sidan om bron det täcka Marieholm, landshöfdingens residens, ej just prunkande med synnerlig höjd, men desto mer intagande genom den omgifvande trädrika vegetationen? Landsfaderliga minnen från förträffliga styresmän öfver länet sitta liksom infletade emellan de mjuka, för aftonvinden svigtande lönn-, asp- och alm-grenarne, med deras vajande löf.

Hvem minnes icke detta allt? Minnet beror likväl på, om man varit i Mariestad; ty att blott höra talas derom, tjenar föga; man måste med egna ögon se Tidans milda inbjudande utlopp.

Albert och hans följeslagarinna kommo dit en himmelskt vacker Juliaftron. Någon omständlighet måste tillåtas historien på sina ställen. Ursäktas skall och bör derföre, att hvad som följer berättas.

Sedan de vid inresan nått torget, körde de icke rakt fram ned åt Marieholms-bron till, utan veko af en liten gata åt höger, som icke slutar förr än i sjelfva Wenern. Ungefär midt på denna gata låg huset, som vanligen emottog trötta resande.

De stego ur här, besörjde om sakernas inbärande, och allt gick bra. Men sedermera föreslog Albert, att medan qvällen ännu var så ljus och vacker, göra en lustvandring i staden.

Sara hade på de sista dagarne blifvit tystare; icke just högtidlig – det

ordet passar ej – men mera högstämd; och hon språkade icke så ofta om skråets affärer. Utom denna förändring märktes hos henne ingen annan, än den, att hennes vanliga skalkaktighet i blicken utbyts emot en viss himmelsk vänlighet och tillgänglighet för nästan allt hvad Albert ville.

Utän att säga ett ord emot, lät hon honom taga sig under armen, och hon följde honom dit han ämnade föra henne. Han hade ingen plan med sin promenad. Således föll det sig naturligast och af sig sjelf, att de gingo bort öfver torget ned till flottbron, stannade midt på den, och besågo Tidän.

Stående här och skådande norrut, hade de en gränslös utsigt öfver Wenerns aftonklara vattrade duk. De kunde icke se hvar och hur sjön sammanflöt med firmamentet sjelf, men det syntes allt som ett. ”Och det här heter *Tidän*?” anmärkte hon med en liten runkning på hufvudet; ”alldeles så flyter också *Lidän* ut genom vår stad – och ifrån dess bro har man äfven en lika stor – stor – stor utsigt öfver Wennern norrut, och uppåt ända till skyarne, när det är qväll såsom nu! ack Albert! Albert! jag påminner mig just nu den stund, då jag och min mor stodo på bron öfver *Lidän* – och hon kastade – kastade bort – långt – långt ut –”

Albert ryste hastigt, tog henne åter under armen, och gick, ehuru hon knappt ville det, tillbaka bort ifrån Tida-bron. Komna upp i staden igen, vände de sig åt trakten, der kyrkan ligger. Kyrkogården, omgifven af en låg stenmur och planterad med träd i flere grupper, ligger så nära Wenern, att man tycker sig hafva sjön inunder sig. Och den gråa, höga, vördnadsbjudande kyrkan har man bredvid sig.

Sara bad att få sätta sig på en grafsten. Albert satte sig bredvid. ”Du är så tyst, älskade, goda Sara, är du trött?” – Hon svarade ej en gång på dessa hans ord, men han följde hennes ögonkast, och märkte att hon länge och nästan svärmiskt (sådant hade han aldrig sett hos henne förr) betraktade ett par små vackra barn, som lekte ett stycke ifrån dem i gräset: de rasade hurtigt och slogo hvarann i ansigtet med levkojor.

Barnen sågo hvarken fattiga eller rika ut, men ovanligt vackra. Albert vinkade dem till sig för att göra Sara ett nöje. De kommo barhufva-

de och långlockiga. Sara höll med svårighet tillbaka en glimmande tår, teg, men klappade dem kring hufvud och hals. Albert sade:

Tänk likväl, Sara, om dessa vackra barn skulle sakna föräldrar?

Far och mor kunna de icke hafva varit utan efter de äro till.

Men om deras far och mor –

Dött? ja, då beskyddas de af Gud ändå, och af goda människor, som alltid finnas. Jag vet en i Lidköping, som inga barn haft, men hvars nöje bestått uti att af sina medel uppläda och hjälpa flere små barn, hvilkas föräldrar – Albert –

Dött?

Nej, väl sämre – slogos och förskingrade hvarann till själ och kropp, och läto barnen gå der.

Ett sådant slags barn har du sjelf en gång varit, Sara?

Och en barmhertig moster, moster Gustava, som brukade smyga sig hem till mina föräldrar, har jag att tacka för att jag är så pass folk, som jag är. När pappa dog, vardt det väl något lugnare och bättre hemma, fast mamma då redan var så förstörd och förslöad, att hon dugde till intet, och icke mer kunde repa sig, ehuru det då annars kunde hafva varit en möjlighet för henne att bli människa igen. Sedan har jag växt upp och tagit tömmarne hemma. Men jag är så, det vittnesbörd må jag gifva mig sjelf, att jag vill förtreta och förderfva ingen; – minst dig, Albert. Hiskeligt är och blir det alltid, att en människa skall kunna få en rättighet, hvarigenom den sättes i ställning att kunna in i döden förgöra en annan. Dermed vinner Guds vackra kärlek visst inga framsteg på jorden. Aldrig vill jag hafva den makten öfver en annan, och åt ingen vill jag gifva den öfver mig.

Albert teg – han klappade barnen på hjessan.

Ack! du tycker om små barn! utropade hon.

Utän att svara henne, sade han likväl: om nu dessa barns föräldrar, Sara, vore ogif-

Barnen se goda och vackra ut; det tycks, som Gud och människor älska dem.

Men om föräldrarne icke äro gif- icke se om dem, ej vårda dem . . Vi kunde ju i stället för dessa barn, Sara, tänka oss utsvultna, trasiga, öfver-

gifna –

Äro föräldrarne goda och förnuftiga människor – inföll hon mildt – så se de nog om sina barn, så länge de lefva; det vet jag så visst, som att ingen rifver hjertat ur bröstet på sig sjelf.

Men – om föräldrarne äro elaka och oförnuftiga?

Ja, i det fallet äro de elaka och oförnuftiga, antingen gifta eller icke; och de handla derefter både emot barnen, sig sjelfva och mot annat Guds skapade arma verk. Det har jag tillräckligt sett och skådat, Albert.

Men en skillnad är det –

Ja, en skillnad. Den skillnaden har jag nemligen sett vara, att om människor börja med att vara goda och kloka, så kunna de väl fortfara dermed och äfven tillväxa deri, om de få lefva i sitt lif, som Gud skapat dem, eller ock beskedligt rättas af människor, derest de fela, som ofta händer. Men bringas de att vara natt och dag i ondt sällskap, så smittas de till själ och kropp – och om de afsky det sällskapet, men ändock nödgas dermed umgås, så händer det som oftast att de förbittras, retas och blifva liksom djeflar.

Albert studsade, liksom alltid, vid detta ord, så fort han icke sjelf brukade det i svordom. Han hviskade något vid sig sjelf om läsare.

Tänk hvad du vill, Albert, men visst icke är jag en läsare, det kan du fråga dem sjelf efter; ty jag lemnar dig i allt din fulla frihet. När jag på grafstenen här talar om djeflar, så menar jag förderfvade, hiskliga människor, som man väl kan få skåda i städerna, och på landet med, tror jag.

På det sättet pröfvas människorna, Sara.

Pröfvas? Jag tänker, att ingen, som vill människor rätt väl, tillställer en sådan pröfning, der största delen går under uti och rent i qvaf. Och hvilken är det väl tillständigt och anständigt, att med människor tillställa en så helvetes pröfning, att den slutas med helvetet sjelf? Det kallar jag icke pröfning, men raseri.

Albert studsade ånyo och sprang upp vid de förfärliga orden. Helvete, raseri och djeflar hade aldrig ingått i det samtalsspråk, hvarmed han umgicks, utom, som sagdt är, då han svor. Och i sällskap med Sara hade han aldrig svurit en enda ed, åtminstone ingen ställd till henne sjelf, hvarken god eller ond.

För att muntra sig lyfte han upp barnen det ena efter det andra i sin famn, kysste dem varmt, och såg litet skygg ned emot henne, som satt på grafstenen. Han fann henne i detta ögonblick se upp på honom sjelf och på barnen, och det tycktes som hon till hälften ämnade sträcka armarne efter dem. Han fästes underbart af denna tafla. Han var hvarken målare, musikus eller skald; han kunde således hvarken teckna, sjunga eller säga sig hvad som så intog honom i den sittande, uppåt skådande qvinnans bild. Och äfven hon var icke poetisk. – Bilden af det rent och himmelskt okonstlade är likafullt någonting.

Nu – nu kom in, Sara! – aftonen stupar allt mer; den kan bli kall. Jag ville icke för tusen verldar att du skulle förkyla dig. – Han gaf barnen åter flere kyssar och små silfverpengar; de sprungo sjungande sin väg, och han tog Sara Videbeck under armen.

Förkyla mig? Det hoppas jag ej skall hända. Jag är ganska varm, Albert, fast det tör vara så, att du aldrig ser mig het, eller finner mina kinder glöda.

Innan de stego ut från kyrkogården, vände hon sig om en gång, såg på det majestätiska, höga, grå kyrktornet bakom dem, och gjorde en omärkelig böjning, likasom neg hon till afsked derifrån . . eller kanske till tacksamhet för det nöje hon af de små njutit på kyrkogården.

Alberts hjerta blef lätt igen, när han kom på gatan. Hon gick också lätt, frimodigt och nästan elastiskt vid hans sida. De började språka om resan och hvarjehanda förnödenheter. Innan de viste ordet af, voro de hemma vid gästhuset, der deras saker redan befunno sig i en rymlig, vacker, glad kammare.

Likväl blef det snart så skumt, att jungfrun kom upp med ljus, rullade ned gardinerna, och frågade hvad herrskapet befallde till aftonen? och om de ville spisa der nere i allmänna rummet, eller uppe för sig sjelfva?

Till en början gå efter matsedeln, jungfru lilla, så skola vi sedan bestämma det andra.

Flickan gick. Är du road af att vara bland folket der nere? frågade Albert.

Icke – och alls icke i afton! sade hon. Vi äro nu i Mariestad, och hafva

litet att samtala och öfverräkna med hvarann, i fall vi här skiljas, och du far söderut, men jag åt vester. Låt oss äta häruppe.

Flickan återkom med matsedeln. Albert bestämde sina rätter, hvilka öfverensstämde med Saras, utom deri, att hon tog salad till köttet, han deremot sin Lieblingsrätt gurkor. – ”Och duka här uppe åt oss,” sade han. Jungfrun gick och kom åter; allt blef i ordning. – Efter den lilla, glada och förtroliga måltidens slut, dukades af igen, och de blefvo ensamma.

Hon gick fram till deras kappsäckar, och började afskilja de saker, som tillhörde honom. ”Reser du genast i qväll, eller först i morgonbittida?” sade hon, likväl med en half röst.

Hvart, menar du?

Jag vet icke hvart du ämnar dig, Albert. Men du har talat om att ifrån Mariestad vika af söderut till de stora egendomarne?

Vadsbo härad, der jag hade åtskilligt att uträtta, hafva vi nu redan till det mesta kommit igenom och lemnat. Jag får taga igen det på återfarten. Nu skulle jag visst till Odensåker, Sköfde, ja ända ned åt Marka och Grolanda, så att vigaste vägen väl vore att här utanföre vid Lexberg vika af åt Kekestad, och ej följa vestra vägen genom Björsäter och så till Lidköping. Men jag har äfven göromål vid Gräfsnäs, bort åt Sollebrunnstrakten, och vägen dit går ganska beqvämt och rätt genom Lidköping. Hvarföre kunde jag icke då så gerna nu genast få taga den sednare turen?

Hvarföre – säger du? du har ju din frihet att taga hvilkendera du vill?

Ja, Sara, för mina affärer har jag visserligen frihet härtill –

Är då något annat hinder? Hvilketdera vill du sjelf?

Du frågar mig, Sara? och du vet likaså väl som jag, att jag vill följa dig till Lidköping. Får jag icke se ditt lilla hus? dina små rum en trappa upp, som kunna hyras ut par exemple åt resande? och det der större rummet nere på botten, der du en gång tänker hålla handelsbod, och det måhända snart nog, i fall din mor –

Allt detta vill du verkligen se?

Goda, älskade Sara – ler du? – det är mitt fulla allvar. Jag har många resor att göra här i Westergötland, fram och åter, om sommaren, och

kanske hela året, i fall min plan lyckas att få transport på Westgötadals regimente, och det beror på Dorchimont. Någonstans skall jag under alla dessa färder hafva mitt hem – för mina sakers skull – kunde jag icke få hyra af dig de der smårummen en trappa upp?

I Lidköping? Men du har icke sett de rummen ännu. Spar till dess. Aldrig köpa, aldrig hyra, hvad man änn ej sett och skådat!

Denna gyldne regel gick på meter, och var det första af det slaget sergeanten hörde ifrån Saras mun. Men orden föllo sig så bra och beledsagades af en ljuf, nästan smekande tonvigt. De stodo nu begge vid ett af fönstren i rummet; hade ånyo upprullat gardinen, och släckt ljusen, för att en stund njuta aftonhimmelens intagande anblick.

I dina Lidköpings-smårum, Sara, är visst rosiga tapeter? det slår icke felt, och der inne har du visst fordom vid sina tillfällen malit krita? – Han höll henne i sina armar; hon såg frågande upp i hans ansigte, att finna om han gjorde narr af hennes dröm? – den hon berättat – den der drömmen i Arboga. Men hon fann nu ingen ironi, ingen satir på hans läppar.

Fordom? inföll hon. Det kan ske många gånger änn. Jag ärnar ej aflägga mitt yrke.

Men om jag hyr rummen?

Så sköter jag mina saker på bottnen i nedre våningen hos mig sjelf.

Du vill då aldrig sköta någonting uppe hos mig?

Blir du der något boendes, Albert, så skall du väl ock hafva mycket att uträtta för egen räkning, och behöfver hafva dig i ordning så som du kan tarfva. En god matinrättning fins i grannskapet, och billig städning är lätt att få; äfven tvätt och strykning hos beskedliga menniskor, som deraf hafva en liten skärf för deras bergning, Albert. De skulle kunna förtjena mer, om icke skråna vore. – Men det säger jag, att ofta önskar jag ändå få bjuda dig ned till mig på en liten enkel risp, om det faller sig: kanske bjuder du mig också någongång upp? Men aldrig, aldrig vill jag taga af det ditt är, eller lägga mig i ditt husväsende (blott svara dig, i fall du frågar mig till råds, det du sedan kan följa eller ej, hur du vill) – och allraminst skall jag nånsin hindra dig i ditt arbete. Jag förstår icke dina sysselsättningar: det måtte väl vara en hop skrifveri och räknenskaper,

kanske, efter du har att göra med inspek- ja likamycket – Hörstadius och Selander och Silfver- kanske på Koberg – men aldrig vill jag störa dig deri.

Det tackar jag dig för, Sara; det är rasande bra. Men fins det ingenting, som kan vara gemensamt, sådana människor emellan, som –

Det är rätt mycket, ja ganska mycket öfver ändå, att hafva gemensamt, utom sådant der, Albert. Får jag säga dig rent ut, som jag menar? Ty jag har tänkt på det här – under dessa dagar –

Också jag har tänkt derpå mycket, mycket, må du tro: det måste bli vår högsta angelägenhet.

Likväl få vi akta, att det icke må gå sönder för oss af alltför mycket nit. Det är hälften vunnet, att taga sakerna lätt och klokt, vet du; rätt och slätt, Albert. Och det är just så man kan taga dem, när man riktigt håller af hvarann.

Sergeanten förstod henne icke alldeles, men smekte det vackra hår-fästet vid hennes panna. Fortfar, Sara, du skall tala först!

Hon upplyfte sitt hufvud ifrån hans bröst, hvaremot det hvilat litet, betänkte sig en smula, men sade dock: Efter det så är, att du håller af mig, och jag dig, så hafva vi ju det gemensamt? Det är mycket, det, Albert. Och det är mer än många hafva. Men taga vi oss före, att äfven hafva en hop annat onödigtvis gemensamt, så skall jag berätta dig hvad deraf följer. Skulle du taga mitt lilla hus, min näring, mitt bohag och penningar – obetydligt, men som jag kan hafva eller få – ja, jag vill icke neka för dig, att jag kunde börja bli förtretlig. Ty kanske förstår du icke att sköta sådant? Jag gissar du vet icke det sjelf ännu, efter du ej försökt hafva hus och yrke: åtminstone vet icke jag det. Och det är mycket möjligt att min oro vore orättvis, och att du skötte allt ganska bra – dock skulle den oron, Albert – ja, jag skall tala om för dig, att så fort du märkte dylikt hos mig, så blef du rasande. Då gick jag för mig sjelf och gnagde på mina hemliga tankar; ena stunden skulle jag tycka, att jag gjorde dig orätt, andra stunden skulle jag finna att jag väl kunde ha rätt ändå, åtminstone i ett och annat. Af dessa strider och plågor i sinne och själ skulle tiden förnötas, som kunde användas till nytta och förvärf. Och att tiden förstördes, vore ändock det minsta. Men, Albert, jag skulle

bli stingslig af mig. Du skulle finna mig retsam, först någon gång, sedan oftare. Deraf skulle du sjelf bli stingslig. Eller om vi begge undertryckte obehagligheterna, ginge för oss sjelfva och "sväljde", som de kalla det; så skulle misstycket i stället krypa invärtes in i merg och ben, tära helsan, och vi skulle aftaga till kropp och själ. Då finge vi väl börja på att dricka Lunds brunn, eller kanske förstöra pengar på gyttja, som jag har hört omtalas vid Porla eller Loka – sådant, som föga uträttar, när man har det illa ställt. – Så en annan sak, Albert, som jag äfven vill, att du skall märka väl. Af plågorna skulle min hy snart aftaga, ögonen blekna, och jag bli fulare än jag är. Det skulle du aldrig ha hjerta att säga mig, men du skulle ofta tycka det. Och jag skulle nog vara så klok att finna det sjelf, och gå afsides i mina mörka grubbel öfver hvad du tyckte om mig; och hvad du aldrig sade om mig, det skulle jag upptänka och gissa för egen räkning. Deraf skulle min sömn bli dålig, och sedan skulle jag häraf bli ännu skrumpnare dag från dag, Albert; ja det har ingen gräns med fulheten, när en börjar på det viset, det har jag sett på folk. Och hur ginge det med dig? Du skulle – om du vore så god, som den bästa man kan finna – söka trösta mig med milda ord; men hur änn du dermed menade, skulle det låta litet tomt i mina öron, efter jag kunde märka, att du ljög åtskilligt för att ställa mig tillfreds. Det skulle göra saken värre, men icke bättre. Och du skulle nog också ledsna, ty du är i alla fall menniska, Albert, du som jag. Du skulle väl ändå mindre ledas vid mig för mitt försämrade utseende, än för min inre retsamhet, tråkighet och hela stygghet; kanske blef ock jag af lidande till sluts oförnuftig och dolsk, så vardt jag dig ännu olidligare. Och det man brukar tala om löften och eder, blir bara tomma ord, då ingen menniska ändå håller det, som ingen menniska kan hålla: jag talar om den inre hjertats kärlek till en person, som är det enda härvid att skatta, men som utan hjälp går bort, om personen står olidlig för en. – Jag har nu nämnt om huru jag kunde bli odräglig för dig: detsamma skulle väl kunna inträffa, att du kanske vardt outhärdelig för mig äfven. Hvad är det då för tröst i de gifna orden? Man sitter olycklig för sig sjelf och har ett *namn*. Det är som en titel utan embete. Det är som en skylt utanför en bod, och när man kommer in i boden och frågar på varan, så fins icke varan, som

skylten talar om. Hur gör man då? jo man går ut förargad, och spottar åt skylten. Är icke det rätt nöjsamt? Det har jag ofta med grämlse måst åse hos andra, och jag likar det icke. Jag vill icke att du eller jag må hafva det så. Älskar du mig – då är jag glad och har nog hvad det vidkommer, och skall sköta mig för hela resten sjelf, lustig och nöjd och flitig; sofva godt om natten och vara vacker om dagen; det vet jag, och det skall du få se. Men älskar du mig icke – hvad hjälper då allt annat, och hvad skulle jag med det öfriga? Det gagneligaste och bästa för oss är blott att kärleken må räcka. Och den kan nog ta slut ändå kanske: men åtminstone bör sådant undvikas, som man kan förutse gör förtret, eller kan göra förtret, och stjelpa kärleken, men icke hjälpa honom.

Men, Sara, om vi äro goda och förnuftiga menniskor, som jag tycker vi äro begge två, så böra vi väl kunna – och jag tycker vi borde icke räkna oss till de olyckliga exempel du anført?

Om vi äro goda och förnuftiga menniskor, som jag ock hoppas vi med Guds hjälp kanske äro – så, Albert, behöfs det ju icke mer? Vi behöfva ju då intet vidare, än utöfva hvad af godhet och förnuftighet följer, emot hvarann och mot alla andra, så vidt vi sträcka oss. Hvem kan hindra det? Betänk väl – om vi nu äro goda och förnuftiga, är icke då det allra angelägnaste att vi dermed fortfara? Och det måste vara saken. Då måste synnerligen allt sådant undvikas, som förderfvar, gör en elak, fånig och dum. Det står alltid till Gud, huru en menniska fortfar att vara, och mången kan falla. Men åtminstone böra vi icke med hvarann tillställa sådant, som en liklig trolighet är uti, att det skall fylla hjertat med etter och hjernan med en dimmig sky. Det må andra kalla prof, men jag kallar det onda och dumma företag, som folk icke med rätta borde göra hvarann. Ty om Gud sjelf ger någon en plåga, som icke kan undflys, hon är då att tåligt utstå, och är ett prof. Men menniskor kunna låta bli usla tillställningar: sådana äro undvikliga, och böra undvikas, och äro icke att kalla prof, helst de som oftast föra till helvetet, dit väl ingen vänlig inrättning borde vilja draga sina underlydande. Men tänker du icke som jag, Albert, så har du din fulla frihet med dig, och –

I alla fall, afbröt sergeanten, har du orätt i det, Sara, att förderf och olycka finnas i alla gifta hus.

I alla? frågade hon. Nej, jag har sett ett eller par hus, der de lefva bra, rätt bra. Men det kommer visst icke deraf att de blifvit hoplästa, hvilket icke annorstädes hjälpt, utan deraf, att de i själ och hjerta draga öfverens, hvilket alltid hjälper der det fins.

Hoplästa? hvad menar du med det?

Att man läst öfver dem, vet jag. Kära Albert, signerier tjena till intet. Man måste en gång komma derhän, att i denna sak som i alla andra söka hvad som verkligan tjänar, och låta bli det odugliga.

Signerier? Men jag tycker rätt mycket om en vacker bön – sådan par exemple som brukas när två förenas –

Sara såg upp med ett underbart uttryck. Gud är mitt vittne, yttrade hon knappt hörbart men med den renaste stämman, Gud känner, att jag älskar böner. Och jag gör dem, Albert, och jag tänker göra dem. Men ack, icke nyttjar jag böner till sådant som de icke tjena till, ty det är signeri och tomma ljud, om icke ännu värre, nemligen hädelse. Böner? O min store Gud! Ej den vackraste bön förvandlar hvitt till svart, eller svart till hvitt. Om två stå bredvid hvarann, och ljuga redan då ett tycke för hvarann, som de icke hafva; icke gör bönen lögnen dervid till sanning. Eller om de icke då stå och ljuga, men likväl lofva sådant, som det händer att det sedan alls icke står i deras makt att hålla, icke afböjes det genom någon läsning öfver dem? Och det som oftast inträffar, nemligen, att de sedermera icke hålla hvad som blir dem omöjligt att hålla, men likväl med skenet låtsas så, till ökad plåga och lögn; hvad uträttade väl nu den arma bönen på förhand? icke hindrade den att så går? Det ser man ju jemt. Käraste Albert, icke är det värdt att heta god eller lycklig, om man icke är det. Och aldrig är det värdt, att till vinnande af en sak bruka annat än det man vinner honom med; så tycker jag. När det fattas mig olja till kitt, icke ställer jag mig då och läser öfver kritan: utan jag går ut och skaffar mig olja, som jag blandar i kritan, och det hjälper. Jag brukar aldrig signerier, Albert; fast flere i Lidköping kasta saltkorn i ugnen när de hafva tandverk, och stöpa bly öfver sjukt folk, och sätta stickor i trän: och ibland säga de, att de blifva friska, som väl kan hända, fast det icke sker af stickorna, tänker jag. Så, Albert, träffas och hoplästa, som lefva väl, men det kommer icke af läsningen.

Nå, men så skadar den åtminstone ej.

Jojo men. Ty när man en gång har läst öfver tvenne sådana, som icke duga för hvarann till annat än förderf och elände, så vill och påstår man ändå, att de ytterligare skola vara ihop och bråka sönder hvarandra, bara för den läsningen skull, som en gång skedde i onödan. Det menar jag är ganska skadligt. Sålunda är det väl illa gjordt, att bruka böner så, att de icke tjena, men i de flesta fall ganska rysligt skada. Ack min Gud – och att göra bön, som är så heligt och ljuft, när det kommer på sitt rätta ställe. Det vet jag bäst!

Älskvärda flicka – när gjorde du bön sist?

I Arboga – Albert. Hon hviskade detta så tyst, och det lät nästan som ett *min* gick före namnet Albert; men hela uttrycket var för mycket magiskt att kunna fasthållas, ehuru sekunden deraf var för mycket intagande, att i evighet kunna glömmas. Hon teg. Men hon tillade straxt derefter högt: Jag säger det ännu en gång, Albert, tänker icke du som jag, så har du din fulla frihet med dig och med ditt. Säg då ifrån det, ty jag ville i det fallet, att du fore i qväll så gerna, eller i morgon, och icke komme med till Lidköping: ehuru Gud vet huru gerna jag hade dig med på den sandiga stygga vägen.

Blott på vägen?

Deras varma ögonkast möttes; men de sågo ej länge in i hvarann, förr än de blickade ut genom rutan och på himmelen, hvilken förekom dem icke hafva mörknat, ehuru de tillbringat en lång stund i skymningen. Albert satte sig på en stol vid fönstret, hade Sara i sitt knä, och mindes nu ända bortom Bodarne den skumma qväll i Arboga, då han äfven satt vid en ruta, med fåfängt bemödande att rista sitt namn i den. Huru mycket hade icke sedan dess förändrats? Hvilket nytt tidevarf? Med hvilka andra ögon såg han henne, och hon tycktes sjelf hafva kommit i en annan verld. Allt det förut ej sällan påkommande barska, qvicka, slyngelaktiga var borta; hon bar nu anblicken af medborgarinna; samma förnuft i allt, som förr, men ett förnuft sänkt i doftet af den innerligaste hängifvenhet, den renaste ljufhet. Det underbaraste var, att den fullkomliga frihet, hvaråt han oaktadt allt af henne lemnades, att resa bort ifrån henne om han ville och när han ville, långt ifrån att locka

honom till öfvergifvande, gjorde henne tusendubbelt älskvärd, lätt och angenäm i hans ögon. ”Och älskvärdhet är det enda – det enda – som drar till äkta kärlek. Denna kan uteblifva ändå kanske; men skall något verka, så är det allenast älskvärdhet,” tänkte han.

Hvad ser du på deruppe i himlahvalfvet, Sara?

Jag undrar, om det kan vara långt dit?

Han tryckte henne till sitt bröst, och svarade: vi äro på vägen.

Blott på vägen?

Nej framme – om –

Albert!

Berätta mig Sara, oförstådlt – du talade nyss om huru menniskan af inre bekymmer och själens plågor kan bli ful; och det hade du visst rätt uti. Vi skola låta bli sådant. Men Sara, säg – du kan ej nånsin bli ful? Det syns mig omöjligt!

Till själen, Albert, behöfva du och jag aldrig bli fula: och det tycker jag gör tillfyllest. Men till kroppen vet du väl, att då man blir gammal, så – äfven utan att plågorna tära –

Hvad betyda åldrade drag, då en god och sann själ speglar sig rent i ögon och i alla lineamenters uttryck. Det är af denna himmel jag drags och hänrycks.

Så tycker äfven jag. Gudskelof du är icke en narr, Albert.

Och äfven kroppens drag förfalla sent, först ganska sent, så framt en god, liflig och verksam ande bor i dem. Så tror jag, Sara.

Det har jag sett på moster Gustava, inföll hon.

Låt oss då hafva det så, Sara, att hvar och en af oss styr för sitt: jag skall icke låta dig hafva hand öfver mitt, liksom du icke gifva mig makt öfver ditt. Vi skola endast hafva vår kärlek gemensam. – Men tänk, om endera af oss kom i behof, så att det egna icke förslog till lif och uppehälle?

Vill då icke kärleken gifva bistånd? frågade hon och spratt upp. Komme du i nöd, Albert, skulle icke jag skänka dig af mina medel, så länge jag hade, och jag fann att du ej vore en förskingrare, en usel – Och blef jag mycket fattig, kan det ju äfven hända, att du – att du skulle vilja skänka mig något?

Gud, så du frågar, Sara! Men när det så är oss emellan på begge sidor, hafva vi icke redan då våra medel gemensamma?

Nej, det är en himmelsvid skillnad. Om jag skänker dig en gåfva, i penningar eller annat, så gör du sedan dermed och handterar det allt som du vill. Deraf kan ingen förargelse uppstå; det blir ditt, liksom det du hade förut; och frågar du mig till råds om handteringen dermed, så skall jag svara dig, och du gör sedan ock med rådet efter som det synes dig bäst. På det sättet är du, oaktadt skänken, lika fri, oförryckt, och oförstörd. Likaså, om du vill förära mig något, så måste du gifva mig det på samma villkor, som en ren och älskvärd skänk, till glädje och gagn, den jag får vända och nyttja som jag behagar och behöfver. Sådana gåfvor och gengåfvor äro då en hjälp åt menniskor, men icke ett ömsesidigt förderf, sådant som det dagliga trassel folk annars mycket bruka med hvarann.

Kunna då menniskor aldrig hushålla ihop?

De kunna ju försöka. Går hushållningen bra, så kan man ju fortfara med den, liksom med mycket annat, som går bra. Går han åter rasande, så är det välbetänkt att upphöra med den, liksom med annat rasande. Men kärleken emellan två – den bör främst af allt hållas fredad och i ro för sådant; den bör aldrig göras lidande eller beroende af en sammanbo-ning eller hushållning och huru den kan slå sig ut. Jag tycker det är bäst att de aldrig flytta ihop, det får jag säga, emedan folk, som älska hvarann, mycket snarare reta, förarga och slutligen förderfva hvarann, än andra, som icke räkna på hvarann och derföre se mycket med kallsinnighet. Men vilja de då ändtligen försöka det onödiga nöjet, att låta två hufvuden regera jordiska saker, som skötas allrabäst och blifva redigast, när blott ett hufvud styrer – så må de åtminstone vara så kloka och sluta upp dermed innan deras kärlek förgår, som lätt kan hända, ty intet glas är vackrare än hjertats tycke, men ingen emalj skörare. Det kan jag förstå.

På det sättet vore ju allrabäst, att vi icke allenast läte bli att bo ihop, utan äfven icke såge hvarann alltför ofta?

Du tänker ju också göra många resor, Albert? yttrade hon med en blick, långtifrån smärtsam.

Det måste jag. Jag kan ej undvika det.

Huru glad skall jag tänka på dig medan du är borta? Och så vacker, som jag då har dig i min själ, skulle du hafva svårt att vara, Albert, om du stannade hemma. Men du skall återkomma! och hvarje gång dubbelt välkommen!

Men herre min Gud –

På det sättet skall kärleken räcka. Du skall slippa se mig i alla dumma, ledsamma, stygga – ja, i stunder, då det är alldeles onödigt att se hvarann. Och om äfven du har sådana stunder, ty du är människa, Albert – så skall jag också slippa se dig då.

Men lefvande Gud – Sara, jag begriper icke – hvar tar detta vägen – man kan hitta på att glömma hvarann –

De, som med olidlighet nöta sig mot hvarann stundligen, de glömma hvarann snarast, Albert; eller om de minnas hvarann, så är det med plågans minne, såsom man kommer ihåg fulslag.

Hu då!

Det är nära kroppar med aflägsna själar. Såsom det står i Skriften: de lofva mig med läpparne, men deras hjerta är långt ifrån mig.

Du är dock en läserska!

Nära själar med aflägsna kroppar, tycker jag då, om så skall vara, mera om.

Men kunna ej beggedera vara nära?

Stundom, Albert. Nu är det så oss emellan. Men . . . Och till Lidköping vill jag du skall följa. Men det säger jag, att om du sedan far omkring något, det har jag intet emot. Och jag vill inrätta mig hemma alldeles ensam. – Glömma? Om du sprang upp nu, och sprang ut, och reste till Sollebrunn i natt, skulle du glömma mig för det?

Sara! du skulle stå framför mig jemt!

Och jag skulle se dig genom alla mina fönster. Försök! res för ro skull!

Tillåt mig att dröja litet.

Glömma? – När likgiltighet kommer mellan människor, då är det som glömskan halkar med i sällskap. Men resor och afstånd, hvad betydade de? Landsvägar äro icke det som gör afstånd mellan själar. Nå, icke

vill jag du skall vara borta öfver halfva året, det tillstår jag.

Du andas så ljuft!

Glömma? sade hon efter en liten stunds tystnad. Kanske, om det händer att kärleken slutar mellan några, att glömska också då kan komma – men åtminstone är det visst, och det vet jag, att icke uppehålles hjertats glada minne af sådant, som öder ut kärleken sjelf. Derföre –

Ja, jag skall icke se dig, icke påhelsa dig alltför ofta, Sara. Men om jag får hyra dina smårum, och der sitta för mig i mitt eget arbete, så skall intet i verlden, ej du sjelf, kunna hindra mig ifrån att måla din bild framför mig, nemligen icke med pensel, det kan jag icke – aek om jag kunde! – Och skulle du bli sjuk, då vill jag gå ned och sitta vid din säng.

Det kommer an på sjukdomen, bästa Albert. Jag har helst Maja hos mig, hon förstår det bättre.

Men – min Gud – om – jag tänker blott – om par exemple jag sjelf blef sjuk?

Det är en helt annan sak. Då går jag upp i dina rum, och sitter hos dig natt och dag, om det behöfs, vid din säng. Jag sluter igen boden och skrifver utanpå: "bortrest". Du skall veta, det är den skillnaden, att om en karl är sjuk – riktigt, så att det icke är prat, utan han ligger till sängs med allvar – det är icke en obehaglighet, ledsamt eller fult att vara närvarande vid; det kan jag med. Men ett sängliggande, sjukt fruntimmer, till exempel med lungdot, det är allrabäst för sig sjelf, Albert. Likväl, om det skulle hända med mig, har jag icke emot om du dröjer i staden – i huset – i öfre våningen. Skulle – –

Gud! – hvad menar din underfulla uppsyn?

Skulle jag komma nära döden – då ville jag, Albert, att du gick ned i mitt rum – näst innan jag dör – till mig! – och – – ty denna hand ville jag kyssa sist af allt i hela verlden!

.....

Historien och Geografien, som alltid räcka hvarandra handen, måste äfven här hjälpa hvarann; så att när den förra nu drager sig hastigt undan och viker tillbaka, börjar den sednare tala, och talar på följande sätt: Vägen emellan Mariestad och Lidköping räcker ända ifrån Mariestad till Lidköping. Denna väg började de begge resande straxt befara

morgonen derpå, så fort de doppat sina skorpor i ett par vackra äkta koppar.

Westergötlands geografi må säga allt hvad hon vill och behagar om södra Wenerstranden; det vissa är, att om man icke ser på vägen, som stryker fram här, så förekommer den ögat alls icke obehaglig. När de begge resande hunnit till Bresäter, sade Albert: Nu beror det på, om vi skola framåt Forshem taga den gudomliga vägen öfver Kinnekulle, som går genom norra delen af Österplana, så Medelplana, Westerplana och Källby: på hvilken väg vi komma förbi Hönsäter, Hellekis och Råbäck –

Råbäck? jag har hört omtalas Råbäck? jag har icke varit der förr, fortfor Sara, men hvarföre skulle jag nu dit, då *hon* icke mera bor der?

Hvilken hon?

Der har en engel bott, men som nu flyttat till Wettern.

Fru – jag vet – jag mins icke rätt namnet.

Jag har icke heller sett henne, fortfor Sara; men bodde hon ännu qvar på Råbäck, så skulle jag önska taga den vägen. Goda, förträffliga böcker har hon lånat moster Gustava i Lidköping, och i dem hafva vi begge läst tillsammans på mellanstunder.

Dem vill jag också läsa! utropade sergeanten.

Du skall – men –

Ja, den andra vägen vi kunna välja, fortfor han, går deremot nedåt Enebacken öfver slätterna öster och söder om Kullen, genom Skälfvum, förbi Husby, och så. Hvilkendera skola vi taga?

Huru skall jag kunna afgöra det? det förstår jag mig icke på.

Men du skall veta, Sara, att Hellekis hör till de utmärktaste ställen i Westergötland; det förtjenade väl att fara den vägen.

Om du vill. Och är der stora hus och byggnader, så förtjenade det nog att göra sig bekant på stället; det kunde en gång löna sig.

Litet förstämnd refvade sergeanten in sitt samtals poetiska segel; han hade icke nu på några dagar hört yrkets angelägenheter omtalas, men märkte genast att de voro i antågande. Och hur kunde han vara ledsen på henne för det? Likväl ville han ej, att så gudomliga platser, som Hönsäter, Hellekis och Råbäck skulle upppoffras till mål för blotta glas-mästarönskningar: han beslöt således att taga den prosaiska stråten öf-

ver Enebacken, lemnande Kullen till höger.

Hon har dock varit högre stämd, fortfor sergeanten för sig; ja, ett par dagar! och hennes talännen, ehuru väl alltid sig lika hvad klokheten beträffar, hafva dock ej ständigt haft smak af en gesäll i fruntimmerskläder. – Stackars, goda, oskyldiga flicka, tillade han med en knappt återhållen tår; goda, älskade! huru orätt bedömer jag dig? är det icke rätt väl, att du är så förnuftig? Du skall ärligt och förträffligt kunna sköta dig och de di-

Han ryckte till hästarne, liksom en hastig skrämsel påkommit, och han fruktade de skulle fara af någonstans; men han hemtade sig och fortfor inom sig: Allt hvad jag kan spara och aflägga, skall jag gifva dem, och det såsom en fullkomlig, en ren gåfva, så der som hon vill hafva det, utan all inblandning från min sida (om icke medelst fria råd), huru hon dermed må hushålla. Men, gode Gud! mina skall jag kalla dem: det skall, det måste, det vill jag bestämdt!

”Det skall du, och det blir min himmelska glädje, att höra dig säga så.” – Albert for förskräckt åt sidan vid dessa Saras sakta uttalade ord. Hade han glömt sig i sin svärmiska utsigt ända derhän, att han talat högt och förrådt sina innersta tankar?

”Räds icke, Albert; dina hviskningar, dina allratystaste hviskningar till dig sjelf, hör jag; ty jag är så, att jag hör.”

Store Gud! hvem är du då? kan du mer än andra?

”Du kör så bra och galant, Albert; jag älskar dig.”

Du älskar mig, men du svarar mig icke?

”På hvad skall jag svara?”

Hur kunde du höra nyss, hvad blott min själ talade?

”Jag älskar din själ, derföre hör jag din själs ord.”

Hvad?

”Det vill säga, jag förstår dig. Jag begriper dina tankar; till och med hvad du grubblade på nyss förut – ”

Hvad? om yrket?

”Jaja – Albert – ett fönsterglas är icke så föraktligt, som du tror, Albert: det skyddar dig om vintern mot kölden ute, och gifver dig likväl ljus med detsamma. Det mesta i lifvet är annars så, att om det värmer, så

sker sådant icke utan med mörker; eller om det lyser, så sker detta sällan utan med köld. Ett fönster allena – märk väl, min Albert – ger ljus, utan att låta köld inströmma; och det håller värmen inne, med bibehållande likväl af ljus tillika. Så är ett fönster beskaffadt, och det betyder mera än mången fattar. Derföre skall du icke förakta fönster, och icke förakta Saras yrke, hvarmed hon har födt sig och alla i Lidköping, dem hon kan hafva haft att bistå – och skall så hädanefter – och äfven dig, Albert, om du kommer i nöd.”

Nej, Sara, det skall du aldrig behöfva. Flit! – en stor flit i mitt yrke – ty också jag har ett yrke! – älskade, goda flicka, nu känner jag, likt en himmel, hvad det är att vara flitig – jag skall och vill *förtjena!* – detta ord, som förr lät lumpet i mina öron? – Förtjena vill jag! arbeta, och dermed hjälpa ej blott mig, men – alla i Lidköping, dem jag kan hafva att bistå. Yrke och flit – du Sara, har lärt mig de rätta orden! Han tog hennes hand.

.....

Geografien är en stackare, som ständigt låter öfverrumpla sig af Historien. Hvar var det nu den sednare tog sitt nya öfvertag igen? Jo, på vägen åt Enebacken. Så tag då vid der, och håll sedan uti dig, geografi!

Enebacken – och så får man Holmestads, Göteneds, Skälfvums kyrkor, och till och med Wettlösa på litet afstånd åt venster – förlåt, Wättlösa heter det. Sedermera kommer man så, att man ser Husby och till och med Klefva kyrkor uppåt Kullen till. Vidare råkar ögat inom kort Broby kyrka, Källby kyrka, Skeby kyrka – det var obegripligen mycket kyrkor!

Men nu är det slut. Ett stort öppet vatten möter till höger och slår den åkandes blick med en tjusande förfäran: han fruktar få hela Wenern öfver sig, åtminstone inpå hjulnafven, och tviflar icke att den sank, gula sandstrand, han åker på, legat under böljan en gång. Wenern är en fé, som dragit sig litet undan: hvem vet om hon icke hastigt och oförtänkt kommer på en, och tar igen sina gamla rättigheter? I synnerhet vid nordanstorm är detta fruktansvärdt.

I dag teg vinden och böljan log. Sara satt i hvarje ögonblick anande att få se sitt Lidköping. Hon kände de ljufvaste inre minnen.

För en sak måste dock Historien tillåtas att redogöra: det är för den besynnerliga lyckan de hela vägen rönt, att få parvagn. Ty eljest pläga kärror hota de fleste resande, som icke komma på egna hjul eller stå på egen botten i vagnarne. Kärror äro stundom stygga att åka på. Det var således en mild skickelse, som förfogat här; och kanske ligger närmaste förklaringen i det, som medici sjelfva – hvilke annars aldrig befatta sig med ödet – påstå om naturen; nemligen att hon har en utmärkt och enskildt omvårdnad om qvinnan; att hon nästan är skygg att skada henne; är vördnadsfull, undvikande, aktsam. Detta är en mystisk, men en helig tanke. Måtte därför också människan vika lika vördnadsfullt undan: må vi knäböja för en himmel, som okänd – misskänd – står omkring oss, så nära, så god, så hemlighetsfull, så glömd, och likväl så ständig.

Lyckan att få parvagn, kom för dessa resande ofta deraf, att när Albert såg hästarne vara goda, brydde han sig icke om att fordra skjutsbonde, utan körde ensam; hvilket bönderne, när de se sig få ordentliga åkande, gerna gå in på och tacka för. Så hade nu sergeanten och hon farit ensamma hela tiden.

Lidköping kom. De började åka på stadens första gata, bred, stor, bra; men litet ojemt stenlagd. Bästa Albert, låt mig stiga af här – detta är mitt barndomshem – jag skulle vilja gå till fots härinne. Du kan köra, jag går ensam.

Nej, jag stiger också af, går bredvid och kör.

Icke: det ser illa ut. Och så tillika, Albert, en annan sak. Åk du ensam fram till källaren vid torget. Jag går hem till mitt hus; jag vill komma dit ensam först. Jag vill se hur det är med min stackars mor.

Äfven jag vill se henne.

Nej, Albert. Om hon ännu lefver, skall hon känna en fasa vid din anblick. Det vill jag icke.

Min Gud! hvad säger du?

Ty du skulle omöjligen kunna undvika att förråda dig. Du skulle uppföra dig så mot mig, att hon i dig skulle ana en friare: hon skulle skälfva vid föreställningen att i dig se sin dotters blifvande man. Jag skulle få svårt att öfvertyga henne om, det du aldrig i verlden skall bli –

Ha!

Frukta dock intet, goda Albert. Du skall snart komma hem till oss, och du skall få bese de rum du ämnar hyra. Men vänta tills jag låter kalla dig. Kör nu gatan rätt fram: det är icke svårt att hitta här i Lidköping. Utan afvikningar kommer du rätt så bort till den der bron öfver Lidan – den der, ser du –

Ha!

Den åker du öfver; men betrakta utsigterna till höger och venster, ty skönare flod än Lidan rinner ej genom en stad. Litet längre fram, samma väg, kommer du till torget. Ett större torg fins icke i verlden – kör rakt fram öfver det till mynningen af gatan längst bort åt venster. Der i hörnet ligger källaren; tag in der, låt bära upp alla våra saker; tag en kammare för din räkning öfver natten, eller tills jag låter kalla dig. Jag skall hemifrån skicka en af lärpojkarne efter mina saker – du känner väl dem åtskills?

Det står icke S. V. på alla – men jag skall försöka!

Du är tankspridd, goda Albert. När du kommer fram, så ät litet, stärk dig, och tänk icke så mycket på mig. Du känner väl igen dina egna saker åtminstone? Allt hvad som icke är ditt, det är mitt – och låt pojken hemta det.

Hvad som *icke* är ditt, det är mitt!

Men – var icke förstämnd, icke blek. Du är i en hygglig stad, skall du veta. Se på människorna, när du far genom gatorna: du skall märka, att nästan hvar flicka här är behaglig – det är Lidköping utmärkt för – jag är ibland de allra obetydligaste. Se dig omkring och var glad i uppsynen! Jag ville hafva den hemliga glädjen, att när du åker fram på gatan, hvarannan flicka må stanna och tänka: kors en så vacker officer der far!

Sergeanten nickade ett temligen muntert afsked åt Sara, som stigit af. Han körde framåt, långsamt likväl, och såg sig ofta om på sitt gående resesällskap.

”Du kör för simpelt, sade hon vinkande. Det går icke an för en karl.” – Han slog till en frisk klatsch i luften, hästarne foro af. – Sara Videbeck gick ensam.

Hon vek ned åt en gata utmed ån; gatan, som förde hem till hennes

boning. Det var icke sent på qvällen, dock redan afton; flere skyar i långsträckta, söndertrasade och oförklarliga skepnader drogo här och der fram öfver hvalfvet; till regn liknade det sig likväl icke. Solen skämtade nere ur vestern med de allvarsamma, betänkliga, ljusgrå, tunna skygestalterna.

Fotgängerskan stannade vid en tvärgata, emedan folk kom gåendes, och hon sökte i dem igenkänna bekanta. I småstäder veta nästan alla menniskor till hvarandra; Sara märkte äfven hvilka dessa voro, men, inbegripne i djupt samtal och på temligt afstånd ifrån henne, varseblefvo de henne icke. Hon undrade på deras åtbörder, pekningar och hufvudvändningar. Men då de gingo förbi, steg också hon framåt vidare, och närmade sig till nästa hörn. Här stannade hon åter tvert, ty en likprocession kom. Vördnaden för sådant hade alltid hållit henne tillbaka; huru mycket mer nu, då hon med häpnad och bestörtning i denna procession igenkände sin egen verkgesäll, gående svartklädd? några af de äldre lärpojkarne jemte andre bekanta buro en likkista. Det var hennes mors! – derpå kunde hon icke tvifla.

Bröstets förfärliga rörelse, andedrägtens uppror bjöd hon till att dämpa – ett oskickligt upptråde på gatan måste undvikas! Resklädd och utan allt svart i sin dräkt ville hon ej visa sig. ”Min mor! min mor! får jag aldrig mer se ditt ansigte?” utropade hon, vred sina händer och drog sig ännu närmare in i det hörn, der hon stod, för att låta det sorgliga tåget komma förbi. Hon tyckte sig höra klockaren till sin granne i processionen doft mumla orden: ”förledne söndagsnatt.”

De allvarsamme vandrarne märkte henne icke. Men när kistan hunnit om den tyst gråtande, fördolda dottren, blef det omöjligt för henne att fortsätta sin egen vandring till hemmet. Hon såg att processionen vände sig fram åt kyrkan till. Om det var begrafning eller blott bisättning kunde hon icke veta; men hon drogs oemotståndligt att på afstånd följa. Allt var henne ännu oredigt, hemskt, alltför hastigt öfverraskande: att se sin mor, åtminstone röra hennes kista med sin mun, innan hon nedsänktes – det var en nödvändighet!

”Förledne söndagsnatt?” stafvade hon tillsammans i sina tankar. Hvar var jag då? I torsdags reste jag ifrån Stockholm. Hade resan icke

fördröjts – hade icke – om – så kunde vi – så kunde jag redan i söndagsaftons hafva varit hemma. Nu är det onsdag! – Hvar voro vi söndagsnatten? Hvar? På Bodarne, svarade hon sig sjelf.

Lidköpings kyrka är till belägenheten olik Mariestads deruti, att då den sednare ligger särdeles högt, beherrskande hela staden och är synlig öfverallt, så står deremot Lidköpings i ett hörn af sin stad, visserligen så, att hon på afstånd märkes – ty hon är likväl en anseelig byggnad – men icke så, att hon genast och öfverallt tar ögat i anspråk. Hon har icke fått sitt läge utmed sjelfva Wenern, såsom Mariestads kyrka; men är omgifven af en mycket lummigare, dunklare, innerligare kyrkogård.

Sara ville desto mindre nalkas tåget, som fruntimmer aldrig gå med i sådana; och de, som höra till sorgen, visa sig i synnerhet icke ute – minst på kyrkogården – vid det afgörande tillfället. Men Sara måste till kyrkogården! Var ändamålet att nu sänka ned i jorden den älskades stoft, så måste hennes syn, skärpt så mycket som möjligt, söka följa denna färd ända till dess sista märkbara ögonblick.

Hon fann med rörelse, att stadens ringaste prest blifvit den, som man ombetrott och kallat till utförande af förrättningen. Kistan gick omhvärfd af de menniskor, som varit glasmästarens arbetare på verkstaden, och hvilka, sällan vane att gå i svart, nu syntes dåligt utstyrede i till en stor del lånade, åtminstone urvuxna kläder. Men allas ansigten hade, då Sara såg dem träda förbi, burit spår af blekhet, insjunkethet: – hafva de farit så illa under de tre veckor jag varit hemifrån? – nej! det måste betyda sorg eller andakt, hoppades hon. Kistan befann sig redan långt inne på kyrkogården, då dottren med vacklande steg äfven försökte att våga sig ditinn.

Hon blickade rundt omkring derinne. Ingen menniskohop fans samlad, i hvilken hon kunde blanda sig, för att på detta sätt våga nalkas närmare till den uppkastade jordhög, hvarpå hennes stirrande ögon stodo. Hon drog sig således afsides bort till en hög grafsten, under ett träd. Bakom den skymd sjelf kunde hon ändå få åse sin mors sista – enda – heder. En matt ringning börjades med kyrkans minsta klocka, presten uppslog handboken, klockaren tog upp sin psalmvers.

Vid dessa ljud sjönk Sara på knä i gräset vid den aflägsna grafstenen;

tårar kommo i strida svall, hennes hufvud darrade ända ned emot blomstervallen och hennes händer emottogo den fallande pannan. ”Min mor! min mor!” utropade hon högt, ty hon viste att ingen dödlig hörde henne här. Ett saligt minne genomströmmade hennes hjerta dock härvid: ”jag har uppfyllt din önskan, min mor! din oafflåtliga förmaning till mig har jag lydt! – O – hvarest du nu är, gif mig din välsignelse!”

Om den aflidnas ande nu blickade omkring på hvad här föregick, så skulle den derborta vid sjelfva griften hafva kunnat skåda de svartklädde, som med omsorg och aktning (dock ej med många ord, ty glasmästar-enkans lefnad var ju ej att berömma?) sysselsatte sig med det döda stoffet: men här under trädet, till mera glädje för himmelen och lifvet, knäböjde i en skön bild framtid och efterverld: denna bild kunde vara för anden att med mera, att med oändlig sällhet se. Himmelsk dygd, ren sedlighet, sann pligt är ofta ett okänt, misskänt, icke sedt. Dold stod dottren, tyst i sin bön: menniskor sågo henne icke. En svalkande vind gick öfver blommorna.

Psalmversen var kort, ringningen snart slut, och prestens ord icke flere än handbokens. Allt aflopp således fullkomligen som det skulle: intet fattades, men också intet var tillagdt. Under verkgesällens insjunkna ögon syntes litet blått öfverst på kinderna. Lärpojkarne, af frisk hy, fattade de i beredskap stående skoflarne och började nedstörta mullen.

.....

Albert hade nått sin bestämmelse i torghörnet; tagit en kammare en trappa upp på stadskällaren, och vandrade i den, än orolig, nyfiken och väntande på bud; än förstämnd, uppstämd och nedstämd. Han såg på klockan, hon var 7 på qvällen. Att beställa hästar genast för morgondagen och så snart resa åt Sollebrunn, syntes honom nu omöjligt; men klockan 8 fann han det vara just det rätta. Först måste han väl ändå taga afsked af – och när kunde hans återkomst likligen inträffa? Allt detta kunde just icke vara öfverläggningar af allrämest invecklade art: men han hade redan vandt sig att med en öfverlägga om så mycket; han ville göra så äfven nu, och han fann sig ensam!

Hans oro samlade sig slutligen i en enda brännpunkt; han satt tyst, stel och stirrande i sin hörnsoffa med undran på att intet bud kom. Han hörde en uppasserska slå i några dörrar till rum utanföre. Han ropade henne med dundrande stämma. Hon anlände i flygande. ”Gif mig en kopp thé!” sade han och såg vild ut.

Van vid ovanliga resande gick hon sin väg beskedlig, tigande och utan undran. Då ropade han henne tillbaka, och hon kom åter. ”Hörde du hvad jag begärde?” röt han. – Ja, herre. – ”Så låt det gå fort, medan jag sitter här och väntar!” – Icke har herrn väntat på mig, så mycket vet jag! sade hon stött och gick ut med en liten fnurr.

”Ack, hvad jag väntar på dig!” utbrast han suckande inom sig, utan att hafva hört på den utgångna flickan.

Theet kom, hett och starkt. Sjelfva hon, som bar det, såg förargad ut; ty tålmodet kan förgå på hvem som helst; och när sergeanten förde koppen till läppen, brände han sig så ”fördjefladt,” att han ropade: det var fan!

Kunde du då icke litet hafva väntat med det? utbröt han; jag är icke skapad att skollas!

”Icke jag heller,” svarade Lidköpingsflickan vigt.

Är du rasande?

”Nej, det behöfs icke mer än en sådan.”

Jag vill lägga i mera socker och grädde, så svalas det af, anmärkte sergeanten, återkommen till visdom och bättre lynne. – Hvad är klockan?

”Det rör mig icke.”

Du är dock fan gifven –

”Skall det vara en kopp till?”

Jag ser klockan är snart 9, och intet bud! – bädda åt mig i rippet; jag vill lägga mig, så har jag något att göra. Ja, slå i en kopp till.

”Skall den drickas på sängen?”

Slå i och låt den stå der, så får jag se. Jag går ut på gatan att se mig om: men kommer något bud, så ropa genast upp mig. Och bädda emellertid.

”En konstig offser!” sade flickan, sedan han gått ut; ”men han vän-

tar bud, och jag bryr mig icke om honom.” Hon bäddade hastigt och raskt; hon var ond, kuddar och lakan foro som kanaler fram och åter under hennes händer. I rippet – som han begärde – vardt sängen färdig.

Verkligen melankolisk, hufvudet sänkt mot bröstet och blek återkom sergeanten. ”Har intet bud hörts af?” frågade han med den allrabeskedligaste stämma den utför trappan nedhoppande uppasserskan.

”Nej – men allt är i ordning deruppe.” Hon försvann i de undre regionerna. Han gick trappan upp.

Kommen till sig, sade han intet. Han kastade ännu en blick genom fönstret på gatan för att erfara om icke – Men ingen syntes.

Han satt länge vid rutan; men ingenting hände, mer än att det blef allt gråare omkring honom. ”Jag lägger mig!” sade han slutligen högt, men långsamt och liksom i lethargi. Emot detta hans påstående hördes ingen invändning. Ingen var närvarande att bestrida honom det allra minsta.

Lethargiskt klädde han af sig, lade sig och somnade, svept i källarmästarens lakan och gråspräckliga sidentäcke – dyrbart i sig sjelf, men utan värde för sergeanten.

Morgonen derpå – som var en torsdag igen, för att döma efter aftonen förut, hvilken varit en onsdagskväll – morgonen derpå inträffade, att sergeanten vaknade. Ingen helsade på honom, ingen steg upp vid hans sida, ingen nickade; till och med ingen kom in, ty frukost hade han aftonen förut i bedröfvelsen alls icke beställt. Dock var han så pass karl för sig, att han steg upp och ställde sig på golfvet.

”Obegripligt!” tänkte han.

Han tvättade hufvudet med kallt vatten, klädde sig så elegant, som uniformens snitt medgaf, och steg slutligen framför en stor väggspegel, att ordna det öfriga. De genom sin blekhet finhylda kinderna, de stora, mörka och nu smäktande ögonen, det grant lockade håret – hela den bilden i spegeln såg ut som om han i sanning avancerat till fänrik. Förargelse vaknade härvid, emedan han på en tid fått ett afgjordt och outgrundligt begär att stanna på underofficersgraden. ”Hut vekling!” mumlade han: mörka blixtar uppstodo i ögonvrårna, och han slungade åt sin vederpart innanför glaset ett par vreda, morska blickar, som den

der i spegeln af begripliga skäl genast återgaf. Så uppmuntrade dessa begge herrar hvarann, och inom en stund såg sergeanten ut som en svensk Achilles.

Någon kom trippandes, dörren öppnades, och uppasserskan steg in med anmälan, ”att bud i går aftons afhemtat sakerna; och att de der rummen, som skulle hyras –”

Bud? och jag har icke förr än nu fått höra deraf! Åskor hotade i dessa ord. Flickan vek hastigt mot dörren, men hemtade sig och förklarade, att budet så sent inträffat, att herr majoren då redan längesedan insomnat, och att hon visst icke vågat –

Hvarifrån var budet?

Från Videbeckskan.

Videbe – (åter en åskblick: dock kunde han ej neka sig, att så just kunde rätta termen låta för det der mellantinget han så mycket grubblat öfver. Sjelf nändes han likväl icke tala ut namnet så).

Ja, eller ifrån det huset, rättare sagdt, fortfor flickan; ty Videbeckskan sjelf hon är då ändtligen borta. Men lärpojkarne kände riktigt igen sakerna, och buro dem till sin döda matmors hus.

Döda! hvad säger du? himmel och helvete! Död? – nej – och jag fick ej veta sådant i går?

Flickan svarade häpen: budet sade, att de der rummen, som ville hyras, de kunde nu få hyras, och att klockan 8 på morgonen i dag skulle de beses. Derföre tyckte jag det icke var värdt att störa herr majoren förr än nu på morgonen klockan 7.

Beses klockan 8, sade budet? se här! klockan är 8 om en qvart. Men – evige Gud! Död? Det är omöjligt! omöjligt! omöjligt!

Han störtade ut, och frågade i dörren efter vägen till Videbeckska huset. Uppasserskan berättade och tecknade det, så godt hans otålighet och hennes bestörtning tilläto. Han skyndade bort.

Denna morgon var undransvärdt vacker. Sergeanten kom ned till en af gatorna vid Lidan: dagens friska, nya sol – det blåa – det gröna – det hvita – i luft, på trån, på – ack, nog borde väl sergeanten hafva haft sinne att se och glädjas åt så mycket – nog borde han af berättelserna under föregående dagar nu kunnat finna, att det var Videbeckskan-mod-

ren, och alls icke Videbeckskan-dottren, som dött. Men han var så tankfull, att han gick utan all eftertanke.

Slutligen såg han ett litet rödt trädhus med Strengnästycke, dock välbehållet. En lång rad strödt granris på gatan mötte honom: det klack i bröstet: han hade nu dödsspåret att gå efter.

Genom en plankport med klinka kom han in på en rymlig, nysopad gård. Han steg upp på en låg, men bred farstutrappa. Sjelfva farstudörren, temligen stor, var sirad med lönn- och björkruskor. Körffel och färskt elggräs doftade från farstugolfvet. Denna milda vällukt mötte honom således; men hans knän darrade, ty han anade, att den, såsom bruket var, hade för ändamål att dölja ångan af det förskräckliga.

En åldrig qvinna kom honom till mötes; snygg, men ytterst tarfligt klädd, en blandning af bekymmer och godhet i anletet. Åter skar det i hans hjerta. ”Detta är säkert gamla Maja!” tänkte han. Hvad skulle han säga? hur skulle han begynna? Slutligen stammade han:

Jag har fått höra, att här skulle finnas rum –

Att hyra? ja – en trappa upp – om jag får lof att visa.

Han gick åt trappan; men han ryste, ty om hon verkligen var död, hvad i herrans namn skulle han då med rummen? Hans fot höll på att snafva öfver första trappsteget, han vände sig om till den gamla tjennarinnan: han ville fråga något, men tungan vägrade att lyda. För att dock något fråga, sade han: ”innan jag går upp, låt mig veta hyran?”

Tjugu R:dr R:gs på år, men tolf på halfår, min herre. Var så god –

”Kalla, dystra, skärande ord! men jag skäms att icke gå upp, då jag hitkommit,” tänkte han. Han flög upp för trappan.

Visarinnan förde honom in i tvenne små rum med rosiga tapeter. ”Var så god och sitt ner, och bese dem emellertid,” sade hon, gick ut och läste dörren.

Sitta ner? nej minsann. Store Gud, hvad skall jag här och göra? – Hvilka rum likväl? trefliga, himmelskt trefliga! Här är så nyss skuradt, som om det skett i natt? ordnadt, fejad, och springfärska gardiner uppsatta! En gäst har väntats, det synes. Och levkojor i fönstren? Se – hvilka speglar med ramar? ramarne också af glas med underlagdt guldpaper. Alldeles så! Och det inre rummet? Äfven der rosiga tapeter? men på

annat sätt. Ack den som här finge bo, och – om, det vill säga, om – gode Gud! – – Och dessa små rum var det ganska säkert hon drömde om den natten i Arboga, då –

Dörren öppnades. Hon steg in. Sergeanten for litet åt sidan vid anblicken af en svart flicka: en flicka i ratine med Saras hufvud, mildt leende då hon märkte hans häpnad; en bred, hvit, finstärkt lenonskrage öfver bröstet.

Jag har sorg, som du ser; sade hon.

Hvad jag är glad – du lefver! du ler! – utropade han.

Den sorg, hvarom hon talade, satt som en fin skymning omkring det öfversta af hennes ögon. Men hvitögats emalj sken blåhvitt, som alltid förr, och pupillerna glänste. ”Albert!” sade hon.

Han svarade intet; blott såg.

Hvad tycker du om dessa rum? vill du hyra dem? Men du kan icke känna dem mycket ännu. Får jag icke nu bjuda dig ned i mitt, så skall du få se huru jag har det: frukosten väntar. Och börjar du icke dina resor straxt i dag, så ber jag dig ock hos mig till middagen. Går det an, Albert?

Han sade ändå intet. Men i hela uttrycket af hans ansigte låg detta svar: Det går an!

Hvarför reser du?

Hvarför reser du? Jag menar, fortfar herr Hugo, hvarför reser du på det sättet kring land och rike helt ensam, utan sällskap? än åkande och än till fots? Jag vet likväl, att du icke har *vettenskapliga* afsigter dermed. Ja, jag behöfver icke upprepa allt; men nog af, din egenhet är verldskunnig –

Jag skall gerna säga herr Hugo hvarföre jag reser, och på det omtalade sättet, svarade Richard. Man kan hafva flere ändamål för sin resa. Vill man blott och bart *komma fram* till ort och ställe, der man har en affär, då är skyndsammaste och beqvämaste methoden äfven den bästa: man sätter sig i en kalesch, lagar att man har en god vän vid sidan att språka med, när tiden blir lång, och som icke misstycker att man insomnar, i fall tiden blir alltför lång. Reser man åter för att se och lära känna landet; än mer, för att se och lära känna människorna: då duger det resesättet föga. Ty hur går det? Man låter föra sig fram i sin goda vagn och har vid sidan sin goda vän. Med honom eller henne samspråkar man – alltväl – derigenom lär man känna honom eller henne; men behöfdes resan för det? och merendels var den vännen bekant förut, dess känslösätt, dess tankegångar, dess mimik, alltsammans; ty annars var det förmodligen ingen intim vän. Hvad vinner man då af sin resa? Vid utsigterna höger eller venster om vagnen utropar man: hur vackert! eller: hur fult! och vännen utropar ungefär detsamma. Men i blott de allmänna insigterna *vackert* och *fult* ligger föga, som är bevändt med. Om också allt i verlden skulle kunna indelas i "göttlich" och "höllisch" – i "ack!" och "fy!" – i "charmant" och "exsecrabelt" – så besitter man ändock härigenom ganska liten verklig kännedom om föremålen, som de äro. Man går kanske så långt i sina anmärkningar under åkningen, att man finner somliga trakter vara slättländer, andra bergiga, åter an-

dra skogiga, och ibland dessa somliga mer be vuxna med barr-, somliga mer med löfträd. Detta är redan en icke vanlig iakttagelsekraft hos våra resande herrskaper, i synnerhet om ett minne bibehåller sig af det anmärkta längre än vid sjelfva förbifarten blott. Men hvad människobekantskap har man då gjort? Landets barn framställer sig aldrig under annan skepnad än en skjutsbonde, bakpå sittande, eller på kusksätet: föga aktad, oftast retad eller i sin tur retsam, alltid obehaglig, och aldrig så intim med herrskapet, som skulle fordras för att göra en människas bekantskap. ”Nå, min Gud! intim med sin skjutsbonde? Och under ett vägstycke, framrulladt på en timme eller par, hvad närmare bekantskap eller människostudium kunde väl så hastigt eröfras? Dessutom finnas väl andra människor i landet, hvarigenom vi åka: vi åka in hos vår goda vän * * på herrgården * *; och derefter hos vår goda vän * * på herrgården * *; och sedermera – , och derpå – , och slutligen – : och det blir en hel kedja af angenäma visiter, riket igenom.”

Häremot kan ingenting invändas, då hvar och en söker sitt nöje. Men obemärkt bör icke lämnas, att allt detta ger ganska liten annan vinst för resan, än blott visitnöjet. Odlade personer i alla städer och landskaper äro intressanta att råka, det lider ingen tvifvel. Men ett hafva de emot sig, nemligen att man kan dem nästan alla utantill. Vår bildning står öfverallt på en gemensam grund af litet latin, litet franska, hos somliga litet tyska, kanske litet engelska; och dertill en viss kurs fortepiano. Har man en gång denna nyckel, så träffar man hos alla provinsers herrskaper icke mer något egentligen nytt. Icke så att förstå, som skulle all individuell prägel hos personerna vara afslipad – nej – de framställa mången gång ganska egna, märkliga fysionomier, hafva och hafva haft sina lefnadsöden hit och dit, allt hvad man kan begära. Och deras odling är på sitt vis ganska aktningvärd – långt ifrån annat. Men ändock är det ett urverk, det drar sig beständigt inom en och samma boite. Samma språk och uttryckssätt, samma manér, samma tycken, samma slags fördomar, samma kunnighet i visst, jemte djup okunnighet, nästan stockblindhet i visst annat. Åtskilliga egenheter återstå väl ändå för betraktaren att äfven hos dem lära känna, se, beundra och älska: några få nemligen. Men större delen af dessa människors skiftningar äro ganska

matta: de gå som grått i grått. Gäller nu detta om deras inre karakteristik, så har det änn mera betydelse om deras yttre; deras lefnads sätt i huset. Ty hvad olikheter, hvad att se och höra erfar man vid herrskapernas fason att kläda sig, äta och bo, om man reser in hos hvartenda ett, alla Sveriges provinser igenom? det tillgår öfverallt på samma sätt. Jojo, det är sannt, visst märker man några små olikheter. Men de hafva finansiell grund, och bestå icke i landt- eller folkåtskillnader. Man njuter hos somliga sockerrötter, sparris, bakelse, viner, likörer – hos andra intet dylikt. Men de sednares höflighet är likväl så stor, att man rörd finner, det de bjöde gerna sådant ock, om . . om . . om . . Således belöper det sig till en kassaskillnad; men en inre karakteristisk skillnad märker man icke. Icke utan, att ej i alla fall äfven dessa yttre finansiella iakttagelser äro af vigt; man anteknar åt sig det herrskapligas statistiska tillstånd. Men hur går det med nöjet? Jo, svaras härpå, man åker icke in till andra än dem, som ”stå sig godt,” och då blir besöket nöjsamt. Smakligt, utan tvifvel, ganska smakligt. Till och med smakfullt, jag tviflar ej härpå. Men jag talar egentligen om ett annat nöje och om en högre vinst af resan. Ty mat- och thevattensvisiter blott kan man ju göra hemma i sin stad eller i sin ort, utan sådana omvägar?

Hos det egentliga folket, deremot, finnas i hvarje landskap, hvart härad, ja nästan i hvar socken viktiga och anmärkningsvärda olikheter.

Herr Hugo misstar sig mycket om min mening, i fall min herre tror, att jag icke alls vill påhelsa och uppvakta herrskaper: men jag vill icke *endast* hålla mig till dem. Jag skiljer mig således från andra icke deruti, att jag *utesluter* en människoklass, nemligen den herrskapliga; men deruti, att jag *ej utesluter* en annan klass, det stora folkets. *Begge* tillhöra landt- och människokunskapen, och de blifva begge roligast, just då man, genom bekantskap med begge, får hålla dem bredvid hvarann, se deras ömsesidiga betydelse, och njuta skiftevis af motstyckena. Det är min sak. Vanligen vill man endast veta af den ena sidan, den obetydligare, herrskapssidan. Deri skiljas vi.

Slutet blir således, att hvar och en söker sitt slags nöje med resan, som med annat. Och jag skall alldeles låta bli att hafva något emot andras smak häruti, som i annat, emedan jag behöfver ursäkt för min

egen.

Hemligheten hvarför jag reser är i grunden ändå icke nu att se divergenserna emellan herre- och bondfolk, ty dem känner jag förut. Men orsaken är följande. Funne jag för mig i Skaldernes arbeten och i böcker skildringar af verkliga och intagande människor, så reste jag kanske icke. Men dessa teckningar visa mig nästan aldrig *personer*. Personer stå väl der med sinsemellan olika namn, men de gå för öfrigt så in i hvarann med själ, språk, tycken, allt, att det hela smakar ögat som gråpapper. Nu gifves, jag medger det, några stora undantag af skalder, som förstått att måla personligheter så, att man tycker sig se och höra verkliga människor. Dessa tecknare äro så utmärkta, att man redan förvånar sig öfver dem. Men likväl – när de nu en gång insett nödvändigheten af skild personteckning, och äfven utfört den så, att figurerna gå upp ur det stora grå chaos och antaga färg; så falla författarne merendels likväl in i den karikaturen, att låta hvarje person ständigt och oupphörligt framkomma med *sin* beskärda lott, sin utmärkthet, sitt afstickande. En högre betraktelse öfver människorna borde dock visa tecknaren, att individen icke blott står olik alla andra, utan äfven skiftar inom sig sjelf, stund för stund och ställe för ställe. Personlighetens hemlighet visar sig sådan, att då varelsen evigt är igenkännelig, ständigt i något densamma; så varierar den dock evigt tillika. Det är således en ofullständig teckning, om den blott förmår göra sina figurer skiljbara ifrån hvarann, men ännu icke hvarje figur i olika stunder och förhållanden *skiljbar ifrån sig sjelf*. En qvick är, för att vara människa, icke alltid qvick; en dum icke oupphörligen dum. En ständigt enahanda karakter blir ingenting annat än en poetisk maxim, blir icke en lefvande, rörlig människa. Det är en i någon viss ställning uppsatt mannekin, som, om den också har förtjensten af att åskådliggöra den der vissa ställningen, likväl ingenting vidare är än en mannekin. Jag kommer nu till det tredje och värsta. När jag ock någongång funnit teckningar, så förträffliga, att människorna i dem både skilja sig ifrån *hvarandra*, och ifrån *sig sjelfva* – högst sällsynta teckningar! – så händer emellertid, att de framställda människorna, ehuru lifslevande de stå der, dock icke intaga mig, ej äro intressanta. De hafva nu kommit så långt, att de blifvit verkliga – gudskelof! – men

ledsamma, min Gud! Huru kan då dermed hänga tillsammans? har jag ofta frågat mig; kanske är det till sluts jag sjelf, som befinner mig obillig emot skilderiet, och felet blir mitt eget? Jag begriper icke huru det kommer sig och hvad det är, men bekänner emellertid sanningen. En målning kan framställa sann verklighet (i visst fall), utan att det ändå blifvit en intressant verklighet. *Men är då hvarenda lefvande individ så beskaffad, att den kan hafva en intressant verklighet?* Detta är sjelfva den stora frågan; ty besvaras den med *nej*, då är det icke skilderiets fel om ointressanta figurer stundom stå der, utan felet ligger hos menskligheten, som råkar vara ledsam emellanåt. Men besvaras frågan med *ja*, då blir det skilderiets fel, som mäktat framställa, väl på sitt vis verkliga, men likväl icke intressanta figurer.

Huru är det nu med denna grundfråga, den största, som en artist kan göra sig, herr Hugo? Skola vi besvara henne med ja, eller nej? Derpå hänga oändligheter. Jag har länge, länge tänkt derpå. Derföre, min herre, har jag rest och sett mig om, och talat med tusentals folk. Och jag bekänner att jag kommit derhän, herr Hugo, att jag besvarar frågan med *ja*. Det vill säga, hvarje lefvande figur, som finnes verkligt till i verlden, är *intressant*. Af detta mitt svar följer också, att om i en skildring ointressanheter visa sig, så kan det aldrig annat bli än skilderiets fel. Detta är en grufflig följd för artisterne. Tusentals förträffliga verk blifva derigenom grus. Stackars målare! stackars författare! de hafva vunnit två så högst betydliga segrar, de hafva nemligen *först* fått sina ämnen upp ur den allmänna vida gråheten; de hafva *sedermere* fått dem individuelt skilda, icke blott från andra, utan ock från sig sjelfva: med ett ord, deras personer se ut som verkligheter – och likväl stå de der –

Hvad är det då för ett *visst något*, som så ofta fattas i skaldeverkets teckning, men som finnes hos hvarje lefvande, och gör den intressant? Det är sammanhängandet med det gudomliga; och som gifves qvar ännu, till och med hos den elaka, bildande äfven honom till en intressant varelse, ehuru han derföre icke upphör att till sitt onda vara förkastlig. Så får en skildring blott sitt inre höga och oförklarliga sken, om det gudomliga, som på sitt vis finnes i hvarje individ, lyser der på ett sätt som det skall. Vi intagas då. Annars icke, ohjelpigen icke. Detta är en

ganska svår uppgift för skildraren; ty den löses icke dermed blott, att förträffliga filosofiska och theologiska anmärkningar fogas bredvid i texten, vackra sattser sägas öfver allting i verlden, intagande utläggningar medfölja additionelt, den ena efter den andra i poemet. Sådant hjälper *författaren*, så att vi under läsningen utropa: hvilken god, hvilken ädel människa, som skrifver så! – men det hjälper icke hans *verk*. Jag känner icke mer än en enda artist, som lyckas riktigt och alltid i det jag här menar, och hvilket jag nödvändigt behöfver för att ha ett rätt nöje af skaldeverket. Gud är denna artist, ensam i sitt slag.

Derföre, herr Hugo, är det som jag reser omkring i hans skapelser. Hvert jag kommer, har jag ett dramatiskt nöje. Tusentals poemer af den fulländade och outtömliga skalden omgifva mig hvart jag kommer, i landskaper, i städer, i hus: och jag reser öfverallt som i ett Eden. Hvarje stor eller liten händelse är en scenisk föreställning. Hvar människa, jag råkar, är en intagande varelse på skådebanan, emedan den aldrig är misstagen. Den kan vara olycklig för egen del, otäck, finna sig misslyckad i *sina* utsigter och planer; men den är aldrig olycklig eller misslyckad såsom aktör eller aktris på den stora scenen. Också måste jag säga, att jag har den besynnerliga fördelen då jag reser (ensam nemligen), att nästan alla människor möta mig med ett paradiskt lynne. Det måste vara någon hemlig aning, som säger dem, att jag hos dem endast söker *dem sjelfva*; ty jag har knappt varit några minuter i deras sällskap, knappt vexlat tjugo ord med dem, förrän de upplåta inre verldar af den mest egna vällukt. Jag får öfverallt lefvernesbeskrifningar. Jag får höra talas om Vål och Ve; ömsesidiga beklagelser och berömmelser; skarfvadt utan tvifvel i mycket, det förstås, det vore ej annars menskligt. Men icke är det alla de anekdotiska uppgifterna, som häruti egentligen roa mig. Nej, sådana äro sig ofta lika nog. Men under det personen talar, befinner jag mig passiv och liksom på parterren. Dess sätt att meddela sig, gesterna, ögonkastet – dess verldsåsig, till vidd eller till inskränkt-het – dess bedömning af andra, dess planer för utkomsten, dess åtbörder med händer och fötter, hårliggningen, växten, rörelsen – ingenting är mankeradt. Allting är underbart väl. Jag behöfver sjelf icke mer än insticka ett och annat ord, så fortgår skaldestycket. Nöjet häraf är icke

stort att tala om; ty den, som erfarit det som jag, finner det outsägligt: annars är det –

För att rent njuta häraf, behöfs också ett visst icke obetydligt förlagskapital af billighet mot folk, och beqvämhet. Med det sednare menar jag den Guds gåfvan att må lika väl i allt slags väder och vind, vid all slags föda, och i alla slags boningar. Ty kommer otålsamhet och illamående härvid, så faller genast ridån, det är icke längre ett skönt poem, utan rätt och slätt en tråkig resa. Med det förra, eller billigheten, menar jag åter den Guds nåden, att sätta sig i hvarje persons ställning, så att man icke förifrar sig öfver dess egenheter eller inskränktheter, der sådana möta, utan beskådar dem, och hjälper; icke häpnar, icke förargas, icke anfäktar sig – men icke heller far fram som blott och bart en dum kappsäck, utan kommer med höflighet och glädje. Menniskor hafva den likheten med fortepianos, att gerna gifva ifrån sig den ton, man slår an; och de låta icke illa, om ej då de äro ostämda. Menniskor kunna vara ostämda eller förstämda emot en, och på denna grund låta illa hvilken ton som helst man slår an, om de till följe af förutfattade tankar om ens person se i spader allt hvad man gör och säger. Men sådana förstämningar inträffa icke på resor, der man ser hvarann för första gången, och der man uppenbarar sig utan bismak. Man tycker icke då det är angeläget att vara kantig, och anser ej för en religionspligt, att i följd af någon sekt-åsigt fördöma sin påhelsande nästa i smått och stort. Ty på en resa hinner man icke så långt. Man ser hvarann icke längre, än som upptages af glädjen. Det är först, när man kommer i långvarigare bekantskap, som man får tid att bli ledsam mot hvarann, och finner angeläget att hafva nycker eller göra förtret. Äfven då är det onödigt i sig sjelf, men hör till bruket. Huru skulle detta bruk kunna afläggas?

Herr Hugo, det faller mig något in! Om man skulle taga sig före att betrakta hela sitt och sin nästas lif *som en resa blott*, en resa öfver jorden, så tror jag man alltid skulle vara angenäm, alltid billig; och dessutom sjelf ha roligt, som ej vore det minsta.

Man skulle kunna gifva råd, som toges väl, och följdes, hvilket ej vore litet. Alla boningar skulle betraktas som *resquarter* –

Går det an?

Varianter och kommentarer

Textkritisk kommentar	121
Varianter	123
1. Tryckfel och accidentalier	
Det går an	123
Hvarför reser du?	152
2. Substantieller	
Det går an	153
Hvarför reser du?	167
Kommentarer och ordförklaringar	
Det går an	169
Hvarför reser du?	172

Textkritisk kommentar

1838 års versioner av *Det går an* och *Hvarför reser du?* förefaller ha varit korrekturavdrag snarare än färdigtryckta texter (jfr ”Inledning”). I 1838 års edition är *Det går an* paginerad 1–158, *Hvarför reser du?* 1–10, men arknumreringen är obruten. *Det går an* sattes alltså före *Hvarför reser du?*. Boken består av 7 duodesark och volymen kollationerar följaktligen: 12⁰: 1–7¹². Inga förarbeten, manuskript eller andra korrektur finns bevarade. Bastexter har varit 1838 års versioner av verken (i det exemplar av 1838 års edition som finns bevarat på Kungl. Biblioteket). Texterna har jämförts med 1839 års version av *Det går an* och 1850 års version av *Hvarför reser du?*. Tryckfel och varianter i accidentalier (dvs. icke semantiskt betydelsebärande varianter i stavning och interpunktion) redovisas i Varianter 1, varianterna i substantieller (dvs. semantiskt betydelsebärande varianter, främst ordval) i Varianter 2. Almqvists ganska inkonsekventa bruk av citationstecken vid repliker i 1838 års versioner – genomgående i hela duodesserien av *Törnrosens bok* – har bibehållits.

Vi vet inte hur mycket Almqvist själv styrde ortografi och interpunktion i 1838 års version av *Det går an*. Inte heller vet vi vem som ligger bakom ändringarna mellan 1838 och 1839 års versioner. Man får dock räkna med att Almqvist ansvarade för de flesta ändringarna i ordval, alltifrån idéperspektiven i den nyskrivna ingressen till de små nyansförändringarna genom utbyte av enstaka ord. Vilket inflytande han haft på ändringarna i stavning och kommatering är svårare att säga. Det finns mönster i ändringarna som tyder på att sätten i 1839 års edition anpassat stavning och bruk av skiljetecken till de normer som gällde på

Hiertas tryckeri. Vissa ordformer och stavningar som Almqvist föredrog i sina samtida brev har 1839 bytts mot andra: "liksom" i 1838 års version har i allmänhet 1839 ändrats till "likasom", stavningen "rigtigt" har ändrats till "riktigt", osv. Förmodligen har stavningen i 1839 års version alltså anpassats efter tryckeriets normer. Samma orsak tycks ha funnits till att kolon och semikolon 1839 fick ersätta de tankstreck som 1838 ofta fick förknippa meningar.

I 1838 års *Det går an* finns tendenser till onödig eller omodern dubbelteckning av konsonant, dubbelteckningar som i de flesta fall ändrats i 1839 års version. Om formen i 1838 års version var uppenbart felaktig, har den ändrats till formen i 1839 års version (1838: "handelsmanninna" resp. 1839: "handelsmaninna"; "appelsin" resp. "apelsin"; "det omätligt stora" resp. "det omätligt stora"). Men i vissa fall har det inte gått att avgöra om Almqvist själv står för valet av en ålderdomlig form, eller om det helt enkelt rör sig om sättningsfel (1838: "ditinn" resp. 1839 "ditin"). I sådana fall har jag låtit 1838 års form stå kvar.

Varianter

1. Tryckfel och accidentalier (icke betydelsebärande varianter i stavning och skiljetecken)

(Sidhänvisningarna gäller denna utgåva av 1838 års version respektive 1839 års edition.)

Det går an

1838		1839	
21	i Stockholm, och gjorde, <i>tryckfel</i>	1338, står: i Stockolm, och gjorde	
21	Riddarholmsstranden och med	13	Riddarholmsstranden, och med
21	med näsdukshviftningar och	13	med näsdukshviftningar och
21	förbi garnisonssjukhuset	14	förbi Garnisonssjukhuset
21	skild från en sin	14	skild ifrån en sin
22	i den gängliga åldern, <i>tryckfel</i>	1338, står: i den jängliga åldern	
22	naiveteten förgått, och	14	naiveteten förgått och
22	att hjälpa sig sjelfva	14	att hjälpa sig sjelfve
22	sina egna kroppar för att	15	sina egna kroppar, för att
22	och familjefäderne, slutligen	15	och familjefäderne slutligen
22	med stor omtanka	15	med stor omtanke
22	öfverlägga hvad de må	15	öfverlägga, hvad de må
22	både af hvad man äter, och	15	både af hvad man äter och
22	rådslog, och slutligen	15	rådslog och slutligen
22	hade han utgrundat huru	16	hade han utgrundat, huru
22	hon såg ut, och frågat	16	hon såg ut och frågat hennes namn
22	och vacker Underofficerare	16	och vacker underofficer
23	afvisades icke af dem: ty	16	afvisades icke af dem; ty
23	icke misshaga fruarna	16	icke misshaga fruarne
23	skilts ifrån sin moster	16	skilts från sin moster
23	sin moster, och det väckte	16	sin moster; och det väckte
23	på fördäcket – dit han också	17	på fördäcket, dit han också
23	ifrån någon landsort	17	från någon landsort
23	öfriga 4 à 5 jungfrurna	17	öfriga fyra à fem jungfrurna

VARIANTER OCH KOMMENTARER

23	Grundligt tänkt eller icke	17	Grundligt tänkt, eller icke
23	fäste sig likväl	17	fästade sig likväl
23	några smala, gröna ränder	17	några smala gröna ränder
24	icke att längta tillbaks	18	icke att längta tillbaka
24	ned till kaptenen för att	18	ned till kaptenen, för att
24	ögnande på passagerarlistan	18	ögnande på passagerarelistan
24	heta Sara Videbeck och vara	18	heta Sara Videbeck, och vara
24	pass med sig – som annars	18	pass med sig, som annars
24	sällan medföra – och	18	sällan medföra, och
24	märk matsalongen! det är	18	märk matsalongen! – det är
24	intränga vid matstunderne	18	intränga vid matstunderna
24	ungefär frukosttid; eller	18	ungefär frukosttid, eller
24	kunde lätt bli det	18	kunde lätt blifva det
24	riktigt af bättre klass	18	riktigt af bättre klass
24	icke riktigt bättre heller	19	icke riktigt bättre heller
24	strök sina mustascher. <i>tryckfel</i> 1838, står: strök sina mustacher. Jfr stavn. ovan, ”hans mustascher voro mörka”. (1839: strök sina mustascher.)		
24	venstra salongshörnet, och	19	venstra salongshörnet och
24	han, Sara Vid- Vid- har	19	han, Sara – Vid- Vid- har
24	nu som förut litet	19	nu, som förut, litet
24	Stöflarne besågos	19	Stöflorna besågos
24	unga, ”slanka” krigaren	19	unga ”slanka” krigaren
24	såg sig om, och tog	19	såg sig om och tog
25	omtalade 4 à 5 jungfrurna	19	omtalade fyra à fem jungfrurna
25	jungfrurna (bland hvilka	19	jungfrurna, bland hvilka
25	också höll sig), samt	19	också höll sig, samt
25	tagelringarne, och slutligen	20	tagelringarne och slutligen
25	minsta sort – 12 sk.	20	minsta sort, 12 skilling
25	Sex sk. i löst?	20	Sex skilling i löst? [Dalkullans replik inom citationstecken]
25	ach, söta jungfru	20	ack, söta jungfru
25	jemt till 12 sk.	20	jemt till 12 skilling
25	Ne-nej men!	20	[Saras replik ej inom citationstecken]
25	tillåt, mamsell Vid-	20	Tillåt, mamsell Vid-
25	Han lade en 12-sk.	21	Han lade en tolfskilling
25	dalkullans hand, och tog	21	dalkullans hand och tog
25	förut hade valt; gaf henne	21	förut hade valt, gaf henne
25	som han tyckte	21	såsom han tyckte
26	afbiten! – Bravo junker!	21	afbiten. Bravo junker!
26	vara okänd? – man kallar	21	vara okänd? Man kallar
26	skall vara – och hvarföre	21	skall vara: och hvarföre
26	flicka en ring? – och det	21	flicka en ring? och det
26	fy, skock! Albert!	21	Fy skock, Albert!

VARIANTER OCH KOMMENTARER

26	Ser du, sade han	22	[Repliken inom citationstecken, men ej berättarpartiet]
26	hennes svar. – ”Är ringen	22	hennes svar. ”Är ringen
26	När nu – återtog sergeanten	22	[Alberts repliker inom citationstecken]
26	att ligga – – under	22	att ligga – under
26	samma – – hjerta	22	samma – hjerta
26	hjerta! – –	22	hjerta!
26	Afbiten på ny stat! Och	22	Afbiten på ny stat! och
26	hvarför tala om hjerta?	22	hvarföre tala om hjerta?
26	ett fägnar mig, hon	23	ett fägnar mig: hon
26	misstyckte icke att jag	23	misstyckte icke, att jag
26	vågade ett du till	23	vågade ett <i>du</i> till
26	alltså, aldrig mamsell	23	alltså, aldrig mamsell
26	mamsell mera.	23	mamsell mera!
26	gick ner i matsalongen	23	gick ned i matsalongen
26–	silkesknuten under hakan, och	23	silkesknuten under hakan och
27	andra jungfrurna, och syntes	23	andra jungfrurna och syntes
27	min cigarr förtjente	23	min cigarr förtjenade
27	var svaret, hon vände	24	var svaret; hon vände
27	må fan ta henne”	24	må fan ta henne!”
27	sömn eller betraktelser, <i>tryckfel</i> 1838, står: sömn eller betrakselser.	24	[Alberts tankereplik inom citationstecken]
27	Anfäkta, Albert!	24	[Alberts tankereplik inom citationstecken]
27	tänkte han, och strök luggen	24	tänkte han och strök luggen
27	jungfru – det fördrog hon	24	jungfru: det fördrog hon
27	lika litet som då jag	24	lika litet, som då jag
27	för mamsell – Rackartyg	24	för mamsell. Rackartyg
27	smörgås med salt kött	24	[Alberts replik inom citationstecken]
27	en på franskt bröd!	24	en på franskt bröd?
27	sina knäckebrödsmörgåsar	24	sina knäckebröds-smörgåsar
27	låt mig vänta mindre!	25	låt mig vänta mindre.
27	franska bröd, och breda	25	franska bröd och breda
27–	på hvardera halfvan!	25	på hvardera halfvan.
28	Jag har beställt dem	25	[Alberts replik inom citationstecken]
28	Man är orolig i magen	25–	[Kyrkoherdens repliker ej inom citationstecken, däremot Alberts]
28	i magen – jaja men	25	i magen – ja ja men
28	såg kragar, och igenkände	25	såg kragar och igenkände
28	Jaja men.	26	Ja ja men.
28	Westergötland, <i>tryckfel</i> 1838, står: Vestergötland	26	sade sergeanten och grep
28	sade sergeanten, och grep	26	sitt hautbrions-glas
28	sitt haut-brions-glas	26	har helsan, är det helsosamt
28	har helsan är det helsosamt	26	

VARIANTER OCH KOMMENTARER

29	upp på däck med muntrade	27	upp på däck, med muntrade
29	Sörmlandsnejderna vidt och	27	Södermanlands-nejderna vidt och
29	söndriga bron, och stannar	27	söndriga bron och stannar
29	vända gaflarna åt en	28	vända gaflarne åt en
29	Icke dessmindre, och	28	Icke desto mindre och
29	en halftimme, går man	28	en half timme, går man
29	stiger ner sig i hålen	28	stiger ned sig i hålen
29	frimodighet in – han beslöt	28	frimodighet in; han beslöt
29	farliga orden jungfru	28	farliga orden, jungfru
29	öfverhufvud hvarje titel	28	öfver hufvud hvarje titel
29	"Ett ord!" – sade han	28	"Ett ord!" sade han
29	till henne – "ett ord	28	till henne: "ett ord
29	gå i land – kom!	28	gå i land, kom!
29	ock ruskigt – det är	29	ock ruskigt: det är
29	häruppe i Strengnäs	29	här uppe i Strengnäs
29	bra ställe – frukost tycker	29	bra ställe. Frukost tycker
29–	under armen; gick öfver	29	under armen, gick öfver
30	glada blickar – "det är	29	glada blickar. "Det är
30	Se – se	29	[Sarasreplik inom citationstecken, däremot ej berättarpartiet "fortfor hon"]
30	hon – ach – jag andas	29	hon. "Ack, jag andas
30	i dess sätt att vara – nej	30	i dess sätt att vara: nej
30	den från sjön uppstigande	30	den ifrån sjön uppstigande
30	så långt som till domkyrkans	30	så långt, som till domkyrkans
30	sitt eget hem; ehuru hon	31	eget hem, ehuru hon
31	till venster – likagodt	31	till venster – lika godt
31	frukost. – Hvad fins?	31	frukost. Hvad fins?
31	Hallon och grädda.	31	Hallon och grädde.
		31	[Värdshusflickans repliker inom citationstecken]
31	Och – (hviskade sergeanten	31	Och (hviskade sergeanten
31	stängt dörren; tog Sara	31	stängt dörren, tog Sara
31	de försvunno medsamma som	31	de försvunnit med detsamma som
31	kambrickshatten), men ett par	31	kambrickshatten); men ett par
31	par egna likväl	31	par egna, likväl
31	afdrog hon, och blottade	32	afdrog hon och blottade
31	groft arbete; men kunde	32	groft arbete, men kunde
31	aldrig fört spaden	32	aldrig fört spadan
31–	emellan händerna, och	32	emellan händerna och
32	luktade sedan på sina finger	32	luktade sedan på sina fingrar
32	Ett vackert och just	32	[Saras repliker inom citationsteck- en, däremot ej berättarpartierna]
32	kunde häruppå icke gifva besked, <i>tryckfel</i> 1838, står: kunde häruppe icke		
32	gifva besked		
32	är nu aflagdt – bör vara	33	är nu aflagdt; bör vara

VARIANTER OCH KOMMENTARER

32	som är bättre – att göra	33	som är bättre: att göra
32	smalt klart kronglas	33	smalt, klart kronglas
32	hela ramar, och lägger	33	hela ramar och lägger
32	papper under – det blir	33	papper under: det blir
32	bli riktigt täckt	33	bli riktigt täckt
32	servet lades på bordet	33	serviette lades på bordet
32	Men tänk, om de resa	33	Men tänk om de resa [Saras replik inom citationstecken]
32	skål på resan!	34	Skål på resan! [Alberts repliker inom citationstecken]
32	ledsen, ond, eller stött	34	ledsen, ond eller stött
32	sagdt” – med dessa ord	34	sagdt. Med dessa ord
33	glasmästartdottern deremot	34	glasmästartdottern, deremot,
33	oändligt hemmastadd	34	oändligen hemmastadd
33	bästa Sara, litet	35	Bästa Sara, litet [Alberts replik inom citationstecken]
33	litet mer hallon	35	litet mera hallon
33	Se så!	35	Se så,
33	Gif hallonen återbud!	35	Gif hallonen återbud.
33		35–	[Saras repliker inom citationstecken]
33	dit ner till stranden –	35	dit ner till stranden.
33	Ne-nej! precis är bäst	35	Nenej! precis är bäst
33	schaletten på sig, och	35	schaletten på sig och
33	Hvad? inföll sergeanten	35	[Alberts replik inom citationstecken]
33	Fort – fort!	35	Fort, fort!
33	1 R:dr 24 sk	35	1 Rd. 24 sk [Mamsellens replik inom citationstecken]
33	36 sk. för min	35	36 skilling för min
33	räkning – det gör	35	räkning: det gör
33	hälften – adjö, jungfru!	35	hälften. Adjö, jungfru!
33	innebära att hon icke	36	innebära, att hon icke
33	Sergeanten å sin sida	36	Sergeanten, å sin sida
33	sida bleknade, och ville	36	sida, bleknade och ville
33	framstamma, att det var	36	framstamma att det var
33	han som hade bjudit	36	han, som hade bjudit
33	skulle prompt betala	36	skulle prompt betala
34	Tack, du! som förde	36	Tack du, som förde [Saras repliker inom citationstecken]
34	detta hyggliga ställe,	36	detta hyggliga ställe!

VARIANTER OCH KOMMENTARER

34	Du betalade ju sjelf!	36	[Alberts tankereplik inom citationstecken]
34	man vänder sig – och	36	man vänder sig: och
34	Ja. Jag skulle	36	[Alberts replik inom citationstecken]
34	vackra skuggrika träd	36	vackra, skuggrika träd
34	Åh lappri – nej! vi måste	36	Åh lappri. Nej, vi måste
34	ner till ångbåten	36	ned till ångbåten
34	de korsande gränderne	37	de korsande gränderna
34	yttrade hon, <i>tryckfel</i> 1838, står: yttrade hon		
34	Huru vet du	37	[Saras replik inom citationstecken]
34	vilja veta hvad	37	vilja veta, hvad
34	låt mig se –	37	låt mig se? –
34	ja – det är riktigt – det	37	ja, det är riktigt: det
34	läst i almanackan	37	läst i almanackan
35	Fans [...] ångbåtar.	38	”Fans [...] ångbåtar,”
	sedan		[Alberts repliker och tankar inom citationstecken.]
35	Apelsiner: stavningen 1838 genomgående <i>appelsiner</i> . Denna äldre stavning användes också tidvis under 1800-talet (se SAOB, bd 2, A 1978 ff). Men Almqvist använde själv den nyare stavningen <i>apelsin</i> i andra verk: t.ex. i <i>Araminta May</i> (1838) (s. 48: apelsin-gelé) (<i>Araminta May</i> sattes, liksom <i>Det går an</i> , hos Hörbergs) och i <i>Ordbok öfver svenska språket i dess närvarande skick</i> (H. 1, 1842, s. 144). Stavningen <i>appelsiner</i> har därför betraktats som tryckfel, och genomgående rättats till <i>apelsiner</i> (den stavning som också användes i 1839 års version).		
35	ner i salongen	38	ned i salongen
35	längst fram	38	längst framme
35	4 à 5	38	fyra à fem
35	bifall, och	39	bifall och
35	bästa Sara, sade	39	bästa Sara! sade
36	säga mig hur	39 f	säga mig, huru
36	hur pass	40	huru pass
36	rätt ledsen att	40	rätt ledsen, att
36	moster Ulla:	40	moster Ulla;
36	det var dumt att	40	det var dumt, att
36	ät sjelf, Albert!	40	ät sjelf, Albe!
36	de här –	40	de här.
36	på flickan, och teg	41	på flickan och teg
36	Hm.	41	Hm!
36	till tå – den var	41	till tå: den var
36	diamanter?	41	Diamanter?
36	ha – ha	41	Ha – ha
36	tror kanske att flinta	41	tror kanske, att flinta
36	Ne-nej	41	Nenej

VARIANTER OCH KOMMENTARER

36	liksom i ett	41	likasom i ett
36	liksom af en	41	likasom af en
36	stolt: ehuru stolthet	41	stolt, ehuru stolthet
37	vi hafva	41	Vi hafva [Saras replik inom citationstecken]
37	från Götheborg	41	ifrån Götheborg
37	12 sk.	41 f	12 skilling
37	hitupp	42	hit upp
37	många, men der	42	många; men der
37	fins ingen	42	finnes ingen
37	likomdet	42	lik'om det
37	vet jag!	43	vet jag.
37	hvertill	43	Hvertill
37	hur gammal	43	huru gammal
37	du då? ifall	43	du då, i fall
37	törs fråga –	43	törs fråga?
38	icke änn	44	icke ännu
38	passerat, och	44	passerat och
38	till mamseller, och låtsade	44	till mamseller och låtsade
38	ett och annat – då var	44	ett och annat: då var
38	Westgötadals-	44	Vestgötadals-
38	en dag, och hade	44	en dag och hade
38	brunnssalongen	44	brunns-salongen
38	Juli	44	julii
38	Albert,	45	Albe?
38	sämre grönt glas	45	sämre, grönt glas
38	taffelglas!	45	taffelglas.
38	selzervatten	45	selsevatten
38	kreutzervrimmel och	45	kreutzervrimmel, och
38–	Westgötadalare	45	Vestgötadalare
39	Hur kommer	45	Huru kommer
39	det till att du	45	det till, att du
39	löjtnant, och dylikt	45	löjtnant och dylikt
39	de dagtjufvarne, annat än	45	de dagtjufvarne annat, än
39	rimmen ”krås	46	rimmen: ”krås
39	&c. &c.	46	etc. etc.
39	högrödt, fint slag	46	högrödt fint slag
39	slag – så kunde	46	slag, så kunde
39	liksom han	46	likasom han
		46	[Saras replik inom citationstecken]
39	Mälarfjärdarne	46	Mälarfjerdarne
40	vände nacken till, eller	47	vände nacken till eller
		47	[Alberts repliker inom citationstecken]
40	samma slag som du	47	samma slag, som du

VARIANTER OCH KOMMENTARER

40	jungfrur – jag	47	jungfrur: jag
40	förklarat mig huru	47	förklarat mig, huru
40	jag, <i>jag</i>	47	jag, jag
40	ett sådant –	47	ett sådant.
40	Albert? – Hon	47	Albert? Hon
40	Vadsbo, <i>tryckfel</i> 1838, står: Wadsbo		
40	änn längre in	47	ännu längre in
40	Westergötland	47	Vestergötland
40	tillsammans – (åter	47	tillsammans (åter
40	sidan – det	48	sidan, det
40	folk – de	48	folk, de
40	sprang upp, och	48	sprang upp och
		48	[Alberts tankereplik inom citationstecken]
40	(Hon har	48	Hon har
40	tänkte han.)	48	tänkte han.
40	Hjelp mig om	48	Hjelp mig, om
40	nu se – första	48	nu se: första
40	vunnit en fullmakt	48	vunnit en fullmakt
		48	[Saras repliker inom citationstecken]
40	sade hon, och	48	sade hon och
41	vägen, alldeles	48	vägen alldeles
41	riktigt	48	riktigt
41	Westergötland;	49	Vestergötland,
41	hemma. – Härvid	49	hemma.” Härvid
41	lilla fot, och	49	lilla fot och
		49	[Alberts repliker inom citationstecken]
41	Lidköpings-arbete	49	Lidköpingsarbete
41	Göteborgsdiligensen, och	49	Göteborgsdiligensen och
41	Albert, 8	50	Albert! 8
41	mins, 24	50	mins; 24
41	hvar luft –	50	hvar luft!
41	händer det, att	50	händer det att
41	ibland, men	50	ibland; men
41	sergeanten; men hon såg	50	sergeanten. Men hon såg
41	såg så oändligt mild	50	såg så oändligen mild
41	stackare.	50	stackare!
42	hur går det	50	huru går det
42	rättigheterna; och	50	rättigheterna, och
42	fulltopp redan med	51	fullt upp redan med
42	icke stort – hvilket	51	icke stort: hvilket
42	skråmästarn	51	skråmästaren
42	än jag, ty jag	51	än jag; ty jag
42	utgrundat den, att	51	utgrundat den: att

VARIANTER OCH KOMMENTARER

42	riktigt	51	riktigt
42	tillsammans – de begge	51	tillsammans: de begge
42	embete, och	51	embete och
42	mer än jag vet,	51	mer än jag vet;
42	Wenersborg, <i>tryckfel</i> 1838, står: Venersborg		
42	den redan, ty	52	den redan; ty
42	såsom ogift är	52	såsom ogift, är
42	skall man se!	52	skall man se.
42	reda mig, just	52	reda mig just
43	Strengby – Streng–	52	Strengby – Streng –
43	behöfver; fast ogift	52	behöfver, fast ogift
43	van att ha roligt	52	van att hafva roligt
43	som icke änn	52	som icke ännu
43	gjort i flere år	53	gjort i flera år
43	år, och som	53	år och som
43	folium på glas, och	53	folium på glas och
43	speglar åt socknarna	53	speglar åt socknarne
43	hemgjordt – blott	53	hemgjordt: blott
43	disk; och	53	disk; och
43	gladt lif.	53	gladt lif!
43	frågade: skall	53	frågade: Skall
43	ute, eller	53	ute eller
43	sköna herrgård	53	sköna herregård
43	så hiskeligt sandig	54	så hiskeligen sandig
43	ofta; många	54	ofta. Många
43	morgnar sitter jag	54	mornar sitter jag
44	Wenern, <i>tryckfel</i> 1838, står: Venern (1839: Venern)		
44	Kollands ö –	54	Kållandsö:
44	handelsmaninna, <i>tryckfel</i> 1838, står: handelsmanninna		
44	bortvänd;	54	bortvänd:
44	i boden – och	54	i boden, och
44	mycket nätt, och	54	mycket nätt och
44	Åh jo. Jag menar	55	Åh jo, jag menar
44	att ha en plågare	55	att hafva en plågare
44	hur kan en	55	huru kan en
44	ångsten	55	ångsten
44	sig, och tog	55	sig och tog
44	broledstången, och såg	55	broledstången och såg
44	låta bli det!	55	låta bli det,
45	hviskade hon –	55	hviskade hon:
45	större – men	55	större. Men
45	qvitt!” – härvid	55	qvitt!” Härvid
45	fragga	55	fradga
45	läppar – hon	56	läppar; hon
45	af fingret, och	56	af fingret och
45	ögonkast, och glömde	56	ögonkast och glömde

VARIANTER OCH KOMMENTARER

45	Gud (sade hon	56	Gud – sade hon
45	ton) – en var	56	ton – en var
45	år från år	56	år ifrån år
45	nu).	56	nu.)
45	Ännu i dag	56	Ännu i dag
45	hvaraf? –	56	hvaraf?
45	var ung, och egde	57	var ung och egde
45	halfärd	57	half-lärd
45	nalkas:	57	nalkas;
45	öppenhjertiga vän, och	57	öppenhjertiga vän och
45	upprigtigt	57	uppriktigt
45	åh då!	57	åh då:
45	Westergötland	57	Vestergötland
46	Bibbelen? ja	57	Bibelen? Ja.
46	jorden! – skall	57	jorden. Skall
46	tillsammans.	57	tillsammans –
46	hvilken man, som helst	58	hvilken man som helst
46	fladdrande, ficks	58	fladdrande ficks
46	bana fram antingen	58 f	bana fram, antingen
46	eller, som nu, på sidan	59	eller, såsom nu, på sidan
47	än vände dem, och hur	59	än vände dem och hur
47	icke ville – ty	59	icke ville; ty
47	så att den tjenar	59	så, att den tjenar
47	kunskap om dem, kan	59	kunskap om dem kan
47	brinna upp:	59	brinna upp;
47	blef att sergeanten	59	blef, att sergeanten
47	dem emellan der nere	60	dem emellan, der nere
47	mot horisonten	60	emot horisonten
47	horisonten, och på	60	horisonten och på
47	mätte vara	60	måste vara
47	”passerad.”	60	”passerad”.
47	sins emellan	60	sinsemellan
47	matsalongen, och der	60	matsalongen och der
47	en bit och gå	60	en bit, och gå
47	med sig, eller föda	60	med sig eller föda
48	djerfvare fins	60	djerfvare finnes
48	salongsbiljett, och gjort	61	salongsbiljett och gjort
48	påminde hon sig	61	påminte hon sig
48	förslag att föra	61	förslag, att föra
48	treffliga rödmålade	61	treffliga, rödmålade
48	småstugu-staden	61	småstugustaden
48	liksom denna berättelse	62	likasom denna berättelse
48	utstod; så var	62	utstod, så var
48	kaptenen gjorde att	62	kaptenen gjorde, att
48	neder, utan	62	neder utan
48	att veta det han	62	att veta, det han

VARIANTER OCH KOMMENTARER

48	han åt säges icke	62	han åt, säges icke
48	Gud skapat, men	62	Gud skapat; men
49	i synnerhet	63	isynnerhet
49	tjenst? – jag har	63	tjenst? jag har
49	kappsäck – den der	63	kappsäck, den der
49	S.V. på – laga	63	S.V. på: laga
49	seglet är uppe – och	63	seglet är uppe, och
49		63	[Alberts första replik ("är kappsäcken") ej inom citationstecken]
49	Nenej, vasserra	63	Nenej vasserra
		63	[Saras repliker inom citationstecken]
49	behagar – jag skall	64	behagar. Jag skall
49		64	[Alberts tankerepliker inom citationstecken]
49	Vadsbo	64	Wadsbo
49	så långt, som ända	64	så långt som ända
49	taga af från	64	taga af ifrån
49	stora vägen, och	64	stora vägen och
49	Hör hit jungfru	64	Hör hit, jungfru
49	brickan! – langa	64	brickan! langa
49	cigarr – jag vill	64	cigarr: jag vill
49	stället. – Djefvulen	64	stället. Djefvulen
49	– jag vill då ännu	64	jag vill då ännu
49	smakar hett, och	64	smakar hett och
49	djefflar. – Kappsäcken	64	djefflar. Kappsäcken
50	på honom – men hvem	64	på honom. Men hvem
50	på den? – det öfriga	65	på den? det öfriga
50	på pumpen, och på	65	på pumpen och på
50	folk: de äro	65	folk; de äro
50	sjön – det här	65	sjön: "det här
50	till honom, och	65	till honom och
		65	[Saras replik ej inom citationstecken]
50	hur skall du	65	huru skall du
		65	[Alberts replik inom citationstecken]
50	truten – förlåt	65	truten. Förlåt
50	kapten ***,	65	kapten . . .
50	som god militär	65	såsom god militär
50	från ett högt	65 f	ifrån ett högt
50	Det lyckades, och	66	Det lyckades; och
50	ty man vet att	66	ty man vet, att
50	första röken som smakar	66	första röken, som smakar
50	långsamt – men blåste	66	långsamt: men blåste
50	Åh då!!	66	Åh då!

VARIANTER OCH KOMMENTARER

50	ropade hon, och	66	ropade hon och
50	kappsäck –	66	kappsäck, –
50	som sagdt är	66	såsom sagdt är
51	långsammare nu, ty han	66	långsammare nu; ty han
		66 f	[Alberts tankereplik inom citationstecken]
51	mer om det	66	mera om det
51	som jag en gång trodde	66	såsom jag en gång trodde
51	för mycken rök i sender, <i>tryckfel</i> 1838,		står: för mycken rök i sönder
51	Låt vara att	66 f	Låt vara, att
51	och skära – men djupt	67	och skära? men djupt
51	allvarsam; men än	67	allvarsam, men än
51	var hon när hon gret	67	var hon, när hon gret
51	sin mor – det är	67	sin mor: det är
51	stodo klara, som	67	stodo klara som
51	nånå gråten	67	nånå, gråten
51	din attan!	67	din attan?
51	Arboga-å	67	Arboga å
51	icke som andra	67	icke såsom andra
51	lapppris-inlopp – ror i lä!	67	lapppris-inlopp. Ror i lä!
51	i lä! – stopp machin! för	67	i lä! – stopp machin, för
51	Säg till, att	67	Säg till att
51	tas in.	67	tas in!
		67	[styrmans replik inom citationstecken]
51	landspetsar närmast Arboga å	68	landspetsar, närmast Arboga å,
51	likt en grön matta, <i>tryckfel</i> 1838,		står: lik en en grön matta
52	”Hur långt	68	”Huru långt
52	staden?” – Sex	68	staden?” Sex
52	vara det; ty	68	vara det, ty
		68	[Basens replik inom citationstecken]
52	karls. – Godt!	68	karls. ”Godd!”
52	återtog basen, och	68	återtog basen och
52	är sju – vi äro	68	är sju: vi äro
52	sängar. – Orden	68	sängar.” Orden
52	familjefäder. – Om	68	familjefäder. Om
52	Kungsör, och skicka	68	Kungsör och skicka
		68	[Basens replik inom citationstecken]
52	liknöjdt. – Det går	69	liknöjdt. Det går
		69	hunnit svara. [Nytt stycke]
		69	så mycket talande. [Nytt stycke]
		69	[sopranens replik inom citationstecken]
52	verlden. – Den	69	verlden. Den

VARIANTER OCH KOMMENTARER

52	i land, och vid	69	i land och vid
52	gästgivaregården	69	gästgivaregården
52	jag hoppas, vi skola	69	jag hoppas vi skola
		69	[sopranens replik inom citationstecken]
52	till bron med vår	69	till bron, med vår
52	basen, och stoppade	69	basen och stoppade
		69	[sopranens replik inom citationstecken]
52	fjesk	69	fjäsk
52	baronerna	69	baronerne
		70	[sopranens, ej kaptenens, repliker inom citationstecken]
52	far i land – och	70	far i land, och
53	till kaptenen, och	70	till kaptenen och
53	om hakan, och såg	70	om hakan och såg
53	stränderna mellan hvilka	70	stränderna, mellan hvilka
53	Ångarne i en omätlig	70	Ångarne, i en omätlig
53	nordvest ut lågo	70	nordvest ut, lågo
53	liksom de små	70	likasom de små
53	knutarna	70	knutarne
53	sig sjelf; den karlen	70	sig sjelf. Den karlen
	står i Skriften, <i>tryckfel</i> 1838, står: står i skriften		
53	Kammarkollegiet, eller Krigs-	70	Kammarkollegiet eller Krigs –
53	Sörmland – ja i hela riket!	70	Sörmland; ja, i hela riket.
53	allt sitt lif, emellan	71	allt sitt lif mellan
53	se efter! – det måtte	71	se efter. Det måtte
53	Westgöte, <i>tryckfel</i> 1838, står: Vestgöte		
53	Westgöte	71	vestgöte
53	nation till folk.	71	nation till folk!
53	ångbåt. – Kom hit – kom	71	ångbåt. Kom hit! kom
53	öfver däcked, och	71	öfver däcked och
54	häri från! jag skall	72	häri från: jag skall
54	hastigt, och skaffa	72	hastigt och skaffa
54	bärare innan	72	bärare, innan
54	ta bort	72	taga bort
54	ensamna	72	ensamne
54	att han utan att	72	att han, utan att
54	veta deraf kysste	72	veta deraf, kysste
54	bort som hon sagt	72	bort, som hon sagt
54	lilla brickan – jag skall	73	lilla brickan; jag skall
54	uppföre trappan	73	uppför trappan
		73	[carolina?] (...) ”Jag.”
			[Saras nästa replik inom citationstecken]
55	svarade sergeanten, och tömde	73	svarade sergeanten och tömde

VARIANTER OCH KOMMENTARER

55	den förste som hoppade	73	den förste, som hoppade
55	ner till ångbåten	74	ned till ångbåten
55	minuter; men	74	minuter: men
55	smakfulla, mörka	74	smakfulla mörka
55	åt karlarne hvartåt	74	åt karlarne, hvartåt
55	söta fru!	74	söta fru,
		74 f	[varannan replik inom citationstecken]
55	gästgifvargården; ty här	75	gästgifvargården, ty här
55	inföll Sara;	75	inföll Sara,
56	Arboga-gatorna, och kom	75	Arbogagatorna och kom
56	flere rum	75	flera rum
56	baron ***	75	baron **
56	sade värden, och såg	76	sade värden och såg
56	lokaler nog; men	76	lokaler nog; men
56	beslutsamt, och gick	76	beslutsamt och gick
56	rymligt, och vackert	76	rymligt och vackert
56	Arboga förut, och vet	76	Arboga förut och vet
56	bifall, och vände	76	bifall och vände
56	färg – men hvilken	77	färg; men hvilken
57	dit, och njöto	77	dit och njöto
57	ej bättre för de	77	ej bättre, för de
57	gaf tillkänna hvad	77	gaf tillkänna, hvad
57	dernere	77	der nere
57	som dig; men man	77	som dig; men man
57	hoppas jag att du	78	hoppas jag, att du
57	vänlig åtbörd, och	78	vänlig åtbörd och
57	Hade du, som jag	78	Hade du, såsom jag
57	arbetsverkstad, och om	78	arbetsverkstad och om
57	ingenting; och jag	78	ingenting; och jag
58	Albert – fortfor hon	79	”Albert!” – fortfor hon
58	likväl hemkom, och	79	likväl hemkom och
58	kl. 4	79	klockan fyra
58	bästa Albert – ty du	79	bästa Albert; ty du
58	med dig när du går	79	med dig, när du går
58	kommer in – och säg åt	79	kommer in: och säg åt
58	jungfrun der nere	79	jungfrun dernere
58	god natt, Albert!	79	god natt, Albert,
58	kl. precist 6	80	klockan precist sex
58	Derinnifrån	80	Derinifrån
58	helsingland!*)	80	helsingland*)!
59	för att se hur Sara	80	för att se huru Sara
59	God natt! sade hon	81	[Alberts tankereplik inom citationstecken]
59	det är sant, men hennes	81	det är sant; men hennes
59	det märkte jag, ljuft	81	det märkte jag: ljuft

VARIANTER OCH KOMMENTARER

59	förklaras som man behagar	81	förklaras, som man behagar
59	fullkomlig likgiltighet, eller	81	fullkomlig likgiltighet eller
59	Vi se hvarann	81	[Den citerade repliken inom citationstecken]
59	i qväll? – förut hade	81	i qväll? Förut hade
59	hvilketdera jag ville.	81	hvilketdera jag ville?
59	pröfva henne. Jag går upp	81	pröfva henne: jag går upp
59	”aldeles ingenting” om han	82	”aldeles ingenting”, om han
60	vid sin toilett?	82	vid sin toilette?
60	njuta samma ynnest.	82	njuta samma ynnest!
60	drog af sig stöflarne;	82	drog af sig stöflorna;
60	rocken – och – efter han	82	rocken, och, efter han
60	om stolar – uppsökte han	82	om stolar, uppsökte han
60	en sådan, och fann	82	en sådan och fann
60	ofantligt ryggstöd – en af	82	ofantligt ryggstöd: en af
60	och blundade för att	83	och blundade, för att
60	förnyade sig ständigt; men	83	förnyade sig ständigt, men
60	då de blefvo <i>du</i> – så	83	då de blefvo <i>du</i> ; så
60	med cigarren – så	83	med cigarren; så
60	&c. &c. &c.	83	etc. etc. etc.
60	Dumma sergeant!	83	[Alberts repliker inom citationstecken]
60	stirrade upp mot	83	stirrade upp emot
60	taklisten – hatar mig?	83	taklisten: ”hatar mig?
60	dem som drömma!	83	dem som drömma,
60	kallt; glänsande, men stelt	83	kallt; glänsande, men stelt
61	eller ens Last? – Men	84	eller ens Last? Men
61	blott tjugofem år?	84	blott tjugufem år?
61	Ack (fortsatte han) om jag	84	Ack, fortsatte han, om jag
61	fick somna! i morgon	84	fick somna! I morgon
61	blir det bra. – Oaktadt	84	blir det bra.” Oaktadt
61	ut genom fönstret, och upp	84	ut genom fönstret och upp
61	blifvit klarare, och började	84	blifvit klarare och började
61	på rutan för att få bort	84	på rutan, för att få bort
61	började han monologisera	84	[Berättarpartiet ej inom citationstecken]
61	ett mellanting den också	84	ett mellanting, den också
61	mellan inne och ute	84	emellan inne och ute
61	ute – underbart	84	ute: underbart
61	nog – ty sjelf synes	84	nog; ty sjelf synes
61	så bestämdt mellan den	84	så bestämdt emellan den
61	menniskoverlden Inne, och	84	menniskoverlden Inne och
61	och det omätligt stora, <i>tryckfel</i> 1838, står: och det omätligt stora		
61	mycket hög i värde – ja	85	mycket hög i värde; ja
61	ja just som jag	85	ja, just som jag
61	jag, par exemple, jag sjelf!	85	jag par exemple jag sjelf!

VARIANTER OCH KOMMENTARER

61	Ack jag ville så	85	Ack, jag ville så
61	namn i rutan – jag har	85	namn i rutan: jag har
61	hon påstod att dermed	85	hon påstod, att dermed
61	ansträngning – med ett ord	85	ansträngning: med ett ord
61	i sin stol, och lade	85	i sin stol och lade
61	slogo utan hetta – helt	85	slogo utan hetta: helt
61	i låset utanför	86	i låset utanföre
61–	gick upp, och in	86	gick upp och in
		86	[Annettes repliker inom citationstecken]
62	sade hon talför	86	sade hon, talför
62	jag vet att annars	86	jag vet, att annars
62	på sängen – men	86	på sängen: men
62	Gud vet hur	86	Gud vet huru
62	half sju – de myckna	86	half sju; de myckna
62	stöflarne	86	stöflorna
62	ett tyst god morgon!	87	ett tyst god morgon
62	bli varse	87	blifva varse
62	han tog, och det	87	han tog och det
62	bästa Sara	87	[Alberts replik inom citationstecken]
62	de falska titlar folket	87	de falska titlar, folket
62	tagit sig för	87	tagit sig före
62	jag ville icke	87	<i>tryckfel</i> 1839, står: jag il- icke
62	jag skall gå	88	[Alberts replik inom citationstecken]
62–	skall gå ner	88	skall gå ned
63	och se efter att	88	och se efter, att
63	den bands, <i>tryckfel</i> 1838, står: den bandts		
63	”Men, tänkte Albert åter, här	88	”Men,” tänkte Albert åter, ”här
63	öfver axeln mellan	88	öfver axeln emellan
63	Det är bättre att	88	Det är bättre, att
63	så nära sig – nästan	88	så nära sig: nästan
63	i knäet på sig – sådant	88	i knäet på sig. Sådant
63	roar mig, men hon	88	roar mig; men hon
63	hårflatan	89	hårflätan
63	Nu riktigt god	89 f	[Saras repliker inom citationstecken]
63	sade hon; vi hafva	89	sade hon. ”Vi hafva
63	icke änn	89	icke ännu
63	helsat på hvarann; jag	89	helsat på hvarann? jag
64	under resan, och liqviderar	90	under resan och liqviderar
64	7 R:dr	90	7 Rdr
64	städerna Arboga och Örebro	90	städerna Arboga och Örebro
64	11 R:dr	90	11 Rdr
64	Se här. Jag tror icke	90	Se här: jag tror icke

VARIANTER OCH KOMMENTARER

64	är van, och kan	90	är van och kan
64	skjuts dit – har jag haft	90	skjuts dit: har jag haft
64	sådander pratmakare	91	sådan der pratmakare
64	lika förlägen då som nu	91	lika förlägen då, som nu
64	sådander tacksamhet	91	sådan der tacksamhet
64	Tacksamhet – – Albert	91	Tacksamhet – Albert
64–	härvid) – det fins	91	härvid) det fins
65	afbörda – ljuf	91	afbörda: ljuf
65	då – och att stå	91	då, och att stå
65	till någon, är ljuft	91	till någon är ljuft
65	då: men skjutspengar	91	då. Men skjutspengar
65	och för hyra och slarf	91	och för hyra, och slarf
65	Nå ja	91	Nåja
65	till godo och ta emot	91	till godo och taga emot
65	och tacka; gråta och tacka	91	och tacka: gråta och tacka
65	var en karl. – – Ack	91	var en karl – Ack
65	långa mörka ögonhår	92	långa, mörka ögonhår
65	noggrannt, liksom	92	noggrannt, likasom
65	fangna ur krämarhand	92	fångna ur krämarhand
65	du har räknat	92	[Alberts replik inom citationstecken]
65	den seger han vann	92	den seger, han vann
65	”det viste	92	[Saras replik ej inom citationstecken]
65	gjordt.” – Härmed	92	gjordt. Härmed
65	långa fleta	92	långa fläta
65	ringlade den nätt	92	ring-lade den nätt
65	hatten på, och nalkades	92	hatten på och nalkades
65	ned på gården, och tillsade	92	ned på gården och tillsade
65	ses, yttrade värden, men	92	ses,” yttrade värden, ”men
65	– Ser	93	[Värdens repliker inom citationstecken]
65	nämnd	93	nämnd
66	Ja herr värd	93	Ja, herr värd
66	det också.	93	det också?
66	resa anständigt	93	reser anständigt
66	och betala	93	och betalar
66	bli nöjda	93	bli nöjdt
66	med hästarne	93	med hästarna
66	herr gästgifvare?	93	herr gästgifvare.
66	Nå, kanske	93	Nå kanske
66	Nej det behöfs	93	Nej, det behöfs
66	får bjuda – så här	93	får bjuda! så här
66	skadar det icke – säg	93	skadar det icke. Säg
66	så här tidigt –	94	så här tidigt.
66	är ifrån Westergötland!	94	är ifrån Vestergötland?

VARIANTER OCH KOMMENTARER

66	gift ifrån Westergötland	94	gift ifrån Vestergötland
66	ståtlig karl! – och jag	94	ståtlig karl! och jag
66	underofficerare	94	underofficer
66	hufvudet, och yttrade	94	hufvudet och yttrade
66	mornarne	85	mornarne
67	Åh då	95	[Saras replik inom citationstecken]
67	se nu – se nu	95	se nu, se nu
67	gatstenarna	95	gatstenarne
67	bakföre, och reste	95	bakföre och reste
67	Hut lymmel	95	Hut, lymmel [Alberts replik inom citationstecken]
67	hastig fart utan	95	hastig fart, utan
67	alltsedan porten	95	allt sedan porten
67	En half timme	95	En halftimme
67	Sara sade en gång, <i>tryckfel</i> 1838, där stycke		meningen saknar indrag för nytt
67	det dammar	96	[Saras repliker inom citationstecken]
67	dammar! – Denna	96	dammar!” Denna
67	ovederlägglig, och	96	ovederlägglig och
67	tar af mig hatten.	96	tar af mig hatten?
67	Åh jo	96	Åjo
67	efterstolen; der skulle	96	efterstolen: der skulle
68	genast tvättas, och	96	genast tvättas: och
68	silkesschalett	97	silkes-schalett
68	genast stanna, och vi	97	genast stanna och vi
68	inunder, och kommer	97	inunder och kommer
68	saktade hästarne, och	97	saktade hästarne och
68	tillbaks	97	tillbakas
68	ställning Arbogasofvaren	97	ställning, Arbogasofvaren
		97–	[Alberts repliker inom citationstecken]
68	en smula – hästarne	97	en smula: hästarne
68	kört raskt – och	98	kört raskt: och
68	omkring åkdonet, och	98	omkring åkdonet och
68	handen, för att	98	handen för att
68	släppte hennes hand, och	98	släppte hennes hand och
69	genom gatorna –	98	genom gatorna.
69	Frötuna – Dalsons	99	Frötuna: Dalsons
69	förr – nu	99	förr, nu
69	gref Hermansons	99	grefve Hermanssons
69	I Westergötland	99	I Vestergötland
69	så långt att de hålla	99	så långt, att de hålla
69	vid hästarne, och småtalade	99	vid hästarne och småtalade

VARIANTER OCH KOMMENTARER

69	syntes honom omöjligt att	99	syntes honom omöjligt, att
69	ask, och i stället	100	ask och i stället
70	Wenersborg	100	Venersborg
70	Det förstås att jag	100	Det förstås, att jag
70	på återfarten; och	100	på återfarten, och
70	det gjorde jag, för att	100	det gjorde jag för att
70	få se, Albert – jag	100	få se, Albert, jag
70	Varodells	100	Varodells
70	Stockholm efter	100	Stockholm, efter
70	hennes lista, och fann	101	hennes lista och fann
70	Du sysselsatte	101	[Alberts repliker inom citationstecken]
70	veta hur mycket	101	veta huru mycket
70	före afresan; det	101	före afresan: det
70	roligt; jag tänkte	101	roligt: jag tänkte
70	Albert. – Nu hade	101	Albert. Nu hade
70	pustat tillräckligt; och	101	pustat tillräckligt, och
70	upp fort, och ned	101	upp fort och ned
70	skuttade lydig, <i>tryckfel</i> 1838, en typ skadad så att första ordet ser ut som ”skultade”		
70	slafvisk (såsom	101	slafvisk, såsom
70	ofta äro) ur	101	ofta äro, ur
70	grimskaften här, och	101	grimskaften här och
70	i den, och kör	102	i den och kör
71	midtöfver	102	midt öfver
71	prompt	102	prompt
71	of’sèrns	102	of’sérns
71	körde nu, och blef	102	körde nu och blef
71	och körde ”så det	102	och körde, ”så det
71	fan” enligt	102	fan”, enligt
71	fyrkantiga rena gården	102	fyrkantiga, rena gården
71	emellan sig, och trädgården	102	emellan sig och trädgården
71	i fonden; samt	102	i fonden, samt
71	man upp; den nya	102	man upp: den nya
71	venster (söder), och	103	venster, söder, och
71	Hvad jag tycker	104–	[Saras repliker inom citationstecken]
71	röst (hon tyckte	104	röst; hon tyckte
71	ledsamt, att på	104	ledsamt att på
71	samqväm).	104	samqväm.
71	skugga mot solen	104	skugga emot solen
72	underligt, liksom	105	underligt, likasom
72	Jag? – jag drömde	105	Jag? jag drömde
72	liksom sammanknäppta	105	likasom sammanknäppta
72	jag för min	105	jag, för min
72	del drömde	105	del, drömde

VARIANTER OCH KOMMENTARER

72	aldrig tro	105	allrig tro
72	eget vis – och det	105	eget vis, och det
72	ock det bästa	105	också det bästa
72	på sjön, Albert.	106	på sjön, Albert!
72	Nej jag drömde	106	Nej, jag drömde
72	likamycket, Albert!	106	lika mycket, Albert!
73	liksom träffad	106	likasom träffad
73	officer; jag hoppades	106	officer: jag hoppades
73	Hon talar ur sin dröm	107	[Alberts tankereplik ej inom citationstecken]
73	han vill ha människorna	107	han vill hafva människorna
73	tillbaka, och försökte	107	tillbaka och försökte
73	småpjoilig	107	småpjoillrig
73	Zakrisons	107	Zakrissons
73	likadant öfverallt	108	likadant öfver allt
73	ömse sidor; det kan	108	ömse sidor: det kan
73	så stygg mot	108	så stygg emot
73	Gud vet	108	Gud vete
73	min mor stackare	108	min mor, stackare
74	som det är – vi hafva icke	108	som det är, vi hafva icke
74	dit änn	108	dit än
74	bästa vis; det förstås	108	bästa vis, det förstås
74	ditinn; det är	108	ditin, det är
74	onödigt. – Hvad	108	onödigt. Hvad
74	himmelens här, och	108	himmelens här; och
74	icke har emot, det	109	icke har emot det
74	Hvad dig belangar	109	Hvad dig anbelangar
74	qvinna (ehuruväl	109	qvinna; ehuruväl
74	ett år eller par äldre	109	ett år, eller par, äldre
74	beräknad).	109	beräknad.
74	vet mera; fast	109	vet mera: fast
74	eller föreskrifva – det har	109	eller föreskrifva: det har
74	erfarit – hvad som	109	erfarit: hvad som
74	som gift. – Gud	109	som gift. Gud
74	vet väl bäst	109 f	vet vüle bäst
74	bäst huru han	110	bäst, huru han
74	vill ha	110	vill hafva
74	människorna, men jag	110	människorna; men jag
75	icke påminna mig, och	110	icke påminna mig; och
75	Westgötakanten	110	Vestgötakanten
75	till uniform, och har	111	till uniform och har
75	Ty, att lära sig	111	Ty att lära sig
75	dess mindre	111	dessmindre
76	du som kanske skyr	112	du, som kanske skyr
76	liksom jag ej	112	likasom jag ej
76	välvillig, när det	112	välvillig när det

VARIANTER OCH KOMMENTARER

76	bär åt – och det	112	bär åt: och det
76	finnas flera	112	finnas flere
		112–	[Saras repliker inom citationstecken]
76	Dock, hvarföre icke	112	Dock hvarföre icke
76	gråblå färg, och	112	gråblå färg och
76	Ack Albert, du	113	Ack, Albert! du
76	den kala sandiga	113	den kala, sandiga
76	kusten mellan	113	kusten emellan
76	blir ängslig när	113	blir ängslig, när
		113	[Saras repliker inom citationstecken]
76	Nå det kan	113	Nå, det kan
76	från Lidköping	113	ifrån Lidköping
77	Hvad? är hon	113	Hvad, är hon
77	tänkte Albert; nå	113	tänkte Albert, nå
77	hvad ryser	113	[Alberts replik ej inom citationstecken]
77	bondkärra, och hafva	113	bondkärra och hafva
77	pojkarne – fast	114	pojkarne: fast
77	stora förluster! – men	114	stora förluster, men
77	i Lidköping som ovuliga	114	i Lidköping, som ovuliga
77	får jag se, hur	114	får jag se huru
77	kanhända; och det	114	kanhända, och det
77	som du sagt	114	såsom du sagt
77	skall få . . först och	114	skall få, först och
77	andel i skjutsen.	114	andel i skjutsen –
77	nöjd. – Nånä	115	nöjd. Nånä
77	skiljas vi – redan der	115	skiljas vi . . redan der
77	och tala; kanske	115	och tala: kanske
78	ruska vid vägen: den	115	ruska vid vägen; den
78	gubben, och drog	115	gubben och drog
78	fnysa, och sätta	115	fnysa och sätta
78	ned åt sidan; Sara	116	ned åt sidan: Sara
78	mer och högre	116	mera och högre
78	högre än	116	högre, än
78	alla händelser, och	116	alla händelser; och
78	för honom, att tala	116	för honom att tala
78	hur ofta hatten	116	huru ofta hatten
78	kommo änn längre	116	kommo än längre
78	torsdagen	116	thorsdagen
78	Mälaren, och de öfriga	116	Mälaren och de öfriga
78	så mycken rörelse; och	117	så mycken rörelse, och
79	Wenern	117	Venern
79	som ren innan	117	som, redan innan
79	uppmärksamhet, och drager	117	uppmärksamhet och drager

VARIANTER OCH KOMMENTARER

79	mer intagande	118	mera intagande
79	från förträffliga	118	ifrån förträffliga
79	infletade	118	inflätade
79	likväl på, om man	118	likväl på om man
79	milda inbjudande	118	milda, inbjudande
79	Juli-afton	118	juliafton
79	Marieholms-bron	118	Marieholmsbron
79	Wenern	118	Venern
79	Albert, att medan	118	Albert, att, medan
79	tystare; icke just	118	tystare, icke just
80	mera högstäm;d; och	118	mera högstäm;d, och
80	på den, och besågo	119	på den och besågo
80	Wenerns	119	Venerns
80	aftonklara vattrade	119	aftonklara, vattrade
80	hur sjön sammanflöt	119	huru sjön sammanflöt
80	allt som ett	119	allt såsom ett
80	vår stad – och ifrån	119	vår stad, och ifrån
80	Wennern	119	Venern
80	under armen, och gick	119	under armen och gick
80	flere grupper	120	flera grupper
80	Wenern	120	Venern
80	du trött?" – Hon svarade	120	du trött?" Hon svarade
80	hans ord, men han	120	hans ord; men han
80	ögonkast, och märkte	120	ögonkast och märkte
80	märkte att hon	120	märkte, att hon
81	Tänk likväl	120–	[Alberts repliker inom citationstecken]
81	varit utan efter de	120	varit utan, efter de
81	väl sämre – slogos	121	väl sämre! slogos
81	att tacka för att jag	121	att tacka för, att jag
81	så pass folk, som jag	121	så pass folk som jag
81	ingen; – minst dig	121	ingen; minst dig
81	Albert teg – han klappade	122	Albert teg: han klappade
81	Ack! du tycker	122	Ack, du tycker
81	det tycks, som	122	det tyckes, som
81	dem . . Vi kunde	122	dem – – Vi kunde
81	öfvergifna –	122	öfvergifna.
82	menniskor – inföll	122	menniskor, – inföll
82	Men – om föräldrarne	122	Men om föräldrarne
82	derefter både emot	122	derefter, både emot
82	skapat dem, eller ock	122	skapat dem; eller ock
82	och kropp – och	123	och kropp: och
82	som oftast att de	123	som oftast, att de
82	detta ord, så fort	123	detta ord; så fort
83	muntra sig lyfte han	124	muntra sig, lyfte han
83	dem varmt, och såg	124	dem varmt och såg

VARIANTER OCH KOMMENTARER

83	det tycktes som hon	124	det tycktes, som hon
83	fästes underbart	124	fästades underbart
83	icke poetisk. – Bilden	124	icke poetisk. Bilden
83	Nu – nu	124–	[Alberts repliker inom citationstecken]
83	Sara! – aftonen	124	Sara! aftonen
83	förkyla dig. – Han	124	förkyla dig”. Han
83	stego ut från	124	stego ut ifrån
83	derifrån . . . eller	125	derifrån . . . eller
83	Hon gick också	125	Hon gick ock så
83	ned gardinerna, och	125	ned gardinerna och
83	Icke – och	125	[Saras repliker inom citationstecken]
84	här skiljas, och du	125	här skiljas och du
84	duka här uppe	125	duka häruppe
84	i ordning. – Efter	126	i ordning. Efter
84	måltidens slut, dukades	126	måltidens slut dukades
84	kappsäckar, och började	127	kappsäckar och började
84	morgonbittida?	127	morgon bittida?
84	Jag vet icke hvart	127	[Saras repliker inom citationstecken]
84	Sollebrunnstrakten, <i>tryckfel</i> 1838, står: Sollebrunnstrakten (1839: Sollebrunnstrakten)		
84	<i>Hvarföre</i> – säger	128	<i>Hvarföre</i> säger
84	likaså väl	128	lika så väl
84	Westergötland	128	Vestergötland
84–	om sommaren, och kanske	128	om sommaren och kanske
85	Westgötadals	128	Vestgötadals
85	aldrig hyra, hvad man	129	aldrig hyra hvad man
85	i rummet; hade ånyo	129	i rummet, hade ånyo
85	gardinerna, och släckt	129	gardinerna och släckt
85	I dina Lidköpings-smårum	129	[Alberts repliker inom citationstecken]
85	der inne har du	129	derinne har du
85	i sina armar; hon såg	129	i sina armar, hon såg
85	hennes dröm? – den	129	hennes dröm – den
85	många gånger änn.	129	många gånger ännu.
85	i ordning så som	130	i ordning, så som
85	matinrättning fins	130	matinrättning finnes
85	i granskandet	130	i granskandet
85	att få; äfven tvätt	130	att få, äfven tvätt
85	skråna vore. – Men	130	skråna vore. Men
85	någon gång upp?	130	någon gång upp?
85	husväsande (blott	130	husväsande – blott
85	i fall du frågar	130	ifall du frågar
85	hur du vill	130	huru du vill

VARIANTER OCH KOMMENTARER

85	du vill) – och	130	du vill – och
86	ja likamycket	130	ja, lika mycket
86	för, Sara; det är	130	för, Sara, det är
86	öfver ändå, att hafva	130	öfver ändå att hafva
86	Efter det så är	131	[Saras repliker inom citationstecken]
86	håller af mig, och jag	131	håller af mig och jag
86	mycket, det, Albert	131	mycket det, Albert
86	mycket möjligt att min	131	mycket möjligt, att min
86	ganska bra – dock	131	ganska bra; dock
86	dig orätt, andra stunden	132	dig orätt; andra stunden
86	jag finna att jag	132	jag finna, att jag
87	”sväljde,”	132	”sväljde”,
87	kalla det; så skulle	132	kalla det, så skulle
87	Loka – sådant	132	Loka: sådant
87	illa ställdt.	132	illa ställdt.
87	ställdt. – Så en	132	ställdt. Så en
87	äfven vill, att du	132	äfven vill att du
87	aldrig ha hjerta	132	aldrig hafva hjerta
87	ja det har ingen gräns	133	ja, det har ingen gräns
87	Och hur ginge	133	Och huru ginge
87	Du skulle – om	133	Du skulle, om
87	så god, som den	133	så god som den
87	kan finna – söka trösta	133	kan finna, söka trösta
87	ord; men hur	133	ord; men huru
87	änn du dermed	133	än du dermed
87	för en. – Jag har	133	för en. Jag har
87	outhärdelig	133	outhärdlig
87	och har ett <i>namn</i>	133	och har ett namn
88	jo man går ut	134	jo, man går ut
88	förargad, och spottar	134	förargad och spottar
88	blott att kärleken	134	blott, att kärleken
88	nog ta slut	134	nog taga slut
88	följer, emot hvarann	134	följer emot hvarann
88	allra angelägnaste att vi	135	allra angelägnaste, att vi
88	alltid till Gud, huru	135	alltid till Gud huru
88	kalla prof, men jag	135	kalla prof; men jag
88	tåligt utstå, och är	135	tåligt utstå och är
88	undvikliga, och böra	135	undvikliga och böra
89	deraf att de blifvit	135	deraf, att de blifvit
89	i denna sak som i alla	136	i denna sak, som i alla
89	andra söka hvad	136	andra, söka hvad
89	par exemple som brukas	136	par exemple, som brukas
89	yttrade hon knappt	136	yttrade hon, knappt
89	hörbart men med	136	hörbart, men med
89	till sådant som de	136	till sådant, som de

VARIANTER OCH KOMMENTARER

89	tjena till, ty det	136	tjena till; ty det
89	min store Gud!	136	min store Gud?
89	hvarann, och ljuga	136	hvarann och ljuga
89	ett tycke för hvarann	136	ett tycke för hvarandra
89	icke hafva; icke gör	136	icke hafva, icke gör
89	plåga och lögn; hvad	137	plåga och lögn, hvad
89	värddt, att till vinnande	137	värddt att till vinnande
89	bruka annat än det	137	bruka annat, än det
89	öfver kritan: utan jag	137	öfver kritan; utan jag
89	saltkorn i ugnen när	137	saltkorn i ugnen, när
89	tandverk	137	tandverk
89	lefva väl, men det	137	lefva väl; men det
90	sitt rätta ställe.	138	sitt rätta ställe!
90	Det vet jag bäst!	138	Det vet jag bäst.
90	flicka – när gjorde	138	flicka, när gjorde
90	Albert, tänker icke du	138	Albert; tänker icke du
90	Gud vet huru gerna	138	Gud vet, huru gerna
90	i sitt knä, och mindes	139	i sitt knä och mindes
90	henne, och hon tycktes	139	henne? och hon tycktes
90	förnuft sänkt i doftet	139	förnuft, sänkt i doftet
91	älskvärdhet.”, <i>tryckfel</i> 1838, står	älskvärdhet”	
91	sitt bröst, och svarade	140	sitt bröst och svarade
91	kan bli ful	140	kan blifva ful
91	ej nånsin bli ful	140	ej någonsin bli ful
91	syns mig omöjligt!	140	syns mig omöjligt –
91	aldrig bli fula	140	aldrig blifva fula
91	att plågorna tära –	140	att plågorna tära.
91	Gudskelof du är icke	140	Gudskelof, du är icke
91	styr för sitt: jag skall	140	styr för sitt. Jag skall
91	liksom du icke	140	likasom du icke
91	kärlek gemensam. – Men tänk	140	kärlek gemensam. Men tänk
92	blir ditt, liksom	141	blir ditt, likasom
92	oförryckt, och oförstörd	141	oförryckt och oförstörd
92	på samma villkor	141	på samma villkor
92	dagliga trassel folk	142	dagliga trassel, folk
92	med den, liksom	142	med den, likasom
92	liksom med annat	142	likasom med annat
92	emellan två – den bör	142	emellan två, den bör
92	den bör aldrig	142	den bör allrig
92	eller hushållning och	142	eller hushållning, och
92	får jag säga, emedan	142	får jag säga; emedan
92	kan hända, ty intet	142	kan hända; ty intet
92	långtifrån smärtsam	143	långt ifrån smärtsam
93	Albert – så skall jag	143	Albert, så skall jag
93	Men lefvande Gud	143	Men, lefvande Gud
93	detta vägen – man kan	143	detta vägen? man kan

VARIANTER OCH KOMMENTARER

93	glömma hvarann –	143	glömma hvarann?
93	nöta sig mot hvarann	143	nöta sig emot hvarandra
93	aflägsna kroppar, tycker jag	144	aflägsna kroppar tycker jag
93	Men . .	144	Men . . .
93	Sara! du skulle stå	144	Sara, du skulle stå
93	Glömma? – När likgiltighet	144	Glömma? När likgiltighet
93	kommer mellan människor	144	kommer emellan människor
93	icke det som gör afstånd	144	icke det, som gör afstånd
93	afstånd mellan själar	144	afstånd emellan själar
94	slutar mellan några	144	slutar emellan några
94	kan komma – men åtminstone	144	kan komma: men åtminstone
94	dina smårum, och der	145	dina smårum och der
94	skulle du bli sjuk	145	skulle du blifva sjuk
94	i dina rum, och sitter	145	i dina rum och sitter
94	Skulle – –	145	Skulle – – –
94	Gud! – hvad menar	146	Gud! hvad menar
94	nära döden – då ville	146	nära döden, då ville
94	verlden!	146	verlden
94	Historien och Geografien	147	Historien och geografien
95	Westergötlands geografi	147	Vestergötlands geografi
95	Wenerstranden	147	Venerstranden
95	Nu beror det på	147–	[Alberts repliker inom citationstecken]
95	till Vettern	148	till Vettern
95	nedåt Enebacken	148	ned åt Enebacken
95	ställen i Westergötland	148	ställen i Vestergötland
95	märkte genast att de	149	märkte genast, att de
95	och Råbäck skulle	149	och Råbäck, skulle
96	lemnande Kullen till höger: <i>tryckfel</i> 1838, står lemnande kullen till höger		
96	fruntimmerskläder. – Stackars	149	fruntimmerskläder. Stackars
96	oskyldiga flicka, tillade	149	oskyldiga flicka!” tillade
96	liksom en hastig	149	likasom en hastig
96	inblandning från	149–	inblandning ifrån
96	kan du mer	150	kan du mera
96	dina tankar; till och	150	dina tankar: till och
96	tror, Albert: det skyddar	151	tror, Albert. Det skyddar
96	mot kölden ute	151	emot kölden ute
97	med mörker; eller om	151	med mörker, eller om
97	ger ljus, utan att låta	151	ger ljus utan att låta
97	betyder mera än mången	151	betyder mera, än mången
97	Flit! – en stor flit	151	Flit! en stor flit
97	i mina öron? – Förtjena	151	i mina öron? Förtjena
97	arbeta, och dermed hjälpa	151	arbeta och dermed hjälpa
97	du Sara, har lärt mig	151	du, Sara, har lärt mig
97	tag då vid der, och håll	152	tag då vid der och håll
97	Wettlösa	152	Wettlösa

VARIANTER OCH KOMMENTARER

97	åt venster – förlåt	152	åt venster: förlåt
97	Wättlösa	152	Vättlösa
97	hela Wenern	152	hela Venern
97	Wenern är en fé	152	Venern är en fé
97	hvem vet om hon	152	hvem vet, om hon
97	kommer på en, och tar	152	kommer på en och tar
98	de fleste resande	153	de flesta resande
98	om naturen; nemligen	153	om naturen, nemligen
98	Mätte därför	153	Mätte därför
98	få parvagn, kom för	153	få parvagn kom för
98	Bästa Albert	153	[Saras repliker inom citationstecken]
98	stiga af här – detta är	153	stiga af här, detta är
98	barndomshem – jag skulle	153	barndomshem: jag skulle
98	Icke: det ser illa	154	Icke! det ser illa
98	mitt hus; jag vill	154	mitt hus: jag vill
98	se hur det är	154	se huru det är
98	så mot mig	154	så emot mig
99	de rum du ämnar hyra	154	de rum, du ämnar hyra
99	i världen – kör rakt	155	i världen: kör rakt
99	mina saker – du känner	155	mina saker: du känner
99	åtskills?	155	åtskils?
99	på alla – men jag	155	på alla: men jag
99	skall försöka!	155	skall försöka.
99	Hvad som <i>icke</i> är	155	Hvad som icke är
99	icke blek. Du	155	icke blek! Du
99	glad i uppsynen! Jag	155	glad i uppsynen. Jag
99	kors en så vacker	156	[Repliken inom dubbla citations- tecken. Det avslutande, citations- tecknet för Saras replik saknas dock.]
99	en karl.” – Han slog	156	en karl.” Han slog
99	foro af. – Sara Videbeck	156	foro af. Sara Videbeck
99	utmed ån; gatan	156	utmed ån: gatan
100	till hvarandra; Sara märkte	156	till hvarandra. Sara märkte
100	dessa voro, men	156	dessa voro; men
100	framåt vidare, och närmade	156	framåt vidare och närmade
100	mycket mer nu	156–	mycket mera nu
100	gående svartklädd? några af	157	gående svartklädd: några af
100	jemte andre bekanta	157	jemte andra bekanta
100	hennes mors! – derpå	157	hennes mors! derpå
100	Min mor! min mor!	157	Min mor? min mor!
100	orden: ”förledne	157	orden: ”förlidne
100	söndagsnatt.”	157	söndagsnatt”.
100	Hon såg att processionen	157	Hon såg, att processionen
100	blott bisättning kunde hon	157	blott bisättning, kunde hon

VARIANTER OCH KOMMENTARER

100	hon nedsänktes – det var	157	hon nedsänktes, det var
100	en nödvändighet!	157	en nödvändighet.
100	Förledne söndagsnatt?	158	Förlidne söndagsnatt?
100	Hvar var jag då?	158	[Saras tankereplikor inom citationstecken]
100	I torsdags reste	158	I thorsdags reste
101	onsdag! – Hvar voro	158	onsdag! Hvar voro
101	genast och öfverallt	158	genast och öfver allt
101	sjelfva Wenern	158	sjelfva Venern
101	Mariestads kyrka; men är	158	Mariestads kyrka, men är
101	kyrkogården – vid det	158	kyrkogården, vid det
101	dåligt utstyrde	159	dåligt utstyrda
101	insjunknenhet: – hafva de	159	insjunknenhet: ”hafva de
101	hemifrån? – nej! det	159	hemifrån? nej! det
101	våga sig ditinn.	159	våga sig ditin.
101	skymd sjelf kunde	159	skymd sjelf, kunde
102	viste att ingen dödlig	159	viste, att ingen dödlig
102	har jag lydt! – O	160	har jag lydt. O
102	O – hvarest du nu	160	O, hvarest du nu
102	skulle den derborta	160	skulle den der borta
102	7 på qvällen	161	sju på qvällen
102	klockan 8 fann han det	161	klockan åtta fann han det
102	invecklade art: men han	161	invecklade art; men han
102	vandt sig att	161	vant sig att
102	fann sig ensam!	161	fann sig ensam.
102	brännpunkt; han satt	161	brännpunkt: han satt
103	ovanliga resande gick hon	161	ovanliga resande, gick hon
103	så mycket vet jag! sade	162	så mycket vet jag, sade
103	”fördjefladt,”	162	”fördjefladt”,
103	icke skapad	162	icke skapt
103	att skollas!	162	att skollas.
103	lynne. – Hvad	162	lynne. Hvad
103	rör mig icke.”, <i>tryckfel</i> 1838, står rör mig icke”.		
103	dock fan gifven –	162	dock fan gifven.
103	är snart 9, och	162	är snart nio, och
103	intet bud! – bädda	162	intet bud! bädda
103	i rappet; jag	162	i rappet, jag
103	på gatan att se mig	162	på gatan, att se mig
103	mig om: men kommer	162	mig om; men kommer
103	konstig offser!	163	konstig offser!
103–	och raskt; hon var	163	och raskt: hon var
104	var ond, kuddar	163	var ond: kuddar
104	som han begärdt	163	som han begärt
104	sänkt mot bröstet	163	sänkt emot bröstet
104	”Nej	163	[Repliken saknar citationstecken]
104	Nej – men allt	163	Nej; men allt

VARIANTER OCH KOMMENTARER

104	på gatan för att	163	på gatan, för att
104	långsamt och liksom	163	långsamt och likasom
104	sidentäcke – dyrbart	163	sidentäcke, dyrbart
104	en torsdag igen	163	en thorsdag igen
104	steg slutligen framför en	164	steg slutligen fram för en
104	väggspegel, att ordna	164	väggspegel att ordna
104	lockade håret – hela den	164	lockade håret: hela den
105	afhemtat sakerna; och att	164	afhemtat sakerna, och att
105	Hvarifrån var budet?	165	[Alberts repliker inom citationstecken]
105	namnet så).	165	namnet så.)
105	kände riktigt igen	165	kände riktigt igen
105	sakerna, och buro	165	sakerna och buro
105	Död? – nej –	165	död? nej –
105	klockan 8 på morgonen	165	klockan åtta på morgonen
105	morgonen klockan 7	165	morgonen klockan sju
105	Beses klockan 8	165	Beses klockan åtta
105	klockan är 8 om	165	klockan är åtta om
105	störtade ut, och frågade	165	störtade ut och frågade
105	så mycket – nog borde han	166	så mycket? nog borde han
105	Videbeckskan-modren	166	Videbeckskan, modren
105	Videbeckskan-dottren	166	Videbeckskan, dottren
106	Strengnästycke	166	Strengnäs-tycke
106	elggräs doftade från	166	elggräs doftade ifrån
106	till mötes; snygg	166	till mötes: snygg
106	hur skulle han begynna?	167	huru skulle han begynna?
106	Jag har fått höra	167	[Alberts replik inom citationstecken]
106	ja – en trappa upp	167	ja, en trappa upp
106	trappa upp – om jag får	167	trappa upp, om jag får
106	gamla tjenarinnan: han ville	167	gamla tjenarinnan, han ville
106	Tjugu R:dr R:gs	167	Tjugu riksdaler riksgälds
106	Kalla, dystra	167	[Alberts replik ej inom citationstecken]
106	Han flög upp för	167	Han flög uppför
106	så god och sitt ner	167	så god och sitt ned
106	sitt ner, och bese	167	sitt ned och bese
106	emellertid”, tryckfel 1838, står emellertid”,		
106	här och göra? – Hvilka	167	här och göra? Hvilka
106	treffliga, himmelskt	167	treffliga! himmelskt
106	gardiner uppsatta!	167	gardiner uppsatta.
106	Se – hvilka speglar	167	Se, hvilka speglar
106	Ack den som här	168	Ack, den som här
106	gode Gud! – –	168	gode Gud! –
107	hans häpnad; en bred	168	hans häpnad: en bred

VARIANTER OCH KOMMENTARER

107	lenonskrage	168	lenons-krage
107	Jag har sorg	168	[Saras replik inom citationstecken]
107	jag är glad – du	168	jag är glad, du
107	du lefver!	168	du lefver?
107	du ler!	168	du ler?
107	– utropade han	168	utropade han
107	blåhvitt, som alltid	168	blåhvitt, såsom alltid
107	svarade intet; blott såg	168	svarade intet: blott såg

Hvarför reser du?

1838		1850	
111	vettenskapliga afsigter	46a	<i>vettenskapliga</i> afsigter
111	men nog af	46b	men nogaf
111	herr Hugo hvarföre jag reser	46b	herr Hugo hvarför jag reser
111	Reser man åter för att	47a	Reser man, åter, för att
112	icke mer något egentligen	47b	icke mera något egentligen
112	man kan begära – <i>tryckfel</i> 1838:		punkten efter meningen saknas.
112	ett urverk, det drar sig	47b	ett urverk: det drar sig
113	så har det änn	47b	så har det ännu
113	mera betydelse om deras	47b	mer betydelse om deras
113	deras yttre;	47b	deras yttre:
113	det tillgår öfverallt	47b	det tillgår över allt
113	det är sannt	47b	det är sant
113	financiell grund	47b	financiell grund
113	man antecknar åt sig	47b	man antecknar åt sig
113	Men hur går det	47b	Men huru går det
113	smakfullt, jag tviflar ej	47b	smakfullt: jag tviflar ej
113	hemma i sin stad eller i	47b	hemma i sin stad, eller i
113	<i>Begge</i> tillhöra landt-	47b	<i>Begge</i> tillhöra landt-
114	Hemligheten hvarför jag	48a	Hemligheten, hvarför jag
114	reser är i grunden	48a	reser, är i grunden
114	ändå icke nu	48a	ändock icke nu
114	i Skaldernes arbeten	48a	i skaldernes arbeten
114	<i>skiljbar ifrån sig sjelf</i>	48a	skiljbar ifrån sig sjelf
115	frågat mig; kanske är det	48a	frågat mig. Kanske är det
115	jag bekänner att jag	48b	jag bekänner, att jag
115	vill säga, hvarje lefvande	48b	vill säga: hvarje lefvande
115	stackars författare! de hafva	48b	stackars författare! De hafva
115	betydliga segrar, de hafva	48b	betydliga segrar: de hafva
115	likväl stå de der –	48b	likväl stå de der!

VARIANTER OCH KOMMENTARER

116	som lyckas riktigt	48b	som lyckas riktigt
117	all slags föda	49a	allt slags föda
117	om de till följe af	49b	om de, till följe af
117	om ens person se i spader	49b	om ens person, se i spader
117	sjelf ha roligt	49b	sjelf hafva roligt

2. Substantieller (betydelsebärande varianter, t.ex. i ordval)

Det går an

- 19 Titeln *Det går an*. 1839 års version har underrubriken "EN TAFLA UR LIFVET" och upphovsmannauppgiften "AF FÖRFATTAREN TILL TÖRNROSENS BOK". 1839 års version inleds med en orubricerad ingress om 7 sidor. Den börjar: "Man säger, att ett fint flor hänger framför Europas framtid" och slutar: "men icke att beröras."
- 21 *En Vecka*. Rubriken saknas 1839. – 1839 har kapitelrubrik FÖRSTA KAPITLET. och ett kapitel motto, "Ett intagande och märkvärdigt m e l l a n - t i n g ! Landtflicka icke, Bondflicka alls icke – men icke heller riktigt af bättre klass."
- 21 *TORSDAGS morgonen [...] lågo*. 1839: En skön torsdagsmorgon i julii månad strömmade mycket folk förbi Riddarholmskyrkan i Stockholm och skyndade utför backen emellan Kammarrätten och Statskontoret, för att i rättan tid hinna ned till Mälarstranden, der ångbåtarna lågo.
- 21 *Alla hastade de till*. 1839: Alla hastade till.
- 21 *köpt biljetter till salong, akterdäck och skans*. 1839: köpt biljetter till salong och akterdäck.
- 21 *derframme på fördäcket*. 1839: derframme på fördäcket och vid skansen.
- 22 *icke just små barn*. 1839: icke just af allra yngsta slaget.
- 22 *De der väl "uppfostrade"*. 1839: De der väl uppfostrade.
- 22 *och af hvad man låter bli*. 1839: och hvad man låter bli.
- 22 *den stackars personen [...] som blifvit skild*. 1839: det stackars fruntimret [...] som blifvit skildt.
- 22 *egde ibland det "bättre" folket*. 1839: egde ibland det bättre folket.
- 23 *dit han också rättvist hörde – och öfvergaf*. 1839: dit han också rättvisligen hörde, och han öfvergaf.
- 23 *silkesduk af fint ljusrödt, nära hvitt sidentyg*. 1839: silkesduk af fint ljusrödt, chairt, nära hvitt sidentyg.
- 24 *dit äfven fördäckspassagerare*. 1839: dit fördäckspassagerare.
- 24 *dock af ringaste borgarklass*. 1839: dock af ringaste borgarklassen.
- 25 *hördes ifrån det chaira hufvudet*. 1839: hördes ifrån det nätta hufvudet.
- 25 *att den vackra, raka nacken litet*. 1839: att hufvudet litet.
- 25 *böjdes framåt härvid*. 1839: böjdes framåt.
- 25 *då han förmodade hon skulle*. 1839: då han förmodade, att hon skulle.
- 25 *fingret, som hon sjelf ärnat den åt*. 1839: fingret, hvilket hon sjelf ärnat den åt.

- 26 *sade han till sig sjelf, då han varseblef.* 1839: sade han till sig, då han varseblef. (Jfr nedan, "Prosit junker!" sade han till sig sjelf: både 1838 och 1839.)
- 26 *anlagt huckle och ville vara okänd?* 1839: anlagt huckle och vill vara okänd?
- 26 *och det på ett däck!* 1839: och det på däck?
- 26 *Så gick han ett slag.* 1839: Så spatserade han ett slag.
- 26 *fram till skansen.* 1839: fram till aktern.
- 26 *en fint sprittande mine, var hennes svar.* 1839: en fint sprittande mine, som genast försvann, utgjorde hennes svar.
- 27 *och tummande de gentila halsdukspetsarne.* 1839: och fingrande de gentila halsdukspetsarne.
- 27 *att den blott hann ett stycke fram på däck.* 1839: att han blott hann ett stycke fram på däck.
- 27 *och såg den chaira.* 1839: och såg den obekanta.
- 27 *förtjente väl icke röras af jungfruns vackra fot.* 1839: förtjente väl icke att röras af jungfruns fot.
- 27 *Han var icke ensam i salongen, och talade.* 1839: Han var icke ensam i salongen; han talade.
- 27 *gick hon med brickan tillbaks och afsatte sina.* 1839: gick hon med brickan tillbaks och satte af sina.
 Till ordet knäckebröds-smörgåsar har 1839 med en asterisk fogats följande fotnot: "Det ovanliga fall, som här inträffade, att en skänkjungfru breder på en knäckebrödssmörgås, och, när hon sedan billigt påminnes om att göra det af franskt bröd, tar till ett helt sådant, utan att klyfva det, utgör ett talande bevis på beskedligheten hos restaurateurer och -tricer, att låta okunniga flickor långt bort ifrån landsorten äfven någon gång få försöka sig. Bildningens första steg är ofta svårt, och man får snäsor. Må då hvar och en bemanna sig och gå till väga med ett ädelt tålomod, såsom här!". – 1839 är noten förmodligen medveten felaktigt placerad. I 1850 års edition hör den till den mening nedan som slutar "ett helt franskt bröd". Om noten 1839 knutits till den senare meningen, skulle den meningen dock hamnat längst ned på en vänstersida och noten följaktligen på en högersida.
- 28 *och bred smöret på hvardera insidan.* 1839: och bred smör på hvardera insidan.
- 28 *Detta tyckte sergeanten icke alldeles illa om.* 1839: Detta tyckte sergeanten icke så alldeles illa om.
- 28 *herr kyrkoherden Sund-* 1839: herr kyrkoherden Su – –
- 28 *och kyrkoherden, ur stånd att kunna afgöra företrädet.* 1839: och kyrkoherden, ur stånd att afgöra företrädet.
- 29 *Sergeanten bugade sig, betalade vinet, och sprang.* 1839: Sergeanten bugade sig, betalade det requirerade och sprang. [Oegentligt 1838; jfr ovan, "portvin! eller porter! [– – –] befallde fram beggedera"].
- 29 *små röda trädhus, osymmetriskt hopgyttrade under kyrkan.* 1839: små röda trädhus, osymmetriskt hopade under kyrkan.
- 29 *rödrutigta gymnasii- och skolhuset till venster gör genom sin höjd.* 1839:

- rödrutiga gymnasii- och skolhuset gör genom sin höjd.
- 29 Till ordet "bron" har 1839 med en asterisk fogats följande fotnot: "Af detta ställe och några andra litet längre fram i manuskriptet, märker man, att händelsen tilldragit sig för några år [*sic*; eg. år] tillbaka. Ty nu sker landningen vid Strengnäs midt framför en reel gata, som förer gerad till torget, och vid en ståtlig landbrygga. Men för några år sedan är det ganska säkert, att man lade till något längre bort, just vid den trasiga bro, som här beskrifves, ofvanför hvilken genast backarne och Strengnäs-labyrinten möta den anlande."
- 29 *Passagerare, som titta upp ifrån landningsbryggan.* 1839 föregås meningen av rubriken ANDRA KAPITLET. och mottot "Här är icke tecken till förnämt: hvarken af den högadliga riddarhussorten, ej heller af det penning-adliga hos ett rikt och stolt borgerskap, ej heller af det ur-förnäma, som finnes hos den sjelfständiga delen af bondeståndet."
- 29 *emedan ångbåten dröjer en halftimme.* 1839: emedan ångbåten dröjer kanske en halftimme.
- 29 *det är obehagligt att äta der, för – jag vet.* 1839: det är obehagligt att äta der för – hm – jag vet.
- 30 *jag andas – men – åja – jojo – Lidköping.* 1839: jag andas – men – åja – ja – jojo – Lidköping.
- 30 *är ändå vackrare! – kom – låt oss gå hitåt; se det der huset i gränden med hvita luckorna!*". 1839: är ändå vackrare.
- 30 *ej heller det ur-förnäma.* 1839: ej heller af det urförnäma.
- 30 *biskopshuset och ett par hus till antyda.* 1839: biskopshuset och några till antyda.
- 30 Observera att bisatsen "till följd af hennes utrop [...]" står kvar 1839, trots att den del av Saras tidigare replik som åsyftas där har strukits.
- 30– *Här förde han sitt sällskap in på en gård, hvarest en hög trappa med målade ledstänger ledde upp till sjelfva husets ingång, liksom det blott bestått af en öfre våning, och ingen inunder.* 1839: Här förde han sitt sällskap till en hög trappa, som ifrån sjelfva gatan ledde utföre ned till en gård. Öfver gården trädde de till husets port. "Här," hviskade sergeanten, "bor den rika färgaren, som tillika håller en artig och propre restauration. Vi skola få se huru snyggt de hafva."
- 31 *De gingo in öfver farstuqvisten.* 1839: De stego öfver farstuqvisten.
- 31 *och kommo i ett stort, välskuradt rum med skänk uti.* 1839: och kommo inne i huset uppför en trappa ånyo, hvilken ledde till ett stort rum i andra våningen med skänk uti.
- 31 *gnuggade emellan händerna, och luktade.* 1839: gnuggade den emellan händerna, och luktade.
- 32 *strimlor, som bli öfver sedan.* 1839: strimlor, som blifvit öfver sedan.
- 32 *Se då så är det så.* 1839: Se nu, då är det så.
- 32 *och man kan lägga hvad sorts papper man vill.* 1839: och man kan lägga hvad slags papper man vill.
- 32 *Hon kom härvid i litet bryderi.* 1839: Hon syntes härvid i litet bryderi. Till ordet "signal" har 1839 med en asterisk fogats följande not: "Detta

- brukas icke nu vid afresan från en stad, blott vid ankomsten.”
- 32 *nickade fryntligt och sade: skål!* 1839: nickade fryntligt och sade: Tack!
- 32 *Du – ja det är så sagdt.* 1839: Du – ja, det må vara sagdt..
- 33 *visserligen på ett behagligt sätt.* 1839: visserligen på ett rätt behagligt sätt.
- 33 *Hon kallade sin nya bekante Du i hvarjt fjerde ord.* 1839: Hon kallade sin nya bekante Du i hvarjt åttonde ord.
- 33 *utan allt hinder ifrån något slags blyghet.* 1839: utan allt hinder ifrån blyghet.
- 33 *den här grädden är ju rätt god?* 1839: den här grädden var ju ganska god?
- 33 *Bästa Sara, sitt! hallonen komma straxt.* 1839: Bästa Sara, sitt! hallonen komma genast.
- 33 *Hvad? inföll sergeanten.* 1839: ”Hvad?” inföll sergeanten; ”det är jag, som –”.
- 33 *och tycktes innebära att hon icke synnerligen.* 1839: och tycktes innebära att hon icke rätt synnerligen.
- 33 *efterfrågade någondera sorten.* 1839: efterfrågade någondera slaget.
- 34 *Då de kommit på farstubron och skulle.* 1839: Då de kommit på farstubron, gått öfver gården och skulle.
- 34 *stiga utför den långa trappan.* 1839: stiga uppföre trappan till gatan.
- 34 *gjorde hon en liten rörelse på armbogen.* 1839: gjorde hon en liten rörelse.
- 34 *liksom till en sakta klappning.* 1839: liksom till en sakta klappning.
”Bor en rik färgare här, du? hå kors!”
- 34 *Intet att tacka för, menade han.* 1839: Intet att tacka för, svarade han.
- 34 *tillade han tyst inom sig.* 1839: tillade han inom sig med grämelse.
- 34 *med muntra steg hoppade utföre trappan, och sedan genom de korsande gränderne gingo ned till stranden, vinkade Sara.* 1839: med muntra steg gingo genom de korsande gränderna, vinkade Sara.
- 34 *Jag skulle också vilja veta hvad du har till förnamn?* 1839: Jag skulle också vilja veta hvad du har för slag till förnamn?
- 34 *Han är en rar gosse, blank i ögonen.* 1839: Han är en rar gosse, skall du se, Albe; blank i ögonen.
- 34 *Man kom ifrån land.* 1839: Man gick ifrån land.
- 34– *utgjorde den simmande drakens afsked till Strengnäs.* 1839: utgjorde den simmande drakens afsked från Strengnäs.
- 35 *Sergeanten hade bestämdt satt sig i sinnet.* 1839 föregås mening av rubriken TREDJE KAPITLET. och mottot: ”Den, som vill skära glas, min herre, han måste hafva diamant.”.
- 35 *aldrig till salu på ångbåtar.* 1839: aldrig till salu på ångbåtar,” svarades.
- 35 *vid förstäfven, hade nedlutat sig.* 1839: vid förstäfven, syntes nedlutade.
- 35 *en liten grönmålad spjalsoffa.* 1839: en grönmålad spjalsoffa.
- 35 *Så för millioner hundra djeftar och sjutton granater!* 1839: Så för millioner hundra sjutton granater!
- 35 *vilja betala mig för apelsinerna?* 1839: vilja betala mig för apelsinerna? Det här lägre borgerskapet ger jag –
- 36 *nära jag är slägt med min moster.* 1839: nära slägt jag är med min moster.
- 36 *det skulle icke slå felt att.* 1839: det skulle icke slå mig felt att.

- 36 *Jag behöfde dit nu.* 1839: Jag behöfde det nu.
 36 *att flinta duger?* 1839: att flinta duger, du?
 36 *den som vill skära glas, måste hafva diamant!* 1839: den som vill skära glas, min herre, han måste hafva diamant!
 36 *aldrig annars visade sig i hennes skick.* 1839: aldrig annars visade sig i hennes blick.
 36– *de tillfällen, då hon vände en ryggen.* 1839: de tillfällen, då hon vände någon ryggen.
 37 *jag hade en moster häruppe förut.* 1839: jag hade en moster här förut.
 37 *der en assessor lär skola måla fönstren.* 1839: der en assessor lär hålla på att måla fönstren.
 37 *han är död för tio år sedan.* 1839: han är död för sex år sedan.
 37 *gammal är du då.* 1839: gammal par exemple är du då.
 37 *samma kinder hade jag vid aderton år.* 1839: desamma kinderna gick jag med vid aderton år.
 38 *om tjugu år allenast, som ännu icke passerat graderna.* 1839: om sina nitton år allenast, hvilken ännu icke passerat graderna.
 38 *Blott en underofficer.* 1839: Blott underofficer.
 38 *hvilka ock låtsade må illa.* 1839: hvilka äfven låtsade må illa.
 38 *reela karlar med verkliga sjukdomar.* 1839: reela karlar med verkligt ondt.
 38 *Hvad tycker du, Albert.* 1839: Hvad tycker du, Albe.
 39 *i synnerhet om.* 1839: i synnerhet som.
 39 *jag är egentligen närmaste graden till officer.* 1839: jag är egentligen icke långt ifrån officer.
 39 *att hans kassa för närvarande var godt nog.* 1839: att hans kassa var för närvarande godt nog.
 39 *med de jemna glimmande tänderna.* 1839: med de jemna, hvitt glimmande tänderna.
 39 *en stundom framskymtande tungspets.* 1839: en stundom framskymtande liten tungspets.
 39 *förlåtas en man, som han.* 1839: förlåtas en man, som honom.
 39 *å andra sidan icke heller något romantiskt.* 1839: å andra sidan icke heller någonting just romantiskt.
 39– *Det var af det slaget.* 1839: Det liknade det slaget.
 40 *Åh, ja det går an! Det är så der la la – men det går an.* 1839: Åh! det går an.
 40 *jag vill icke en gång tala om hjerta.* 1839: jag vill icke en gång nämna om hjerta.
 41 *och derifrån till Glanshammar.* 1839: och derifrån till Glanshammar, sade han.
 41 *Nej fan.* 1839: Nenej du.
 41 *och en rik källarmästare vid torget.* 1839: och en rik källarmästare på gatan ett stycke till venster från torget.
 41 *med mamseller och fröknar hålla assemblé.* 1839: med mamseller och fröknar hålla assemblé. Det är något för bal-dansar, skall du se!
 41 *Det är också hvad den källarmästarn lefver af; vore folk folk.* 1839: Men jag gillar ändå icke källarrörelsen; vore folk folk.

- 41 *så fick han flytta ur Lidköping snart nog, och.* 1839: så fick sådant folk snart flytta ur Lidköping och.
- 41 *draga dädan. Det är en orimligt stor danssal.* 1839: draga dädan. Men nu är det så, att många vilja dricka, spela och dansa, och – der är en orimligt stor danssal.
- 41 *Att din mor är så sjuk?* 1839: Att din mor skall vara så sjuk?
- 42 *redan med linne och kläder.* 1839: redan med linne och gångkläder.
- 42 *När nu mor dör.* 1839: När nu min mor dör.
- 42 *nå, nu vill jag säga.* 1839: nå, nu vill jag bara säga.
- 42 *Lidköping, Wenersborg och i Mariestad med.* 1839: Lidköping, Venersborg och Mariestad med.
- 42 *bara de få lära känna den.* 1839: bara de få lära känna känna honom.
- 42 *Med en supig och otäck man.* 1839: Med en supig och svår man.
- 42 *som mor min.* 1839: såsom min mor.
- 42 *då vore jag tvertom just försvarslös.* 1839: då vore jag tvertom försvarslös.
- 43 *som icke änn är lagdt under skrå.* 1839: som icke ännu blifvit lagd under skrå.
- 43 *siden, som ligger under skrået.* 1839: siden, som ligger under skrå.
- 43 *Det skall icke bli en så liten rörelse.* 1839: Det skall icke bli en så liten handel.
- 43 *blandar jag kitten åt alla embetsmästarne.* 1839: blandar jag kitten åt alla embetsmästare.
- 43 *I soluppgången går jag ut mot Trufverö.* 1839: I soluppgången går jag ut på vägen åt Trufve.
- 43 *Det är Trufverö, vet jag.* 1839: Det är Trufve, vet jag.
- 43 *bort mot Lidköping, åt Mariestadsvägen till.* 1839: på Mariestadsvägen, då.
- 43 *Om bara vägen emellan staden och herregården.* 1839: Om bara vägen emellan staden och ditåt.
- 43 *jag går den ej så ofta.* 1839: jag går honom ej så ofta.
- 44 *en så vacker handelsmaninna.* 1839: en så täck handelsmaninna.
- 44 *man råkar ut för spektakel.* 1839: man råkar ut för – ja.
- 44 *Blir jag femtio år.* 1839: Blir jag åt femtio år.
- 44 *och ändå må rätt väl.* 1839: och ändå må ganska väl.
- 44 *Ja, det är allt något att berätta.* 1839: Ja, det är allt något att berätta, kanske.
- 44 *jag var då femton år, och jag sprang efter.* 1839: jag var då femton år, och sprang efter.
- 45 *Sergeanten bleknade, och påminte sig.* 1839: Sergeanten bleknade: han påminte sig.
- 45 *Tjugu gånger sparkadt sto.* 1839: Tjugu gånger sparkad häst.
- 45 *är icke otåligt.* 1839: är icke otålig.
- 45 *gunåda oss.* 1839: gunådaste oss.
- 46 *I Bibbelen.* Almqvists not till ordet ”Bibbelen” saknas 1839.
- 46 *eller att en qvinna skall.* 1839: eller en qvinna skall.
- 46 *tillsammans med hvilken man.* 1839: tillhopa med hvilken man.
- 46 *både själens och kroppens fall.* 1839: både själens och kroppens fall, men

- mest själens.
- 46 *så bör man väl ock undfly.* 1839: så bör man väl ock få undfly.
- 46 *Det var dock intet annat än.* 1839: Det var dock intet värre än.
- 46 *uppkräpo ur deras undre håla.* 1839: uppkräpo ur sin undre värld.
- 46 *och sattes i en ny ställning.* 1839: och det sattes i en ny ställning.
- 47 *och hur han än loverade.* 1839: och hur han ock loverade.
- 47 *en stackars styrman på en skuta är ju icke mer än menniska?* 1839: en stackars styrman på en skuta är ju i alla fall icke mer än menniska?
- 47 *oftare än när vinden är så.* 1839: oftare än när vinden står så.
- 47 *sergeanten och Sara afbrötos i deras samtal.* 1839: sergeanten och Sara afbrötos i sitt samtal.
- 47 *skänkjungfruns flitiga spring.* 1839: skänkjungfrurs flitiga spring.
- 48 *ifall de icke äro alltför snäsiga.* 1839: ifall de icke äro alltför buttra.
- 48 *en stackars däckmenniska kan få en kopp.* 1839: en stackars däckmenniska kan få sig en kopp.
- 48 *Sara passade på och fick sig verkligen.* 1839: Sara passade på och bekom verkligen.
- 48 *gerna ville hafva räknat henne till herrskap.* 1839: gern ville hafva räknat henne för herrskap.
- 48 *Obegripligt förekom sannerligen, att icke hon.* 1839: Obegripligt förekom sannerligen, att hon.
- 48 *att föra henne i land i den lilla trefliga.* 1839: att föra henne i land till den lilla trefliga.
- 49 *Sara Videbeck såg om sina saker.* 1839 föregås meningen av rubriken FJERDE KAPITLET och mottot: "Då lutade han sig sorgsen tillbaka i sin stol och lade hufvudet emot karmen. 'Du är utan diamant, Albert! blunda och sof, och fäll ihop dina anspråk.' "
- 49 *laga, att ingen sätter sig på den!* 1839: laga, att ingen sätter sig på honom.
- 49 *under det der rumsturet.* 1839: under det der sista rumsturet.
- 49 *om säcken varit hennes eget hjerta.* 1839: om kappsäcken varit hennes eget hjerta.
- 49 *hade afsides på däck.* 1839: satt afsides på däck.
- 49 *hur skall det här gå?* 1839: hur skall detta aflöpa?
- 49 *lång temligen, men icke tjock.* 1839: lång temligen, men icke bred.
- 50 *och hon har säkert glasskrin deruti.* 1839: hon har säkert glasskrin deruti.
- 50 *sätta sig på annat än på tågverket.* 1839: sätta sig på annat än tågverket.
- 50 *det är ett rätt hyfsadt.* 1839: det är ett ganska hyfsadt.
- 50 *skall du få eld, Albert?* 1839: skall du få eld, Albe?
- 50 *precist midt i ansigtet.* 1839: midt i ansigtet.
- 50 *sprang sin väg ånyo.* 1839: sprang ånyo sin väg.
- 50 *den der andra delen.* 1839: den andra delen.
- 50 *den sjunkande vestersolen.* 1839: den sjunkande milda, täcka vestersolen.
- 50 *Galten och Suggan, de begge yttersta Mälarfjärdarne.* 1839: Galten, den yttersta Mälarfjärden.
- 51 *Nånå det börjar skymma.* 1839: Jaja, det börjar skymma.
- 51 *för sju tunner dj-r!* 1839: för sju tunnor tusan!

- 51 *jag ställer mig här sjelf.* 1839: jag ställer mig hit sjelf.
 51 *Björksta socknar.* 1839: Björkskogs socknar.
 51 *Det gick denna gången.* 1839: Det gick denna gång.
 51 *Just som man inkommit i Arboga å.* 1839: Just som man inkommit i ån.
 51– *uppe på ångbåts-skansen.* 1839: uppe på ångbåts-aktern.
 52 *Sex fjerdingväg!* 1839: Sex fjerdingväg circa,
 52 *åtminstone före nio.* 1839: åtminstone nio.
 52 *ja visst, inföll sopranen ifrigt.* 1839: ja visst, visst, inföll sopranen ifrigt.
 52 *sade denne nu.* 1839: sade denne.
 52 *ehuru ej utan sitt besvär.* 1839: ehuru icke utan sitt lilla besvär.
 52 *Den manhaftige vid styret.* 1839: Den hederlige kaptenen vid styret.
 52 *så det är alltid godt.* 1839: så att det är alltid godt.
 52 *svarade den sömniga basen.* 1839: sade den sömniga basen.
 52 *som var helt nära vid skansen.* 1839: som var helt nära.
 52 *beställ! bestyr!* 1839: beställ, beställ!
 53 *sade kaptenen med en nick för sig sjelf.* 1839: sade kaptenen med en nick, under det han stod och talade för sig sjelf.
 53 *jag vet inte rätt.* 1839: jag vet icke rätt.
 53 *har varit honett emot honom.* 1839: har varit beskedligt emot honom.
 53 *det är en narr den Hörstadius.* 1839: det är då en ekonom till karl, den Hörstadius!
 53 *åka och flacksa.* 1839: åka och flacka.
 53 *att ha hemman i alla landsorter.* 1839: att sköta hemman i alla landsorter.
 53 *så snål emot sin lekamen.* 1839: så tvär emot sin egen lekamen.
 53 *kaptenen lemnade honom rodret, och gick sjelf.* 1839: kaptenen lemnade honom rodret, gick sjelf.
 53 *och så trappan utföre.* 1839: och kom så trappan utföre.
 53 *till andra hemvister der toddy.* 1839: till de undre hemvisterna, der toddy.
 53 *det var den sista klädebonad, den sköna.* 1839: det var den sista klädebonad, som den sköna.
 53 *lade sig att slumra under gröna täcket.* 1839: lade sig att slumra under täcket.
 54 *jag skall nu i stället vakta.* 1839: jag skall i stället vakta.
 54 *gå då upp i staden hastigt.* 1839: skynda då upp i staden hastigt.
 54 *jag skall bära den sjelf.* 1839: jag skall bära dem sjelf.
 54 *ifrån en förut så sträng resande, nickade, och gjorde hastigt.* 1839: ifrån en förut så sträng resande, gjorde hastigt.
 55 *Nu smällde kanonen salut för Arboga stad.* 1839: Nu smällde kanonen salut från Arboga stad.
 55 *som öfligt är.* 1839: såsom öfligt var.
 55 *tvenne sysslösa Arbogaboer.* 1839: tvenne sysslösa Arbogamenniskor.
 55 *som de i grannskapet sågo.* 1839: som de i grannskapet togo.
 55 *ty här är mycket resande.* 1839: ty här har kommit mycket resande.
 56 *marknaden i ***.* 1839: marknaden i – hmhm –.
 56 *har gjort ett stort sammanlopp.* 1839: har gjort ett fasligt sammanlopp.
 56 *Men jag måste ta mig fan.* 1839: Men jag måste ta mig sju tusan.

- 56 *stort, rymligt, och vackert gästgifveri.* 1839: stort, rymligt och vackert hôtél, som här.
- 56 *hyggligt stort rum.* 1839: hyggligt, stort rum.
- 56 *hvilken, lik ett loft eller arkad.* 1839: och hvilken, lik ett loft eller arkad.
- 56 *Hon tog dock snart på sig.* 1839: Hon tog dock snart åter på sig.
- 56 *sin rätta mine.* 1839: sin rätta uppsyn.
- 57 *goda Albert, gör som du behagar.* 1839: goda Albert – ja, gör som du behagar.
- 58 *något så grymt nedslående.* 1839: något så grymt och nedslående.
- 58 *i morgon är det för sent att beställa hästar.* 1839: i morgon är det för sent att få allt i ordning.
- 58 *men tag ur kammarnyckeln med dig när du går.* 1839: men tag ur kammarnyckeln med dig, när du går ut.
- 58 *kan ju få stafvas med litet h?* 1839: kan ju få lof att skrivas med litet *h*?
- 59 *men hennes röst dalrade litet dervid.* 1839: men hennes röst darrade litet dervid.
- 59 *utan att veta om icke han ändå skulle.* 1839: utan att veta om han icke ändå skulle.
- 60 *gick tyst och sammansjunken ett par slag öfver golfvet.* 1839: gick tyst och sammansjunken ett hvarf öfver golfvet.
- 60 *återfinnas i gamla slott, eller småstäder.* 1839: återfinnas i gamla slott eller i småstäder.
- 60 *För öfrigt tyckte han den vara död.* 1839: För öfrigt tyckte han, att den var död.
- 60 *efter så pass, att hon hatar mig?* 1839: efter så pass, att hon hatar dig?
- 60 *ett glashjerta, hårdt, kallt.* 1839: ett glashjerta, hårdt och kallt.
- 60 *Men hvad är hon då för en?* 1839: Men hvad är hon då sjelf för en?
- 61 *Men ett mellanting är hon, som jag icke kan förstå, om jag.* 1839: Men ett mellanting är hon, som jag icke begriper, om jag bråkar.
- 61 *och det omätligt stora gudomliga Ute?* 1839: och det omätliga stora Ute?
- 61 *Jag kan i rutan sjelf se alls intet.* 1839: Jag kan i rutan sjelf se intet.
- 61 *Om morgonen knackade det näpet på dörren.* 1839 föregås meningen av rubriken FEMTE KAPITLET. och mottot ”Mycket, mycket blir nog öfrigt ändå, som vi få tacka hvarann hjertligt före, menar jag: och som inga pengar kunna gälda.”
- 62 *smaka och vara till lags.* 1839: smaka och vara klart!
- 62 *Efter en liten stunds.* 1839: Efter en stunds.
- 63 *de här bondsakerna, det har jag hört.* 1839: de här bondsakerna, hon, det har jag hört.
- 63 *Emellertid hoppade han elastisk.* 1839: Emellertid hade han opp elastisk.
- 63 *läste upp, gick in.* 1839: läste upp och gick in.
- 63 *icke hoplagd i sina ringar.* 1839: icke hophvirflad i sina ringar.
- 63 *ofvanpå nacken under kamfästet.* 1839: ofvanpå nacken till kamfäste.
- 64 *grubblade jag, sade han.* 1839: grubblade jag, svarade han.
- 65 *låta bli att nånsin bli lat;.* 1839: låta bli att nånsin lättjas.
- 65 *Ack, mycket blir nog.* 1839: Ack, mycket, mycket blir nog.

- 65 *Han kom ned med.* 1839: Han gick och kom ned med.
- 66 *det behöfs ej.* 1839: det behöfs icke.
- 66 *ett förträffligt val har herr.* 1839: ett förträffligt val, som herr.
- 66 *Jag har förr någon gång.* 1839: Jag har förr en gång.
- 66 *på uppresan – mjuka tjenare!* 1839: på uppresan – mjuka tjenare – mjuka tje –
- 66 *Sergeanten kunde ej neka att.* 1839: Sergeanten kunde icke neka att.
- 66 *påminde honom tydligt om sin egenskap af.* 1839: påminde honom tydligt om hans egenskap af.
- 68 *Ja, om du vill byta om på hufvudet, skall jag genast.* 1839: Ja, om du vill byta om på hufvudet, så skall jag genast.
- 68 *skrek Sara och vred om hufvudet.* 1839: skrek Sara och vände om hufvudet.
- 68 *Hjulnafvet förekom henne tjärligt.* 1839: Hjulfafvet föreföll henne tjärligt.
- 69 *De äro så sällan naturligt målade.* 1839: Landsskapsstycken? frågade hon och såg sig liknöjdt omkring. De äro så sällan naturligt målade.
- 69 *Men det gläder mig, att ännu hafva.* 1839: Men det gläder mig, ännu hafva.
- 69 *och småtalade vid dem.* 1839: och småtalade med dem.
- 69 *att bringa den hyggliga, vackra flickan.* 1839: att bringa den vackra flickan.
- 70 *ända tills jag kom till Stockholms Riddarholme.* 1839: ända tills han kom till Stockholms Riddarholme.
- 70 *såsom stadstjenare ofta äro.* 1839: såsom tjenare i staden ofta äro.
- 70 *”Hvad befaller?”.* 1839: ”Hva falls?”.
- 71 *Jag är endast road att köra.* 1839; Jag är endast road af att köra.
- 71 *hela detta stränga äfventyr.* 1839: hela detta samtal.
- 71 *Se, hvilka stora, vackra, gula hus!* 1839: Se, hvilka stora, vackra, rödbruna hus!
- 71 *den stora fyrkantiga rena gården.* 1839: den rymliga, fyrkantiga, rena gården.
- 71 *genom sitt staket längs vägen.* 1839: genom sitt staket utmed vägen.
- 71 *Hvad jag tycker om den här skogen.* 1839 föregås meningen av rubriken SJETTE KAPITLET och mottot: ”Hvad? är hon i stånd att rysa? tänkte Albert, nå Gud ske lof! då är hon likväl – – ’Hvad ryser du för, Sara?’ sade han högt.
- 71 *sade resesällskapet med en nästan smekande röst.* 1839: sade resesällskapet, under det de fortforo att åka ifrån Fellingsbro och komma in på skogen Käglan. Orden yttrades med en nästan smekande röst.
- 71 *hon tyckte väl det var ledsamt.* 1839: hon tyckte förmodligen det var ledsamt.
- 71 *Sergeanten såg åt sidan och.* 1839: Sergeanten såg åt hennes sida och.
- 72 *Hon vecklade ihop dem.* 1839: Hon veckade ihop dem.
- 72 *liksom han uppvaknade ur någonting.* 1839: liksom om han uppvaknade ur någonting.
- 73 *Gud vet det; men min mor.* 1839: Gud vet det. Jag var icke född då och såg dem icke straxt. Men min mor.
- 73 *på sitt vis, kan jag tro.* 1839: på sitt vis, kan jag förstå.
- 73 *oaktadt allt hvad hon arbetade.* 1839: oaktadt hon arbetade.

- 73— *med sig; och det var aldrig för rart.* 1839: med sig; hon var nog från början allt ordentlig, tror jag säkert; men tillika ändå slösig, svår; och hennes sätt, det var aldrig för rart.
- 74 *eller just rätt treffligt.* 1839: eller just rätt treffligt, kan jag tycka.
- 74 *Så att far måste nog småningom ha blifvit sådander – ond och alldeles befängd.* 1839: Så att far, hvilken återigen också var på sitt vis, blef småningom sådan der – och slutligen ond och alldeles befängd.
- 74 *innerst till helvete.* 1839: innerst i helvete.
- 74 *göra hvarann till djeftar, det.* 1839: göra hvarann till djeftar eller fånar, det.
- 74 *det måste han sjelf väl icke gilla.* 1839: det måste han sjelf icke gilla.
- 74 *och det må gerna ske.* 1839: och det må gerna vara.
- 75 *Men officer är jag icke heller.* 1839: Men officer är jag heller icke.
- 75 *hvad ditt bastanta sätt att tala.* 1839: hvad ditt hurtiga sätt att tala.
- 75 *och ditt myckna docerande.* 1839: och ditt myckna undervisande.
- 75 *utom nöjet att få se mig om.* 1839: utom nöjet att se mig om.
- 75 *lagt ihop en summa, köper jag.* 1839: lagt ihop en summa, så köper jag.
- 76 *Ja, man måste då hafva rutor.* 1839: Ja, man måste då i fönsterna hafva rutor.
- 76 *inga hafva i sina fönster.* 1839: inga hafva i sina lufter.
- 76 *det herrliga Kinnekulle.* 1839: den herrliga Kinnekulle.
- 77 *när jag kommer hem.* 1839: när jag kommer ned.
- 77 *Och – om du icke.* 1839: Och . . ifall du icke.
- 77 *en egen och ganska fin accent.* 1839: en egen, ganska fin accent.
- 78 *kunde hålla dem.* 1839: kunde hålla in dem.
- 78 *utan de togo till.* 1839: utan springarne togo till.
- 78 *ifver att springa.* 1839: ifver att löpa.
- 78 *resa sig upp i sittsen; han.* 1839: resa sig upp och stå i sittsen; han.
- 78 *någon gång ännu en punkt.* 1839: någon gång ännu en.
- 78 *åkdonet var nära att skena.* 1839: åkdonet var på vägen att skena.
- 78 *att det blef så många.* 1839: att det blef så.
- 78 *var icke Sara fullkomligt väl.* 1839: var Sara icke fullkomligt väl.
- 79 *lön-, asp- och alm-grenarne.* 1839: lönn-, björk- och hassel-grenarne.
- 79 *som vanligen emottog trötta resande.* 1839: som emottog trötta resande.
- 79 *hade på de sista dagarne blifvit tystare.* 1839: hade på den sista tiden, allt sedan Bodarne, blifvit tystare.
- 80 *firmamentet sjelf, men det syntes.* 1839: firmamentet sjelf: det syntes.
- 80 *jag påminner mig just nu.* 1839: jag påminner mig just här.
- 80 *kastade bort.* 1839: kastade ringen bort.
- 80 *åt trakten, der kyrkan ligger.* 1839: åt trakten, der kyrkan står.
- 80 *vördnadsbjudande kyrkan har man bredvid sig.* 1839: vördnadsbjudande kyrkan sjelf har man bredvid sig.
- 81 *hvarigenom den sättes i ställning.* 1839: hvarigenom hon sättes i ställning.
- 81 *att kunna in i döden förgöra en annan.* 1839: att in i döden förgöra en annan.
- 81 *åt ingen vill jag gifva den öfver mig.* 1839: åt ingen tänker jag gifva den öfver mig.

- 81 *icke se om dem, ej vårda dem.* 1839: icke se om dem.
- 82 *Ja, en skillnad.* 1839: Ja, en stor skillnad.
- 82 *ty jag lemnar dig i allt din fulla frihet.* 1839: ty jag lemnar dig i din fulla frihet.
- 82 *att med menniskor tillstålla en så.* 1839: att med menniskor anställa en så.
- 82 *aldrig svurit en enda ed.* 1839: aldrig gjort en enda ed.
- 83 *den kan bli kall.* 1839: du kan bli kall.
- 83 *till tacksamhet för det nöje hon af de små njutit.* 1839: till tacksamhet för det nöje, som hon af de små njutit.
- 83 *voro de hemma vid gästhuset.* 1839: voro de komna vid gästhuset.
- 83 *hvad herrskapet befallde till aftonen?* 1839: hvad herrskapet befallde till afton?
- 83 *Icke – och alls icke i afton.* 1839: Icke – och alldeles icke i afton.
- 84 *Hon gick fram till deras kappsäckar.* 1839: När de blifvit ensamma, såsom i slutet af förra kapitlet omtalades, gick Sara fram till deras kappsäckar. – 1839 föregås meningen av rubriken SJUNDE KAPITLET. och mottot ”Men det säger jag, att om du sedan far omkring något, det har jag intet emot. Och jag vill inrätta mig hemma alldeles ensam. – Glömma? Om du sprang upp nu, och sprang ut, och reste till Sollebrunn i natt, skulle du glömma mig för det?”
- 84 *afskilja de saker, som tillhörde honom.* 1839: afskilja de saker, som tillhörde Albert.
- 84 *Nu skulle jag visst till Odensåker.* 1839: Nu skall jag visst till Odensåker.
- 84 *Goda, älskade Sara – ler du – det är.* 1839: Goda, älskade Sara – du ler? det är.
- 85 *af det slaget sergeanten hörde.* 1839: af det slaget, som sergeanten hörde.
- 85 *De stodo nu begge.* 1839: De stodo begge.
- 85 *en stund njuta aftonhimmelens intagande anblick.* 1839: en stund njuta aftonhimmelens intagande anblick innan de lade sig.
- 85 *är visst rosiga tapeter.* 1839: är det visst rosiga tapeter.
- 85 *har du visst fordom vid sina tillfällen malit krita.* 1839: har du säkert fordom vid sina tillfällen malit krita.
- 85 *för deras bergning.* 1839: för sin bergning.
- 85 *bjuder du mig också.* 1839: bjuder du mig ock.
- 85 *Jag förstår icke dina.* 1839: Jag förstår mig icke på dina.
- 86 *Ty jag har tänkt på det här.* 1839: Ty jag har tänkt på detta.
- 86 *åtminstone vet icke jag det.* 1839: åtminstone vet jag icke det.
- 87 *aftaga till kropp och själ.* 1839: aftaga till själ och kropp.
- 87 *Och jag skulle nog.* 1839: Jag skulle nog.
- 87 *hvad du aldrig sade om mig.* 1839: hvad du allrig sade mig.
- 87 *det skulle jag upptänka.* 1839: det skulle jag dock upptänka.
- 87 *Deraf skulle min sömn bli dålig.* 1839: Deraf blefve min sömn nog dålig.
- 87 *Det skulle göra saken värre.* 1839: Det komme att göra saken värre.
- 87 *för mitt försämrade utseende.* 1839: för mitt försämrade utseende till kroppen.
- 87 *tråkighet och hela stygghet.* 1839: tråkighet och hela stygghet till själen.

- 87 *Och det man brukar tala.* 1839: Och det man brukar yttra.
 87 *om personen står olidlig för en.* 1839: om personen till sin andes tycke blir olidlig för en.
- 88 *Jag vill icke.* 1839: Jag önskar icke.
- 88 *hvad skulle jag med det öfriga?* 1839: hvad skall jag med det öfriga?
 88 *så böra vi väl kunna – och jag tycker.* 1839: så böra vi väl straxt från början kunna – och sedan fortfara – och jag tycker.
- 88 *som jag ock hoppas.* 1839: som jag hoppas.
 88 *så, Albert, behöfs det ju icke mer?* 1839: så, Albert, fordras det ju icke mer?
 88 *att vi dermed fortfara?* 1839: att vi dermed fortfara, och älska hvarandra?
 88 *undvikas, som förderfvar, gör en elak.* 1839: undvikas, som kan förderfva, göra en elak.
- 88 *att det skall fylla hjertat.* 1839: att det kan fylla hjertat.
 88 *onda och dumma företag.* 1839: onda och okloka företag.
 88 *finnas i alla gifta hus.* 1839: finnas i alla hus.
- 89 *draga öfverens, hvilket alltid hjälper.* 1839: draga öfverens, åtminstone så pass mycket som behöfves, hvilket alltid hjälper.
- 89 *och låta bli det odugliga.* 1839: och ej bygga på det odugliga. Deraf blir icke blott olycka, utan, hvad värre är, riktiga laster. Ty, så fort man icke älskar hvarann, så är det en riktigt ful last att – .
- 89 *som brukas när två förenas – .* 1839: som brukas när två – .
 89 *hvad som blir dem omöjligt att hålla.* 1839: hvad som blir dem omöjligt att göra.
- 89 *hvad uträttade väl nu.* 1839: hvad uträttade väl då.
 89 *icke hindrade den att så går?* 1839: icke hindrade den att så går? Och när de så ändå fortfara med hvarann, blifva de allt mera grofva till själ och kropp – ja, riktigt liderliga, det måste man tillstå – och till sluts sådana, att de icke mer alls kunna fatta hvad vackert och rent i verlden är, eller förstå något i grunden klokt om menniskan, ehuru man läst öfver dem.
- 89 *Det ser man ju jemt.* 1839: Det ser man ju jemt, och det kallar jag oseder.
 89 *Käraste Albert, icke.* 1839: Albert! icke.
 89 *att heta god eller lycklig.* 1839: att heta god, ädel eller lycklig.
 89 *träffas ock hoplästa, som lefva väl.* 1839: träffas ock hoplästa, som äro rätt sediga och lefva väl.
- 89 *men det kommer icke af läsningen.* 1839: men det kommer icke i sjelfva grunden af läsningen.
- 90 *var för mycket intagande.* 1839: var för djupt intagande.
- 90 *Med hvilka andra ögon såg han henne.* 1839: Med hvilka andra ögon såg han på henne.
- 91 *då en god och sann själ speglar sig.* 1839: då en god och sann ande speglar sig.
 91 *en förskingrare, en usel – .* 1839: en förskingrare, en usel en.
- 91 *Och blef jag mycket fattig, kan det ju äfven.* 1839: Och blef jag mycket fattig, så kan det ju äfven.
- 92 *Men när det så är.* 1839: Men när det är så.
 92 *en hjälp åt menniskor.* 1839: en hjälp åt menniskan.

- 92 *Kunna då människor aldrig.* 1839: Kunna då aldrig människor.
 92 *så kan man ju fortfara med den, liksom med mycket.* 1839: så kan man ju fortfara med den, likasom man fortfar med mycket.
 92 *så är det välbetänkt att upphöra.* 1839: så är det ju välbetänkt att upphöra.
 92 *blifva redigast, när blott ett hufvud styrer – så må de.* 1839: blifva redigast, när de icke blandas, utan hafvas af hvardera personen för sig, hvilken styr bäst efter sitt hufvud – så må de.
 94 *sade hon efter en liten stunds tystnad.* 1839: sade hon åter efter en liten stunds tystnad.
 94 *till exempel med lungsot.* 1839: med lungsot eller så.
 94 *Likväl, om det skulle hända med mig.* 1839: Likväl, om något skulle hända mig.
 94 *har jag icke emot om du dröjer i staden.* 1839: har jag icke emot, att du dröjer i staden.
 94 *Skulle jag komma nära döden.* 1839: Skulle jag dervid komma nära döden.
 94 *ville jag kyssa sist af allt i hela världen.* 1839: ville jag kyssa sist af allt i världen.
 94 *Historien och Geografien, som alltid räcka hvarandra handen.* 1839 föregås meningen rubriken ÅTTONDE KAPITLET. och mottot ”Se dig omkring och var glad i uppsynen! Jag ville hafva den hemliga glädjen, att när du åker fram på gatan, hvarannan flicka må stanna och tänka: ’Kors, en så vacker officer der far!’”
 94 *så att när den förra nu drager sig hastigt undan.* 1839: så att när den förra sist drog sig hastigt undan.
 95 *om vi skola framåt Forshem taga.* 1839: om vi framåt Forshem skola taga.
 95 *så Medelplana, Westerplana och Källby.* 1839: så Medelplana och Källby.
 95 *och i dem hafva vi begge läst.* 1839: och dem hafva vi begge läst.
 95 *Enebacken öfver slätterna öster och söder om Kullen.* 1839: Enebacken, öster och söder om Kullen.
 96 *hvad blott min själ talade?* 1839: hvad blott min själ darrande tänkte?
 96– *att om det värmer, så sker sådant.* 1839: att om det värmer, sker sådant.
 97 *som förr lät lumpet.* 1839: som förr lät så lumpet.
 97 *Hvar var det nu den sednare.* 1839: Hvar var det nu, som den sednare.
 98 *Åk du ensam fram till källaren vid torget.* 1839: Åk du ensam fram till källaren bortom torget.
 98 *skall hon känna en fasa vid din anblick.* 1839: skulle hon känna en fasa vid din anblick.
 99 *den der bron öfver Lidan.* 1839: den der bron, som vi talat om, öfver Lidan.
 99 *den der, ser du – .* 1839: den der, du.
 99 *Der i hörnet ligger källaren; tag in der, lät bära upp.* 1839: Den gatan går åt en annan tull, hvarifrån vägen löper till Göteborg. När du nu kommer på den gatan, blott till nästa tvärgränd ifrån torget, så ligger källaren der i hörnet. Tag in på den, lät bära upp.
 99 *Det står icke S.V.* 1839: Det står väl icke S.V.
 99 *Han slog till en frisk klatsch.* 1839: Han slog då till en frisk klatsch.
 100 *bjöd hon till att dämpa – ett oskickligt uppträde.* 1839: bjöd hon till

- att dämpa; ty ett oskickligt upptråde.
- 101 *icke ute – minst på kyrkogården.* 1839: icke ute, och minst på kyrkogården.
- 102 *Ett saligt minne genomströmmade hennes hjerta dock härvid:.* 1839: Ett saligt minne genomströmmade hennes hjerta dock dervid:.
- 102 *Albert hade nått sin bestämmelse i torghörnet.* 1839: Albert hade nått sin bestämmelse i gathörnet.
- 102 *och när kunde hans återkomst likligen inträffa?* 1839: och när borde hans återkomst likligen inträffa?
- 102 *Allt detta kunde just icke.* 1839: Allt detta kunde väl icke.
- 103 *gick hon sin väg beskedlig.* 1839: gick hon sin väg beskedligt.
- 103 *Kunde du då icke litet hafva väntat med.* 1839: Kunde du då icke hafva väntat litet med.
- 104 *innanför glaset ett par vreda, morska blickar.* 1839: innanför glaset vreda, morska blickar.
- 105 *dock kunde han ej neka sig.* 1839: dock kunde han icke neka sig.
- 105 *det der mellantinget han så mycket grubblat.* 1839: det der mellantinget, som han så mycket grubblat.
- 105 *himmel och helvete!* 1839: himmel och fasa?
- 105 *och jag fick ej veta sådant i går?* 1839: och jag fick ej veta något i går?
- 105 *dagens friska, nya sol – det blåa – det gröna – det hvita – i luft, på trän, på – ack.* dagens friska, nya sol, jemte det blåa, det gröna, det hvita, i luft, på trän, på – ack.
- 105 *borde väl sergeanten hafva haft sinne.* 1839: borde väl sergeanten haft sinne.
- 106 *om jag får lof att visa.* 1839: om jag får lof att visa herrn.
- 106 *För att dock något fråga.* 1839: För att dock något göra.
- 106 *Här är så nyss skuradt.* 1839: Här är nyss skuradt.
- 107 *Och dessa små rum var det ganska säkert hon drömde om den natten.* 1839: Om dessa små rum var det ganska säkert hon drömde den natten.
- 107 *Går det an, Albert?* 1839: Går allt detta an, Albert?

Hvarför reser du?

- 111 *att du icke har.* 1850: att du just icke har.
- 112 *framställer sig aldrig under.* 1850: framställer sig härvid ej under.
- 112 *söker sitt nöje.* 1850: söker sitt nöje endast.
- 113 *betydelse om deras yttre.* 1850: betydelse i och för deras yttre.
- 113 *deras lefnadssätt i huset.* 1850: lefnadssättet i huset.
- 113 *om . . om . . om . .* 1850: om . . om . . om bara.
- 113 *hos det egentliga folket.* 1850: hos det egentligare folket.
- 113 *söker sitt slags nöje med resan, som med annat.* 1850: söker sitt slags goda af resan, som af annat.
- 114 *smakar ögat som gråpapper.* 1850: smakar ögat som läskpapper.
- 114 *höra verkliga människor.* 1850: höra sannskyldiga människor.
- 114 *gå upp ur det stora grå chaos och antaga färg.* 1850: gå upp ur det stora

- blöta chaos och antaga figur.
- 114 *ingenting vidare är än en mannekin.* 1850: ingenting vidare är än entyp, en bulvan.
- 115 *länge tänkt derpå.* 1850: länge grundat derpå.
- 115 *så kan det aldrig annat bli än skilderiets fel.* 1850: så måste det ej annat vara än skilderiets fel.
- 115 *ehuru han derföre icke upphör att till sitt onda vara förkastlig.* 1850: ehuru hans onda derföre icke upphör att vara förkastligt.
- 116 *förrän de upplåta inre verldar.* 1850: förrän de upplåta mig inre verldar.
- 116 *ingenting är mankeradt.* 1850: ingenting är förfeladt.
- 117 *billighet mot folk, och beqvämhet.* 1850: billighet mot folk; jemte beqvämhet.
- 117 *längre, än som upptages af glädjen.* 1850: längre, än som upptages af det goda.
- 117 *får tid att bli ledsam mot hvarann.* 1850: får tid att bli elaka mot hvarann.
- 117 *alltid skulle vara angenäm, alltid billig.* 1850: alltid skulle vara angenäm, god, billig.
- 117 *roligt, som ej vore det minsta.* 1850: roligt, som ej vore att förakta då det parar sig med det goda.

Kommentarer och ordförklaringar

Det går an

- 21 **Den stolta kyrkan till venster** – Riddarholmskyrkan, vars spira förstördes vid en åskbrand den 28 juli 1835 (*Sveriges kyrkor. Stockholm, 2: Riddarholmskyrkan* [1937], s. 143.).
- 21 **Yngve Frey** – ångfartyg, byggt 1821. Gick huvudsakligen på traden Stockholm-Arboga. Hennes maskin (av Samuel Owens tillverkning) var på 22 hkr, men hon hade även en fullständig galeastackling vilket innebar att hon kunde gå för segel vid maskinhaveri.
- 21 **Skalkaktigt** – spjuveraktigt, skämtsamt.
- 21 **Gänglig** – kunde även avse person utan stadga i rörelserna.
- 22 **Omtanka** – ålderdomlig form av omtanke.
- 22 **Kaput** – dialektal form av kaputt. Bli kaputt: bli slut, bli tillintetgjord.
- 22 **Choleran** – en koleraepidemi hade härjat i Sverige år 1834.
- 23 **Tschakot** – hög, cylinderformad militär huvudbonad av läder eller filt. Användes i svenska armén 1814–45.
- 23 **Kambrick** – Fint handvävt linnetyg (numera oftast bomullstyg), även kallat batist eller kammarduk.
- 23 **Jungfru** – tjänsteflicka eller ogift flicka från lägre samhällsklasser.
- 23 **Mamsell** – ogift kvinna från samhällets mellanskikt.
- 23 **Kapott** – Damkappa (vanligen åtsittande).
- 24 **Hade pass med sig** – Allmänt passtväng gällde för inrikes resor mellan olika distrikt i Sverige fram till 1860.
- 24 **Frukosttid** – frukost kunde avse både morgonmål och förmiddagsmål, dvs. både dagens första och andra måltid.
- 24 **Skicklig** – Lämplig, tillbörlig, passande.
- 24 **”Slanka”** – Möjl. adj. bildat efter subst. slanker: sysslös mansperson som uppvaktar en flicka.
- 25 **Chaira, chairt** – äldre stavning av skär.
- 26 **Prosit** – ung. rätt åt dig.
- 27 **Hoppade** – Almqvist använder här och senare ordet i betydelsen småsprang.
- 27 **Haut-brion** – ett rött bordeauxvin.
- 28 **Kyrkoherden i Ulricehamn** – Gustaf Adolf Sundborg (1794–1885), kyrkoherde i Ulricehamn 1827. Den originelle Sundborg tog, enligt herdaminet, knappast ”livet och sitt prästerliga kall så allvarligt som hövdes”. Visserligen sedligt oförvitlig och ”nykter och ordentlig”, saknade han fast karak-

- tär. ”Gladlynt och talför var han, men felet var att han inriktade sig mest på raljeri, skoj och löst prat.” Sundborg sökte sig gärna till umgängesliv och bjöd rundhänt hem obekanta var han än påträffade dem. Han avgadade Karl XIV Johan, som skänkt honom pastoratet. (Se L.A. Cederholm & C.O. Friberg, *Skara stifts herdaminne 1850–1930*, 2 [1930], s. 410 ff.) Almqvist satiriserar alltså kyrkan direkt och kungen indirekt.
- 28 **Posito** – låt oss säga.
- 34 **Snickarålderman, ålderman** – ålderman var högste ämbetsman inom ett hantverksämbete.
- 35 **Skålpund** – viktmått, ca 0,425 kg.
- 35 **Ergastulum** – lat. slavgängelse.
- 35 **Pläterskaft** – skaft pläterat (överdraget) med ädelmetall.
- 36 **Falka på** – bjuda på, köpslå om.
- 37 **Kanna** – rymdmått, 2,617 l.
- 37 **En assessor** – förmodligen ritmästaren och professorn Johan Way (1792–1873), som 1831–1842 utförde glasmålningar i det gustavianska koret i Uppsala Domkyrka.
- 38 **Selzervatten; spa; kreutzervimmel** – hälsodrycker. Seltersvatten användes främst som läskedryck, men även som kurmedel vid mag- och lungkatarrer. Spa: järnrikt mineralvatten från den belgiska kurorten Spa.
- 39 **Skär** – ren, klar.
- 40 **Repartisera** – dela kostnaderna lika.
- 42 **Försvarlös** – som saknar laga försvar. Den s.k. försvarlöshetsstadgan innebar arbetsplikt. Enligt 1805 års tjänstehjonsstadga (reviderad 1833) måste alla arbetsföra personer – utom husbönder eller de som levde på kapital – skaffa sig ”laga försvar”, antingen genom att bo hos släktingar eller genom att skaffa sig sysselsättning genom att ta tjänst eller bli egen företagare. (Se *SFS* 1833:27, s. 281–297; jfr Westman Berg 1962, s. 36 ff, 315 f.).
- 42 **Usel** – olycklig, beklagansvärd.
- 43 **Trufverö, Richert** – Johan Gabriel Richert (1784–1864). Jurist och liberal reformpolitiker som bl.a. arbetade för skråväsendets upphävande, lika arvsrätt för män och kvinnor och ogift kvinnas myndighet vid tjugofem år. Richert var sedan 1832 bosatt på gården Truveholm (Truve) vid Väneren.
- 43 **Salvia och andra rosor** – ordet ros användes även i utvidgad betydelse om växter som liknade rosor eller hade iögonenfallande blommor.
- 44 **Bysch** – problem, besvär.
- 44 **Åhåga** flit, iver.
- 44 **Michaeliqväll** – Mikaelsdagen (Mickelsmäss), söndagen närmast efter den 29 september, var en stor folklig festdag, ofta firad som skördefest. Mikael var den förnämste av ärkeänglarna och den som i de himmelska böckerna nedtecknar människornas gärningar för att kunna dra fram dem i domen. Mikael ansågs även vara själens ledsagare till himlen.
- 45 **Läserska** – person i väckelserörelse som flitigt läste bibeln och andra uppbyggelseskrifter. ”Läsarna” deltog ogärna i sällskapsliv och världsliga nöjen.
- 46 **Guds första stora, allmänna bud** – 1 Mos. 1:28.

- 46 **Troglodyt** – grottmänniska.
- 48 **Adyt** – av grek. adyton och lat. adytum: otillgängligt ställe; det allra-heligaste.
- 49 **Rumsturet** – rumsterandet.
- 49 **Vassera** – ung. bevars!
- 50 **Trabucos** – av spanska trabuco, ”muskedunder”: en kort och tjock cigarr.
- 51 **Absolvera** – avlösa.
- 52 **Fjerdingsväg** – 2.672 meter (1/4 av en gammal svensk mil).
- 53 **Hörstadius** – Johan Erik Hörstadius (1782-1859), skolpräst i Hardemo till 1813 då han avgick på egen begäran. Hörstadius gjorde stora pengar på att arrendera gårdar, liksom på affärer med hö. Han var lika känd för sin sparsamhet som för sin rikedom; Hörstadius hade ej fast bostad utan reste runt mellan sina olika egendomar (Se K.A. Hagström, *Strengnäs stifts Herdaminne*, 4 [1901], s. 480; Ragnar Amenius, *SBL* 19, [1971-73], s. 743 f.).
- 53 **Flacksa** – äldre stavning av flaxa.
- 54 **Sedig** – hyfsad, disciplinerad.
- 54 **Carolina** – dryck bestående av vin, socker och pomerans eller citron.
- 56 **Okapera** – göra inkapabla, lamslå.
- 56 **Skräpas i ordning** – ställas i ordning.
- 57 **Tarfelig** – måttlig, nödortfig.
- 58 **Spånslå** – promenera omkring planlöst för att fördriva tiden.
- 58 **Inlästa** – inlåsta.
- 59 **Gement** – enkelt.
- 62 **Afse** – afton.
- 63 **Qvarter** – längdmått: 1/4 aln, dvs. ca 14,8 cm.
- 64
- 64 **Liquidera** – erlægga likvid för.
- 64 **Rasande** – fel.
- 64 **Gäldstufärdig** – färdig att bysättas, dvs fängslas (på gäldstugan) för obetalda skulder.
- 65 **Slarf** – småsaker, strunt.
- 65 **Fangna** – erhållna.
- 68 **Bösta** – vända och vrida på kroppen för att komma i bättre sovläge.
- 69 **Fara på fyren** – fara i full fart, fara i fyrsprång (fyren eg. ellips av fyrsprång).
- 69 **Hundsvotts-dam** – hundsvotts: grovt okvädinsord, ung. uselt, lymmelaktigt. Dam: ålderdomlig stavning av damm.
- 69 **Frötuna, Dalsons, Hermansons** – Frötuna: herrgård vid Arbogaån i Örebro län, ca 3 km öster om Arboga och ca 2,5 km väster om Fellingsbro. Gården ägdes en tid av Lars Fredrik Dahlson (1756–1805); år 1820 gifte sig C.J. von Hermansson (1795–1871) med dennes dotter Carolina Fredrika (1799–1872).
- 69 **Thunberg** – eg. Daniel Thunberg, ångfartyg av trä, byggt 1835, som gick mellan Stockholm och Göteborg.
- 70 **Varodells bod** – Lars Johan Warodells butik för försäljning av porslin, glas

- och andra bosättningsartiklar. Där såldes även biljetter till Yngve Frey.
- 70 **Fjordingstal** – antalet fjärdingar i en socken.
- 71 **Durka af** – sätta av i sken, sätta av i god fart.
- 72 **Durchaus** – (ty., ej låneord) fullkomligt, alldeles.
- 72 **Skalkaktig** – (hår) benägen för upptåg, spratt, hyss. Jfr ovan, s. 21 (annan betydelse).
- 73 **Småpjoirig** – smått barnslig, pladdrig, fjantig.
- 73 **Fånig** – lätt sinnessvag, fnoskig.
- 74 **Befängd** – förryckt, från vettet.
- 77 **Drös** – senfärdig, trög person.
- 77 **Ovulig** – klumpig.
- 78 **Hjulbössor** – bussningarna i hjulnav som vilar direkt mot hjulaxeln.
- 85 **Dorchimont** – Vilhelm Albrekt Dorchimont (1783–1861), chef för Västgötadals regemente sedan 1817.
- 85 **Risp** – enkel måltid, matbit (med sup).
- 88 **Lika** – tycka om, gilla.
- 88 **Liklig** – sannolik, rimlig.
- 88 **Tillställningar** – anstaltanden.
- 89 **Hoplästa** – Almqvist leker här med dubbeltydigheten i ordet, som ju kan tolkas både som ”sammanlästa” och ”sammanlåsta”.
- 90 **Doftet** – fint pulver, (välluktande) ånga.
- 91 **Lineamenter** – ansiktsdrag.
- 92 **Rasande** – galet, på tok.
- 93 **Fulslag** – folklig benämning på inflammation i finger, särskilt i yttersta leden, med rodnad, smärta och varbildning, ibland kallad ”onda bettet”.
- 93 **”De lofva mig med läpparne. . .”** – från Matteus 15:8 eller Markus 7:6; jfr Jesaja 29:13.
- 94 **Öda ut** – föröda genom slöseri eller rovjakt; skövla, utrota.
- 95 **Råbäck, en engel** – förmodligen swedenborgianen Anna Fredrika Ehrenborg (1794–1873), som skrev barnböcker och uppbyggelseskrifter.
- 97 **Utan med** – utan sällskap av, ej tillsammans med; icke utan med = tillsammans med.
- 103 **Fnurr** – vresig min, snörpning på munnen.
- 106 **Springfärska** – fräscha; nystrukna eller nystärkta.
- 107 **Ratine** – ett tjockt ylletyg, ofta friserat el. noppigt.
- 107 **Lenonskrage** – äldre stavn. av linong: tunt, fint och rätt glest tyg, förr av linne (numera av bomull).

Hvarför reser du?

- 111 **Kalesch** – passagerarvagn dragen av hästar; ordet användes även om postdiligens.
- 113 **Sockerrötter** – sockerrot: oftast den sockerhaltiga, ätliga roten till växten Sium Sisarum Lin.; även om roten av Scorzonera hispanica Lin. eller Tragopogen porrifolius Lin.

VARIANTER OCH KOMMENTARER

- 114 **Gråpapper** – mjukt och grovt papper, använt för växtpressning eller som läskpapper.
- 116 **På parterren** – (i överförd bemärkelse): i teaterpubliken.
- 117 **Förlagskapital** – insats, tillgångar.
- 117 **Se i spader** – se livet i svart.